

VZGOJA

Revija za učitelje, vzgojitelje in starše | marec 16 | 4,70 EUR

69

Otroci in spomladanska narava

Prosti čas je tudi priložnost za novo učenje

Tudi učence skrbi in stresa

V žarišču: Vzgoja in usmiljenje

Klub VZGOJA

Klub Vzgoja je namenjen finančni **podpori delovanja** revije Vzgoja, programa prostovoljnega dela Človek za druge, izobraževalnim programom in drugim dejavnostim Društva katoliških pedagogov Slovenije (DKPS), ki deluje po vsej Sloveniji. Združuje ljudi, ki z nami delijo vrednote.

Vsak dar nam bo v pomoč.

Vse, ki želite podpreti naše dejavnosti, vabimo, da izpolnite pristopno izjavo in **se nam pridružite**. Za člane nudimo tudi nekatere ugodnosti. Več: www.dkps.si ali revija.vzgoja@gmail.com.

Vabljeni, da se nam pridružite in nas podprete.

14. počitnice z Radiem Ognjišče

Od 24. junija do 2. julija 2016

Skupaj bomo obiskali manj poznano a čudovito severno in zahodno obalo Sicilije, ki skriva bisere, kot so Palermo, Monreale, Cefalu, Trapani in drugi. Pot do tja in nazaj nas bo vodila skozi **Toskano**, kjer bomo spoznali tudi nekaj njenih lepote in znamenitosti.

Prijave zbira Kompas na tel.: 01 20 06 111.

Radio Ognjišče d.o.o. Trnava 11, Kopar, Fakult. ARO

www.mohorjeva.org

1851

Ustanovitelj in izdajatelj
Društvo katoliških pedagogov
Slovenije in Družba Jezusova

Svet revije

mag. Ivan Bresciani
dr. Helena Jeriček Klanšček
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Marjan Peneš
dr. Bogdan Polajner
dr. Peter Svetina
dr. Peter Vencelj
Marija Žabjek

Odgovorni urednik

mag. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor

Erika Ašič
dr. Dejan Hožjan
dr. Petra Javrh
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
dr. Franci M. Kolenc
dr. Andrej Perko
mag. Magda Burger

Naslov uredništva

Vzgoja
Ulica Janeza Pavla II. 13
1000 Ljubljana
01/43 83 983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
<http://www.revija-vzgoja.si>

ID za DDV

SI64231160

Transakcijski račun

SIS6 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici

Prelom

Ikona Rozman d.o.o.

Tisk

Grafis trade d.o.o.

Lektoriranje

Lucija Petelinšek
Barbara Rodošek

Revija VZGOJA izhaja
štirikrat letno. Cena izvoda
v letu 2016 je 4,70 EUR.
Naročnina za naročnike
v Sloveniji je 18,80 EUR
(tujina 33 EUR).

DDV in poštnina sta všteta
v ceno. Odpoved naročnine
sprejemamo samo pisno za
naslednje obračunsko obdobje.
Navodila za pisanje prispevkov
lahko dobite na uredništvu ali
na spletni strani. Nenaročenih
prispevkov ne honoriramo.
Natisnjenih 1700 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancira Javna agencija
za raziskovalno dejavnost RS.

Usmiljenje

✍ Silvo Šinkovec

Usmiljenje je beseda, ki jo psihologi, pedagogi, novinarji in drugi sodobni strokovnjaki ne uporabljamo, odnos do nje je med strokovnjaki negativen. Želimo si odnosa na isti ravni, ne pa odnosa nekoga, ki zviška pomaga. Tudi študentje različnih smeri so mi odgovorili, da univerzitetni predavatelji besede usmiljenje ne uporabljajo kot pomembno besedo. Usmiljenje smo nadomestili z besedo sočutje, ki se nam zdi bolj sprejemljiva. Papež Frančišek pa ves čas uporablja besedo usmiljenje, celo letošnje izredno sveto leto je razglasil za leto usmiljenja. Frančišek pravi, da se zaveda, da je ta beseda med sodobniki na slabem glasu, toda kljub temu ne išče ustrežnejše, za sodobno uho bolj 'razumljive' besede; prav zato, ker smo besedo usmiljenje izrinili iz rabe in jo postavili na zatožno klop, ji skuša vrniti njen prvotni pomen. Naše uredništvo je zanimalo, kaj nam, strokovnjakom na področju vzgoje, pomeni ta beseda, zato smo prosili petnajst strokovnjakov z različnih področij, da napišejo svoje razmišljanje. Nekateri so se vabilu odzvali.

Poznamo zgodbo o usmiljenem Samarijanu. Ko gresta mimo ranjenega človeka ob cesti duhovnik in uradnik, njegovo stisko opazita, a mu ne pomagata; ko gre mimo tujec, ga opazi in mu pomaga. Samarijan se je ranjenega človeka usmilil, to pomeni, da ga je opazil, začutil njegovo stisko, se odločil in mu pomagal. Obvezal mu je rane, ga peljal v gostišče, plačal stroške bivanja za vse dni, ki jih je potreboval za okrevanje. Sočutje izraža čustveno raven odnosa med človekom, ki je v stiski, in tistim, ki ga opazi, in je le eden od elementov tega, kar pomeni beseda usmiljenje. Beseda usmiljenje zajame ves proces: *zaznavo* problema, *sočutje* s človekom v stiski, *odločitev*, da želimo pomagati, in *dejanje* pomoči.

Pomaga pa lahko nekdo, ki nekaj ima in dá tistemu, ki tega nima. Usmiljenje v svojem bistvu odgovarja na nesorazmerno porazdelitev imetja, znanja, veččin in spo-

sobnosti, položajev, moči, zaznav. Zgodba iz Lukovega evangelija o bogatinu in ubogem Lazarju je prototip družbene resničnosti. Bogatin svoj status doživlja kot svojo pridobitev in druge podcenjuje. Ne zmore se odreči niti svojim drobtinam, ki padajo z mize, da bi jih dal ubogemu Lazarju, ki nima ničesar in je odvisen samo od naklonjenosti tistih, ki imajo. Za človeka brez usmiljenja je značilna trdosrčnost. Gesta usmiljenja je lahko tudi vzvišena in zato ponižujoča. Takšnega usmiljenja nočemo; zato je pri usmiljenju pomembno, da se človek, ki ima, zaveda, da je vse, kar ima, dar, ki ga je prejel – ne samo zase, ampak tudi za tiste, ki nimajo. To ga postavi na isto raven s tistim, ki mu pomaga.

Študentje so me v opozorili, da je pomembno ločiti med usmiljenjem in potuho. Včasih se učitelj upravičeno skloni do učenca in je usmiljen, ga razumevajoče spusti mimo zahteve zaradi razumnih okoliščin, drugič pa je ista gesta potuha, ki škodi učenčevemu osebnostnemu in intelektualnemu razvoju. Podobno starši dajejo potuho otroku, ki bi lahko in bi moral sam opraviti svoje obveznosti, pa jih zaradi svoje malomarnosti ne. V teh situacijah sta pomembni spodbuda ter razumna in odločna zahteva.

Beseda usmiljenje je izjemnega pomena za starše, učitelje, psihologe in terapevte, zdravnike in pravnike, ekonomiste in gospodarstvenike, bančnike in administratorje, kuharje in natakarje tega sveta. Usmiljenje pomeni konkretno delo, dejavnost, naklonjenost in predvsem zastonjskost. Usmiljenje izkazujemo iz svobode, ne iz dolžnosti. S papežem Frančiškom lahko rečemo, da smo do drugih usmiljeni, če sami cenimo svojo izkušnjo usmiljenja. Član študentske skupine je rekel, da težko reče, da je že doživel usmiljenje. Ob koncu pogovora pa se je zavedal, da je mnogokrat v življenju doživel, da so bili drugi z njim usmiljeni, le da te besede ni uporabljal, zato je danes tudi sam do drugih lahko zavestno dobrototen, sočuten in usmiljen. ■

8

Marija Horvat:
Šola in usmiljenje

... *Usmiljenje povezujemo z vrednoto odpuščanja, ki po programu etike in vrednot spada med univerzalne vrednote, skupaj z mirom, spoštovanjem različnosti in drugačnosti, enakostjo, skromnostjo in kulturnim pluralizmom. Ali danes otroke še kdo uči odpuščanja? Ga otroci poznajo? Zanimive so njihove ugotovitve, ki so nastale v delavnicah. ...*

28

Silvo Šinkovec:
Spremembe na osnovnih šolah po uvedbi vzgojnega načrta

... *Vsaka slovenska osnovna šola je leta 2008 naredila svoj vzgojni načrt. Tema nekaterih posvetov ravnateljev, Zavoda za šolstvo, Supre in drugih je bila, kaj so vzgojni načrti prinesli v naše osnovne šole. Narejenih je bilo nekaj raziskav s tega področja. Moja raziskava je vsebovala tudi vprašanje o spremembah, ki so jih vodstva šol zaznala po uvedbi vzgojnega načrta. ...*

32

Janja Dermastja:
Odnos do digitalne tehnologije

... *Živimo v svetu tehnologije, ki prinaša številna vprašanja, kako jo uporabljati, da nam koristi in ne škoduje. Današnji starši smo pred velikim izzivom.*

Agresivna potrošniška družba nam ves čas vsiljuje prepričanje, da bomo nekaj zamudili in da ne bomo srečni, če ne bomo kupovali vedno novih in boljših tehnoloških naprav. Naša navlnost gre na račun naših medsebojnih odnosov. ...

36

Erika Ašič:
Kako vzgojiti srečnega otroka

... *Za vsak projekt, nalogo, opravilo imamo vsaj v mislih izdelan načrt: kaj in zakaj bi radi dosegli, kaj bomo za to uporabili, kdo nam lahko pri tem pomaga in kako bomo prišli do zastavljenega cilja. Pomislimo celo na morebitne ovire in kako bi jih rešili, če se pojavijo. Če cilja nimamo, se nam ni treba bati, da bi ga dosegli. Kako pa je pri starševstvu? ...*

42

Andreja Ropotar Jagodic:
Začetki odkrivanja nadarjenosti pri predšolskem otroku

... *Tudi vrtci v Sloveniji šele v zadnjem času odkrivajo otroke, ki jih nekateri strokovnjaki uvrščajo v skupino otrok s posebnimi potrebami, in sicer kot otroke z visokim učnim potencialom. A največkrat se pred situacijo, kako prepoznati nadarjenost pri otroku, znajdejo vzgojitelji v vrtcu. ...*

Uvodnik

1 Silvo Šinkovec: **Usmiljenje**

V žarišču: Vzgoja in usmiljenje

- 3 Marko Ivan Rupnik: **Simbol leta usmiljenja**
 4 Mojca Širok: **Usmiljenje kot vzgoja za življenje**
 6 Ranka Ivelja: **Usmiljenje ali sočutje**
 8 Marija Horvat: **Sola in usmiljenje**
 10 Katarina Kompan Erzar: **Usmiljenje v življenju družine**
 12 Karolina Medvešček: **Usmiljenje na naših poteh**
 14 Vanja Kiswarday, Karmen Drlić: **Prostovoljno delo študentov pedagoških smeri z otroki s posebnimi potrebami**

Naš pogovor

17 Matevž Vidmar: **Usmiljenje, usmili se mene, usmiljenja potrebnega**

Biti vzgojitelj

- 20 Helena Jeriček Klanšček, Karmen Britovšek: **Tudi učence skrbi in stresa**
 22 Leon Kernel: **Hvala**

Duhovna izkušnja

- 23 Janez Poljanšek: **Zadnje mesto**
 24 Lidija Golc: **Do glasnega smeha**
 25 Lojze Bratina: **Truhlar – vzgojitelj duhovnega izkustva**

Razredništvo in vzgojni načrt

- 26 Mateja Vuga: **Prosti čas je tudi priložnost za novo učenje**
 28 Silvo Šinkovec: **Spremembe na osnovnih šolah po uvedbi vzgojnega načrta**
 30 Jurij Šink: **Vloga šolske inšpekcije v primerih nasilja**

Starši

- 32 Janja Dermastja: **Odnos do digitalne tehnologije**
 34 Ivan Esenko: **Otroci in spomladanska narava**
 36 Erika Ašič: **Kako vzgojiti srečnega otroka**
 38 Ema Jagodic: **Spoštovanje**

Vzgojna področja

- 40 Milček Komelj: **Hrepeneče Jakopičevo sočutje**
 42 Andreja Ropotar Jagodic: **Začetki odkrivanja nadarjenosti pri predšolskem otroku**
 44 Franci M. Kolenc: **Zgodnje preprečevanje govorno-jezikovnih motenj: Prepoznavanje**

Izkušnje

- 46 Tilka Jakob: **Preprosti poskusi pri fiziki**
 47 Tadeja Poglajen: **Samospoštovanje v povezavi z razvojem in urejanjem zasvojenosti**

Prebrali smo

- 49 **Nova spoznanja**
 51 **Iz življenja DKPS**
 52 **Napovedni koledar**
 53 **Summary**
 53 **Avtorji**

Simbol leta usmiljenja

✍ Marko Ivan Rupnik

Simbol je narejen kot stilizacija vstalega Kristusa, ki se mogočno spušča v predpeklo, v kraljestvo smrti, da bi našel izgubljenega Adama in Evo. Podoba je teološko večplastna in se navdihuje ob številnih patrističnih besedilih, predvsem ob poeziji sv. Efrema Sirskega.

Gre za eno najbolj razširjenih velikonočnih podob prvega tisočletja, ki jo najdemo tudi na grobu sv. Cirila v Rimu. Na njej se v velikonočni skrivnosti razodeva izpolnitev učlovečenja, ki za človeka pomeni odrešenje. Kristus vzame nase vso človeško naravo in zato ne vstane od mrtvih sam, temveč z vsem človeštvom, z Adamom. Preko svojega izpraznjenja (kenoze), trpljenja in smrti se Božji Sin poistoveti z mrtvim Adamom, da bi lahko vstopil v njegov grob. Kot vstali Gospod prebije zapaha vhoda v kraljestvo smrti in jih zmagovalno pohodi. Hudič se je namreč posluževal strahu pred smrtjo, da bi človeka obdržal v suženjstvu greha, Kristus pa te zapaha prevrne, tako da se za nas razodenejo kot pot v življenje.

Prizor sovпада s podobo Dobrega pastirja, ki gre iskat izgubljeno ovco in si jo naloži na ramena z vso očetovsko ljubeznijo. Ta izgubljena ovca je Adam, ki se je zaradi greha skrnil pred Bogom in se zatekel v grob. Kristus pa se kot Dobri pastir napoti za to ovco, se pravi za mrtvim človekom, najde ga v grobu, ga obudi in vzame na ramena, da ga povede k Očetu. Oče je namreč tako vzljubil svet, da je dal svojega edino-rojenega Sina, da bi našel upornega, izgubljenega, mrtvega človeka. Usmiljeni Oče želi, da se Sin dotakne mrtvega človeškega mesa z Očetovo ljubeznijo, ki more prav tega človeka obuditi in preobraziti v Božjega otroka. Ko se človeka dotakne Božje usmiljenje, se njegovo življenje spremeni.

Tako pride do srečanja med Adamom in novim Adamom, Kristusom. Bližina obličij želi izraziti prav usmiljenje Boga Očeta, ki pošlje svojega Sina, da bi bil kot človek solidaren z vsakim človekom, da bi ga odrešil in prenovil. Zato se tudi njuna pogleda srečata oziroma postaneta eno samo oko.

Bog se v svojem Sinu privadi gledati tudi z Adamovim očesom in Adam se zaradi prejetega usmiljenja nauči gledati sebe, druge in svet z Božjimi očmi. Adam odkrije svojo podobnost z novim Adamom, z Gospodom. Stari Adam je odrešen, ker v novem Adamu odkrije Očetovo usmiljenje. Vsak človek tako v Kristusu odkrije svojo človeškost, svojo poklicanost, saj v Njegovem pogledu zre Očetovo ljubezen.

Ta prizor je obdan z modrim svetlobnim sijem, ki se v koncentričnih krogih razvije v vse temnejšo modrino. S tem je na eni strani poudarjena temina oblasti smrti, se pravi noč greha, ki jo Kristusova luč razkroji. Po drugi strani pa je prav zaradi simbolne polkrožne oblike izpostavljena tudi skrivnost neprodorne Božje ljubezni, ki se je razodela v Kristusovi božje-človeškosti. Ta ljubezen nam je blizu kot Očetovo usmiljenje, obenem pa se skriva v nedoumljivih globinah Svete Trojice.

Na levi strani loga je napis: "Usmiljeni kakor Oče." ■

"Zrl je usmiljeni in videl dušo v breznu in našel pot, da jo izvleče. Z enim migljajem bi jo lahko rešil, a je svojo ljubezen vpel v delo, oblekel se je v človeškost. Njeno nevednost si je pridobil, da k vednosti bi jo popeljal. Ponižne pesmi ji igral na harfo, da bi prišla do povišanja. Njegov križ ga je vzdignil v višave, da bi se k bitjem na višavah vzdignili Evini otroci." (Efrem Sirski, *Tretja himna o postu*, 6)

"Navzdol je poletel pastir vseh, da bi Adama našel, ovco, ki je zašla. Na ramenih ga je nosil in se vzdignil, bil je daritev za Gospoda črede. Blagoslovljen njegov spust." (Efrem Sirski, *Prva himna o vstajenju*, 2)

"Tega človeka, ki se je kakor ovca izgubil, je v svoji previdnosti Kristus kot pastir iskal in našel (prim. Lk 15,4-7), si jo nadel na rame in jo privedel v svojo čredo. Beseda (*Logos*), ki je modrost, je kot svetilko prižgala svoje meso v luči svoje božje narave, našla je podobo, ki je bila pokopana od strasti, brez svoje izvirne lepote; in ko ga je našel, je bil to razlog velikega veselja." (Maksim Spoznavalec, *Problemi 31* – PG 91,1273D)

"Kristus je prišel iskat Adama, ki se je izgubil, prišel je, da bi ga spet privedel v raj, odetega v svetlobo." (Efrem Sirski, *Šestnajsta himna o devištvu*, 9)

Usmiljenje kot vzgoja za življenje

✍ Mojca Širok

Za novinarja ni večje more, kot so presenečenja. Dogodki, ki jih nisi pričakoval. Pa ne govorim o naravnih nesrečah, o potresih in poplavalah. Govorim o dogodkih, ki jih nismo znali predvideti. O nepričakovanih novicah, ki izbruhnejo naenkrat, brez priprav in napovedi, ki te pustijo kot polito kuro, ker ne razumeš, kaj si storil narobe, kaj si spregledal, kako se je lahko zgodilo, da nisi zaznal logike in razvoja, da si zdaj sam na čistini, nepripravljen in povsem neveden.

Tako sem se počutila, ko so v Vatikanu nekega mrzlega februarjskega dopoldneva leta 2013 napovedali, da je papež Benedikt XVI. sklenil odstopiti s položaja vodje rimskokatoliške Cerkve.

In čeprav smo se pozneje vsi delali, da "oh, kje pa, oh, seveda, že dolgo sem slutil, kakopak, bilo je vendar očitno, morda je presenetljiv le trenutek, ampak bistvo, oh, kako, da ne ..., " sem bila v dobri družbi, ne pretiravam, če rečem, skoraj celotne vojske novinarjev in dopisnikov, ki pokrivamo Vatikan. Še sanjalo se nam ni, da bo to res storil, čeprav je bilo – kot pozneje (kot vedno) ugotoviš – namigov in sledi, indicev in znamenj veliko. Le razumeli jih nismo.

Drugič smo ostali z dolgim nosom, ko so kardinali dva meseca zatem za Benediktovega naslednika izvolili argentinskega jezuita italijanskih korenin, nadškofa Buenos Airesa kardinala Jorgeja Maria Bergoglia; Bergoglio je izpadel z vseh seznamov favoritov,

ki smo jih delali med pripravami na konklave in se nadejali, da nas – kot leta 2005, ko je bil, pričakovano, za naslednika Janeza Pavla II. izvoljen eden njegovih najtesnejših sodelavcev, kardinal Joseph Ratzinger – nič ne more presenetiti.

Da bom šla še tretjič na led, ko pa Vatikan za javni radio in televizijo pokrivam že celih deset let, se že ne bo zgodilo, sem takrat sklenila.

In sem šla v Argentino. Po poti življenja novega papeža. Poiskala sem njegove sodelavce, sorodnike, prijatelje, učence in študente. Poslušala sem njihove zgodbe in v zadregi umikala pogled, ko so se mi muzali, češ, samo za vas, Evropejce, je ta papež lahko uganka, to, kar počne v Vatikanu, je vse življenje počel doma, v Argentini, v njeni Cerkvi in v družbi.

Papež Frančišek je vse, kar je bil nadškof Bergoglio. Danes, tri leta po njegovi izvolitvi, je očitno vse, kar je nakazal s prvimi potezami, prvimi ukrepi, prvimi potovanji – spomnimo se, kako je presenetil ne le svet, tudi svoje urade, ko je napovedal, da bo obiskal Lampeduso: usmiljenje, ena temeljnih vrednot krščanstva, je jedro njegovega pontifikata.

Ena temeljnih vrednot krščanstva, nedvomno, ampak kako jo on razume? Kaj je usmiljenje za papeža Frančiška?

“Usmiljenje po Frančišku ni nič drugega kot golo bivanje. Ne le sprejemanje, ne nujno doje-manje, ne ravno priznavanje. Usmiljenje kot to, da si.”

Kdor ga je poznal, preden je postal papež, pravi, da je imel Bergoglio kot nadškof tri, kot so mi jih mnogi opisali, obsedenosti: uboge, izobraževanje in medverski dialog. Luis Liberman, peronistični politik in sindikalist v šolstvu,

dober prijatelj Bergoglieve nečakinje Marie Inés Narvaja, mi je pripovedoval, da je bil Bergoglio v prvi vrsti učitelj, tudi začel je kot profesor filozofije in književnosti. “Ena glavnih nalog jezuitov je izobraževanje,” je dejal. “Iz pogovorov z njim se spominjam, da je njegov pastoralni pogled politično pomenil, da je treba spremeniti izobraževalni sistem. To pastoralno razmišljanje, ki meri na duhovno, ima samo eno uresničitev: osvoboditev naroda prek izobrazbe. Zapletene teme izraža zelo preprosto. Njegove besede so preproste in jedrnate. Prikazujejo človeka kot središče zgodovine, zemeljskega človeka, ki se uresničuje v duhovnem. Odločiti se za uboge je politična izbira duhovnika, ki je povezan s svojim narodom in udejanja razmišljanje od preprostega k zapletenemu, od stvarnosti k ideji: narod pridobi dušo, ko gradi svojo prihodnost. Danes so z njegovimi izjavami zadovoljni komunisti in antikomunisti. Papež je rekel: Marksizem je krščanstvo oropal zastave. In marksisti čutijo, da jih priznava. In antimarksisti pravijo: Ste videli? Marksisti niso imeli prav. Rekel bi, da ima Bergogliovo politično in duhovno razmišljanje oporo v izobraževanju, ki je usmerjeno v vključevanje in družbeno enakost, pot do tega pa je dialog.”

Kako lahko danes, v času ekstremne polarizacije mišljenja, sprejememo idejo vključevanja, ki vključuje tudi našega nasprotnika?

Padre Juan Isasmendi, duhovnik v enem od barakarskih naselij v Buenos Airesu, je Bergoglia spoznal leta 2000, ko je vstopil v semenišče. “Spremljal in usmerjal me je med študijem, ker je bil naš škof. On me je naučil, kakšen mora biti duhovnik. To, kar pridiga svetu, je za nas popolnoma običajno. On je v Cerkvi ustvaril družinsko, evangelijsko vzdušje.”

Čeprav sem bila v Argentini že več dni in govorila z veliko ljudmi, se mi je šele po pogovoru z Isasmendijem zadelo, da morda razumem, kaj je tisto, kar določa Frančiška. Kaj je tisto, kar želi storiti, sporočiti, kaj želi, da tudi sami uvidimo, zaznamo, razločimo. In takrat sem pomislila, da bo, če sem prav razumela, kar mi pripovedujejo,

storil. Nikoli ni bil tak. Njegove odločitve so vedno presenečale. Recimo, ko je ustanovil vikariat v barakarskem naselju. Ali ko je naredil šolsko vikarijo in utrdil razvoj župnijskih šol. Njegova prednost je pretanjen čut za duhovnost, zna slediti poti, ki mu jo je določil Bog. Zato je nepredvidljiv. Vsak dan se spomni nekaj novega.

Da smo zraven. Ne nad. Brez sodbe in razsodbe, celo brez mnenja. Zraven. To je usmiljenje papeža Frančiška. Tako sem razumela tiste dni v Argentini. Njegovo sporočilo za verujoče in neverujoče, za posameznike in skupnosti, za Cerkev, družbo in državo. Zato je razglasil sveto leto in zato ga je posvetil usmiljenju. Da vsakdo, ki mu sledi ali ki mu zgolj pri-

Foto: locomoinoranzait

hkrati tudi to tisto, zaradi česar ga bodo najbolj kritizirali.

Usmiljenje. Usmiljenje, ki po Frančišku ni nič drugega kot golo bivanje. Ne le sprejemanje, ne nujno dojemanje, ne ravno priznavanje. Usmiljenje kot to, da si.

“*Da smo zraven. Ne nad. Brez sodbe in razsodbe, celo brez mnenja. Zraven. To je usmiljenje papeža Frančiška.*”

Takole mi je rekel Isasmendi, ko sem mečkala svoje papirje, boljčala v prazno in se trudila dojeti, kaj moram razumeti. “Ne išči vzorca. Nimamo vzorca. Bergoglio nima nekega vzorca. Je človek evangelija. Vsi pričakujejo, da bo delal po vzorcu, da bo uvedel neko disciplino in sprejel neke ukrepe. Mislim, da tega ne bo

Enkrat postavi tega kardinala, drugič drugega. Ne sledi nekemu vzorcu, ker ne sledi ideologiji. Vsi pričakujejo, da bo Cerkev peljal v to ali ono smer, ampak to je ideološko. Levičarsko ali desničarsko. Konservativci pričakujejo eno, naprednjaki drugo. On ni ne konservativec ne naprednjak. Je neulovljiv. Nikoli ga ne boš opredelil, ker je Božji človek. Nekatero odločitve se bodo zdele konservativne, druge napredne. V drugem času in okoliščinah pa se bodo iste odločitve zdele prvim napredne, drugim pa konservativne. Vir njegove duhovnosti je ljubezen do Jezusa, do ubogih in do Cerkve. Revščina in ljubezen do ubogih v duhu Svetega Frančiška. Ne gre za to, da iščemo rešitve zanje, ampak za to, da jih ljubimo. Da smo zraven. Ne nad. Zraven. Življenje je treba sprejemati tako, kot je, ga objeti in čuvati.”

sluhne, ki ga posluša iz vere, radovednosti ali po službeni dolžnosti, razmisli, kaj sploh lahko pomeni ta beseda.

Sveto leto je dolg proces, poln dogodkov, ki so in ki še bodo medijsko odmevni, v Rim bodo na srečanje s papežem ob jubileju romali posamezniki, a tudi družbene skupine. Jubilej družin, jubilej medijev, jubilej politikov, jubilej šol, jubilejno romanje vsakega naroda posebej. In vsak se bo moral spraševati o tej besedi, o usmiljenju, o svojem življenju, o svojih besedah, o drobnih, vsakdanjih rečeh, ki jih lahko naredi tako ali drugače.

Konec junija končujem mandat dopisnice RTV Slovenija v Rimu in Vatikanu. Ne rečem, da me ne bo nič več presenetilo, a je vse, kar sem slišala o njem v Argentini, mojemu poročanju o papežu Frančišku, upam, dalo logiko in razvoj. ■

Usmiljenje ali sočutje

✍ Ranka Ivelja

Besede niso lupine golega, večnega, nespremenljivega pomena. Besede živijo, zorijo; v nekaterih obdobjih slavijo, v drugih se umikajo manj obremenjenim sopomenkam.

V besedah se vedno zrcali družbeno, neredko tudi politično; njihova raba je torej pogojena. Iz njih govori zgodovina, po drugi strani se vanje ves čas 'vtiskuje' duh sodobnih družbenih in političnih pogledov (političnih v najširšem pomenu te besede) ter sodobnega čutenja. Vse to velja tudi za izraz usmiljenje, ki nekako izgineva iz publicistične rabe oziroma vsakdanjega življenja, vsaj v bolj liberalnih krogih. Nadomestilo ga je sočutje, včasih tudi izraz empatija, ki je ožji in bolj strokoven.

Ampak kaj je pravzaprav narobe z usmiljenjem, če je sploh kaj? Zakaj je zadnja leta, morda desetletja, v družbeni nemilosti? Vprašanje bi zahtevalo temeljito jezikoslovno-filozofsko-sociološko analizo, ki presega možnosti tega prispevka in znanje podpisane. Zato bo pričujoči razmislek nujno fragmentaren in osebni.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ), ki je še uporabna, čeprav nekoliko zastarela institucija, izraza usmiljenje in sočutje pojasnjuje različno. Ne gre torej za popolni sopomenki. Na razliko med njima kaže že obseg obeh gesel (opisov). Če ju natisnemo na format A4, je usmiljenje deležno

dobrih sedmih vrstic, sočutje le dveh in pol. Po SSKJ je usmiljenje "čustvena prizadetost, žalost ob nesreči, trpljenje koga, ki se kaže v dobrohotnem, prizanesljivem odnosu do prizadetega". V nadaljevanju so v okviru prikaza rabe med drugimi navedene sintagme kot: pokazati, vzbuditi usmiljenje; izkazovati, prositi usmiljenja; biti usmiljenja vredni; zbujati usmiljenje; ne pozna usmiljenja, ravna neusmiljeno ...

Sočutje je opisano nekoliko drugače: kot "čustvena prizadetost, žalost ob nesreči, trpljenju koga". V nadaljevanju pa beremo: sočutje ga obhaja; sočutje se je zganilo v njem; vzbujati sočutje pri kom; iskreno sočutje; sočutje do ranjencev; od sočutja je zajokala; čutiti, imeti sočutje.

Brez posebnega znanja o semantiki lahko razberemo, da sta si izraza zelo blizu: oba vključujeta prizadetost, žalost ob trpljenju drugega. A usmiljenje ima zanimiv dodatek. Prizadetost in žalost se kažeta v "dobrohotnem, prizanesljivem odnosu do prizadetega". Razlika je subtilna, a vredna pozornosti. Od kod vendar potreba po tem poudarku, se lahko vprašamo. Od kod v izraz vgrajena misel, da sta dobrohotnost in prizanesljivost okvir sočustvovanja s trpečimi? Teza, ki bi jo bilo vredno preveriti, je naslednja: zdi se, da sočustvovanje, kot ga opredeljuje usmiljenje, pogojuje določen odnos do trpečega, in sicer takega, ki je v večji meri značilen za hierarhične družbene odnose, kjer so eni zgoraj in eni spodaj in ni čisto samoumevno, da so oni zgoraj do konca odgovorni za one spodaj, njihovo srečo in nesrečo. Kajti zakaj bi sicer morali biti do trpečih prizanesljivi?!

Prizanesljiv si do nečesa, kar ni v redu, kar obsojaš, kritiziraš, česar ne maraš. Prizanesljiv si do nekoga, ki je odgovoren ali kriv za nekaj, a mu to

prizanesljivo spregledaš, zanemariš, odpustiš. Prizanesljivo ima enak koren kot prizanesti. Prizanesti pa po SSKJ pomeni: "narediti, da kdo za *prestopek* (podčrtala avt.), negativno dejanje ni kaznovan, ni deležen negativnih posledic". V usmiljenju je torej prisotna (vsebovana) tudi milost, ki jo SSKJ definira kot "dobrohoten, prizanesljiv odnos, zlasti visoke, vplivne osebe do podrejene".

“ Če strnemo: oba izraza – tako usmiljenje kot sočutje – zahtevata odnos sočustvovanja, vživljanje, razumevanje trpečega, a sočutni za razliko od usmiljenega nima nujno boljšega položaja v družbi, ne sklanja se nadenj s svojega visokega, morda privilegiranege mesta. ”

Če strnemo: oba izraza – tako usmiljenje kot sočutje – zahtevata odnos sočustvovanja, vživljanje, razumevanje trpečega, a sočutni za razliko od usmiljenega nima nujno boljšega položaja v družbi, ne sklanja se nadenj s svojega visokega, morda privilegiranege mesta. (Revež je zlahka sočuten do kralja, malce nenavadno bi bilo reči, da je do njega usmiljen; tak bi lahko bil le do padlega kralja, kralja brez moči.) Sočutnega za razliko od usmiljenega ne zanima, kaj je trpeči storil narobe oziroma koliko je kriv za svojo nesrečo. To preprosto ni važno: ko 'so-čutimo', predvsem čutimo, racionalno – vzrok, krivda, odgovornost za položaj – stopi v ozadje. Tam je le 'drugi', ki nas potrebuje v svoji nesreči. Prizanesljivost ni potrebna: ali je kaj kriv, nas v hipu sočustvovanja ne zanima. Vprašanje prizanašanja se sploh ne zastavlja, ko gre za odnos brata do brata, sestre do sestre, človeka do človeka, enakega do enakega.

Izraz sočutje mi je zato ljubši. Po mojem je v veliki meri nadomestil izraz usmiljenje prav zaradi odsotnosti hierarhičnega razmerja med tistim, ki potrebuje sočustvovanje, in tistim, ki ga vrši. Po drugi strani pa je usmiljenje morda bolj natančen, bolj zavezujoč izraz za družbene razmere, v katerih usmiljeni sebe dojema kot tistega, ki se bolj ali manj visokostno sklanja nad trpečega. Ta v resnici potrebuje dobrohotnost in prizanesljivost.

Danes so migranti in begunci tisti, ki potrebujejo predvsem naše polno sočutje. Vsak od njih je morda kriv

česa, kar je bilo kamenček v strašni zgodbi vojnega nasilja, ki ljudi žene v beg. Najbrž se med njimi skrivajo tudi ljudje, ki bodo ogrožali evropske vrednote, vso čudovito dediščino razsvetljenstva; nemara celo teroristi. Toda krivi smo tudi mi, vsak od nas, ker smo dopustili, da so evropski politiki tako pridno in tako dolgo asistiral povsem neprimernim ameriškim (in ruskim) modelom 'urejanja' stvari na Bližnjem vzhodu. Krivi smo, ker smo dopustili, da se porušila tamkajšnja krhka politična in medverska razmerja. Zato je tako

pomembno, da gledamo na begunce kot na svoje brate in sestre, k čemur poziva papež Frančišek, in da bolj kot na njihovo mislimo na svojo krivdo. Tisti, ki želijo biti usmiljeni, pa naj le bodo prizanesljivi do nesrečnih ljudi, ki se vsak dan utapljajo pred vrati Evrope ali izmučeni obstojijo pred njenimi žičnatimi ograjami. A zavedajo naj se, da so tudi sami potrebni prizanesljivosti – za gorje, ki smo ga s svojimi vojaškimi, naftnimi in drugimi interesi, s svojo pasivnostjo in menefregizmom toliko let pomagali soustvarjati. ■

Foto: Matej Hožjan

Šola in usmiljenje

✉ Marija Horvat

Na prvi pogled se zdi, da šola in usmiljenje nimata nič skupnega, a če samo malo pomislimo, se nam odpre veliko posrednih povezav do te vrednote, ki v šoli nikakor ne sme manjkati. Kako posredovati vrednote in kako jih živeti? To je v današnjem času pravi izziv za vse, še posebej pa za tiste, ki delamo v šoli ali v vrtcu, saj ugotavljamo, da se s sodobnostjo in hitrostjo življenja izgubljajo vrednote, kot so spoštovanje, poštenost, odpuščanje, prijaznost, strpnost, tolerantnost, pomoč ...

Biti usmiljen – v šoli

Na OŠ Franceta Prešerna Črenšovci že tretje leto sodelujemo v programu *Etika in vrednote*,

ki ga vodi Inštitut za etiko in vrednote v Ljubljani. Smo ena redkih šol, ki v programu sodeluje že od vsega začetka, ker smo vsi zaposleni sprejeli izziv, da lahko premikamo meje tudi na tem področju, saj je to preveč pomembna tema, da je ne bi uresničevali v polnosti.

“ Usmiljenje povezujemo z vrednoto odpuščanja, ki po programu etike in vrednot spada med univerzalne vrednote, skupaj z mirom, spoštovanjem različnosti in drugačnosti, enakostjo, skromnostjo in kulturnim pluralizmom. ”

In kam sodi usmiljenje? Usmiljenje povezujemo z vrednoto odpuščanja, ki po programu etike in vrednot spada med univerzalne vrednote, skupaj z mirom, spoštovanjem različnosti in drugačnosti, enakostjo, skromnostjo in kulturnim pluralizmom. Ali danes otroke še kdo uči odpuščanja? Ga otroci poznajo? Zanimive so njihove

ugotovitve, ki so nastale v delavnicah, ki jih je na to temo z učenci izvedla varuhinja etike in vrednot na naši šoli, gospa Ana Petek.

Učenci o odpuščanju:

- Odpuščanje mi pomeni veliko. Če ne bi odpuščali, ne bi bilo notranjega miru.
- Odpuščanje mi zagotavlja notranji mir. Ko se skregam z mamo, mi vedno odpusti. Odpusti mi tudi, če naredim kaj narobe. Tudi sama lahko odpustim.
- Odpuščanje mi prinaša mir. Odpustiti je težko, saj nimamo poguma reči oprostite. Včasih pa se nam ne zdi vredno odpustiti komu, ki nas je prizadel. Odpuščanje je zelo pomembno, saj nam ta jeza, ki jo skrivamo v sebi, prinaša nemir.
- Mir je odpuščanje. Odpuščanje je mir. Če komu ne odpustiš, ti ne prinaša notranjega miru, saj ti misel na to ne da miru. Tudi neodpuščanje med državami je prineslo marsikatero vojno.

Foto: ŽU Silvnica

- Odpuščanje je vrednota, ki jo dosežeš s svojim notranjim mirom. Včasih pa le določeni osebi ne moreš odpustiti, če te prizadene vedno znova in je dobra s tabo samo takrat, če kaj potrebuje.
- Odpuščanje je lastnost, ki je nimamo vsi. Če komu kaj slabega storim, se opravičim in oseba mi včasih odpusti, včasih pa tudi ne. Odpuščanje je pomembno za naš odnos.
- Če mi kdo stori kaj žalega, mu odpustim in ne mislim na njegovo dejanje. Če si med seboj odpuščamo, nam bo vsem lepše. Odpuščaj in pozabi!
- Ko se s kom v družini skregam ali naredim kaj žalega, se opravičim in ponavadi mi drugi odpustijo. Podobno je tudi v šoli.

Da lahko komu odpustiš, moraš imeti v sebi oziroma v srcu usmiljenje. Le usmiljeno srce lahko odpušča, začuti potrebe drugih, se živi v doživljanje drugih, v stiske drugih in odpušča krivice in žalitve ter vzpostavi notranji mir, ki je pogoj za zdravje in srečo. Le preko usmiljenega srca smo vedno znova pripravljene sprejemati in dajati nove priložnosti tudi tistim, ki so nas kdaj prizadeli ali užalili. Le usmiljeno srce se je pripravljeno vedno znova učiti in začeti od začetka, dajati nove in nove priložnosti in zaupati ter sprejemati vse ljudi, ne glede na razlike in drugačnost. Zato je še toliko bolj pomembno, da učence učimo te vrednote, da težave lahko rešujejo tudi drugače, ne le s pestmi in mišicami, ampak da lahko stopimo korak naprej in začnemo delovati na višji ravni. Tako bomo vsi skupaj postajali boljši, se spreminjali, spreminjali svoje vedenje in ravnanje, si zastavljali višje cilje in jih na višjih ravneh tudi dosegali.

Zato smo se v naši šoli odločili, da vrednote načrtno razvijamo in jim dajemo posebno mesto tudi v naši viziji in poslanstvu. Vizija naše šole je: Z znanjem in odgovornim ravnanjem gradimo varno in ustvarjalno šolo. V odgovornosti pa so zajete tudi druge pomembne vrednote, ki izhajajo iz odgovornega ravnanja do sebe, do drugih in do narave. V slednjih je prisotno tudi usmiljenje.

Kako biti usmiljen do sebe? Tako, da samemu sebi želiš le najboljše, da se odpoveš vsemu tistemu, kar slabo vpliva na tvoje vedenje, obnašanje in te odvrča od resnične sreče, ki je velikokrat povezana tudi z garanjem, delom in naporom. Biti usmiljen do sebe pomeni, da delaš dobro, tudi ko te druge stvari odvrčajo od tega.

Kako biti usmiljen do drugih? Da presežeš samega sebe v svoji sebičnosti in služiš drugim tako, da jim pomagaš, jih razumeš, tolažiš, uvidiš njihove težave in želje, si na razpolago, ko te potrebujejo, poslušaj ...

Kako si lahko usmiljen do narave? Da jo ohranjaš v ravnovesju, s svojim nepremišljenim ravnanjem ne posegaš v naravne zakonitosti, živiš v sožitju z naravo ...

Kaj nam to prinaša? Že otroci so v svojih zapisih nakazali svoje videnje odpuščanja, ki je neposredno povezano z usmiljenjem. Prinaša notranji mir, svobodo, srečo, ki odpira poti ustvarjalnosti, optimizma, hvaležnosti, budi voljo do življenja in veselje ...

Dr. Jože Trontelj je v programu *Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju* zapisal: "Ključ do boljše prihodnosti je boljše spoštovanje humanističnih vrednot. Človeška sreča je tesno povezana z dobrim stanjem etike v družbi. To pa lahko dosežemo le z dobro vzgojo."

Program Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju

Program etike in vrednot na naši šoli uvajamo in razvijamo že tretje leto in nam prinaša vidne uspehe, saj so meritve indeksa etike in vrednot že na začetku pokazale, da je stanje na naši šoli v vseh postavkah nad slovenskim povprečjem, vmesno merjenje pa je pokazalo, da se je ta stopnja še dvignila. To je dokaz, da smo se odločili prav in da se splača delati na vrednotah, seveda najprej v družini, nato pa v vrtcu in šoli.

Današnji svet postaja vse bolj globalen, prepoln hitenja, kopičenja materialnih dobrin, tekanja z enega konca na drugega ... Mi pa smo začudeni, da so današnji otroci nervozni, nestrpni, ne poznajo meja, obdani so z vsemi mogočimi pripomočki, ki so običajno

zanimivi kakšno uro ali dve, pozneje pa obležijo razmetani tu in tam ...

Strokovni delavci šole in vrtca smo začutili, da je pravi čas, da se začnejo spremembe; predvsem v sprejemanju in upoštevanju vrednot, ki so temelj vsake družbe. Menimo, da so vrednote tiste stvari, s katerimi se je vredno ukvarjati najprej v družini, nato v vrtcu in šoli ter v širši skupnosti, in to čim prej, že v najzgodnejših letih, kajti takrat je to tudi najbolj učinkovito.

Program *Etika in vrednote v vzgoji in izobraževanju* temelji na prepričanju, da je eno od najpomembnejših poslanstev vzgoje in izobraževanja skrb za etično in s temeljnimi vrednotami usklajeno ravnanje v vrtcih in šolah. Tam se namreč preko socializacijskih mehanizmov in ponotranjenja vrednot in življenjskih načel postavljajo pomembni temelji etike in vrednot otrok ter mladostnikov, ki danes obiskujejo vrtce in šole, čez leta pa bodo ustvarjalci prihodnosti vseh nas. Izpolnjevanje tega poslanstva vzgoje in izobraževanja je tudi ena najpomembnejših podlag za oblikovanje stabilne družbe prihodnosti, ki je lahko le družba, utemeljena na etičnih standardih, vrednotah in znanju.

Cilji programa:

- Krepitev kompetenc vzgojiteljev in učiteljev za integracijo etike in vrednot v vzgojno-izobraževalno delo.
- Ozaveščanje in motiviranje otrok in mladostnikov za odločanje in obnašanje, ki temelji na etiki, vrednotah in znanju.
- Krepitev stabilne družbe, ki temelji na etiki, vrednotah in znanju.

Vrednote, ki jih obravnavamo med različnimi dejavnostmi, so: znanje in modrost; skrb za sočloveka; življenje, narava, zdravje; integriteta; pravičnost; univerzalizem; kultura; tradicija; delo, ustvarjalnost in humanost.

Trenutno naša šola obravnava modul *Tradicija*. Do konca šolskega leta nas čakata še dva modula, in sicer *Delo in ustvarjalnost* ter *Humanost*.

Kot ravnateljica sem zelo vesela, da na šoli in v vrtcu strokovno vodeno, načrtno uvajamo in udeležujemo ter sproti spremljamo in vrednotimo stanje etike in vrednot, ker je to, še posebej v današnjem času, nujno. ■

Usmiljenje v življenju družine

✍ Katarina Kompan Erzar

Prostor za usmiljenje lahko pogledamo skozi znanstvene oči. V prispevku se bom osredotočila na dve novejši veji raziskovanja na področju psihoterapevtske znanosti o človeku, in sicer na nevroznanost in pozitivno psihologijo s teorijo navezanosti, in na podlagi teh dveh področij opredelila tudi dva konkretna koraka na poti do razumevanja usmiljenja.

Foto: Peter Prebil

Sveto leto izziva

Leto usmiljenja odpira drugačno razmišljanje o odnosih in nas kliče k spreobrnjenju, da se odpremo odrešenosti, ki jo prinaša Kristus in se naslonimo na Cerkev, ki je stkana iz medsebojne povezanosti v sinovstvu, ne pa zgolj v 'pravilnem vedenju'.

Usmiljenje je prav tisto področje, kjer ni lahkih in enostavnih navodil in napotkov, čeprav gre za izjemno preprosto držo. Lahko bi rekli celo, da je usmiljenje hkrati temeljni pogoj in nedosegljiv cilj vsakega odnosa. To pa pomeni, da gre pri usmiljenju za dar, ki se razodeva skozi naše odnose, prihaja pa od Boga.

Seveda pa lahko prostor za usmiljenje pogledamo tudi skozi čisto človeške, znanstvene oči spoznanj, ki jih prinaša moderna psihoterapevtska znanost. V prispevku se osredotočam na nevroznanost in pozitivno psihologijo s teorijo navezanosti in na podlagi teh dveh področij opredelim tudi dva konkretna koraka na poti do razumevanja usmiljenja, kot sledi iz teh spoznanj.

Osebnostni razvoj

Prvi korak za začetek razmišljanja o usmiljenju je poznavanje dejstev o človekovem razvoju in delovanju ter sprejemanje neverjetne odprtosti, ki jo prinaša razvoj človeških možganov v odnosih. Kaj sodobna nevroznanost (eden najbolj prodornih avtorjev s tega področja je Daniel Siegel, ki je bil tudi gost in svetovalc pokojnega papeža Janeza Pavla II.) razkriva o dinamiki medosebnih odnosov, človekovem razvoju in pomenu izkušenj za ta razvoj.

Najprej to, da se človeški možgani izven odnosov ne morejo razviti, saj temeljna struktura možganskih povezav, ki sploh omogoča višje spoznavne procese, nastaja izključno na podlagi izkušenj, ki jih imamo z odraslimi v svojem okolju v prvih letih življenja. Izkušnje so pomembne celo do te mere, da lahko tenkočutno okolje, ki spremlja in sooblikuje otrokov razvoj od rojstva naprej, celo omili ali včasih tudi prepreči prepisovanje genskega materiala, ki bi lahko povzročil hujše deficite. Taka uglašenos in tenkočutna regulacija otrokovega ritma, ciklusa spanja in budnosti, lakote in sitosti,

vznemirjenja in umiritve, ter sproščena prisotnost odraslega, ki s svojim glasom, pogledom, vonjem, toplino, nežnostjo in aktivnostjo oblikujejo otrokov svet, je okvir, na podlagi katerega se bodo oblikovale povezave med možganskimi strukturami. Te bodo postale temelj otrokovega in kasneje odraslega pogleda na svet. Kar je bilo 'pogosto' v zgodnjem odnosnem okolju, bo za posameznika 'normalno' v odraslosti.

Pomembno je torej sprejeti dejstvo, da naša volja in razum nista samostojna in samozadostna, ampak sta vedno povezana z našim čustvovanjem (ki se odvija neodvisno od zavesti in je tako, kakršno pač je), ki obarva in usmeri mišljenje in razsojanje. Zato je tako pomembno, da o svojem doživljanju lahko spregovorimo, ga podvržemo razmisleku, poiščemo njegov pomen, vir in sporočilo, ki ga prinaša. Tudi če čustva skušamo prezreti, bodo še vedno usmerjala naše vedenje in razmišljanje ali celo povzročala bolezni.

Dobra stran čustvovanja pa je ta, da nas stalno spominjajo na to, da nismo sami, da nas telo ves čas usmerja in vodi ter sporoča o dejstvih, ki bi jih

sicer prezrli. Čustvovanje, ki je položeno v spoštljive in tenkočutne odnose, postane intuicija, v kateri se naseli usmiljenje in kreativnost.

Usmiljenje je tako najprej pogled, ki skozi napake in zmote na površini našega vedenja, vidi najprej počasnost in kompleksnost procesa razvoja možganov (ko se soočamo z otroškim vedenjem, otroškimi reakcijami in otroškim odzivanjem na prenasičenost z dražljaji, tesnobo, zahtevami ...) ter pozneje tudi globino strahu, omejenosti ter ranjenosti, ki jo tak razvoj prinaša, in se 'usmili' zato, ker razume iz kako okrnjenega sveta prihaja to vedenje ali 'napaka'. Šele takrat lahko pristopimo k drugemu dovolj odločno in hkrati dovolj razumevajoče. Ne tako, da bi prezrli in zanikali ali celo opravičevali 'napake', ampak tako, da s svojo prisotnostjo in držo omogočimo sočloveku, da pridobi novo izkušnjo, nov odziv na stare vzorce (hkrati oporo za prekinitev razdiralnih odzivov in hkrati nov okus po življenju, ki vključuje širši spekter čustvovanja in globlje razumevanje sebe, drugih in sveta. "Za vsakdanje življenje je najbolj uporabno, če se "od - učimo" vsega, kar je neresnično." (Antisthenes v: Cozolino, 2013: 97)

Raziskovanje čustev

Drugi korak za začetek razumevanja usmiljenja prihaja iz raziskovanja pozitivnih čustev in spoznanj, ki upravičujejo pogum za vstopanje v stik s seboj in s sočlovekom ter vztrajanje v odnosih in pri vzajemnem oblikovanju in preoblikovanju. Gre za temeljno držo zaupanja v Ljubezen, ki skozi križ odpira nov pogled in novo spoznanje, kaj je zares bistveno in kje zares potrebujemo pomoč, vero in upanje.

Odnosi so edini prostor, v katerem se lahko človek razvija, preoblikuje, sprejme svojo resničnost in spozna božje usmiljenje ter se uči odpovedi samozadostnosti in življenju izven odnosov, v prepričanosti v svoj lastni prav. Pri tem nam najbolj 'nagajajo' in hkrati 'pomagajo' prav čustva, ker se ne pokorijo našim idejam in predsodkom in se ne pomirijo, dokler niso dobila svojega pomena v odnosih. Zato

so zelo slab svetovalec, a zelo dober kompas in zdravilo proti samovšečnosti in samozadostnosti.

Skozi različne oblike strahu pred odnosi, ogroženostjo in stalnem primerjanju z drugimi, ki jih povzročajo zanemarjanje, zlorabe, travme, organski deficiti, se v človeku odpirajo razpoke, skozi katere vdirajo vedno novi in novi strahovi, trma, agresija, dvom in nezaupanje ter sovraštvo do drugih in do sebe. Tem oblikam se posvečajo različne terapevtske prakse, ki na različne, bolj ali manj oprijemljive načine, skušajo v posamezniku prebuditi usmiljenje (sprejemanje dejstev in vztrajanje v učenju v odnosih) najprej do sebe in potem tudi do drugih. S tem nastaja prostor za vero, da naša nemoč ni zadnja beseda; upanje, da se skozi še tako globoko rano na koncu razodene velika Ljubezen in prebudi nežna ljubezen, ki poveča človekovo občutljivost na drobne trenutke in geste topline, povezanosti in zaupanja, hvaležnosti in spoštovanja ter predvsem obrne pozornost od skušnjav odmika od odnosov in bega v izolacijo v blag vstop v sproščene in 'navadne' odnose.

Barbara Fredrickson, psihologinja in vodilna raziskovalka pozitivnih čustev in ljubezni (v smislu najvišjega pozitivnega čustva) (Fredrickson, Love, 2.0.), ljubezen definira kot trenutke stika, ki nahranijo našo temeljno hrepenenje po povezanosti. Pri tem ne gre za neke posebne in izjemne trenutke vzhicenosti in evforije, ampak za blag in globok občutek, da smo "doma". Trenutki stika so trenutki, ko smo fizično prisotni drug ob drugem, sposobni očesnega stika in nasmeha, ter povezani v skupni dejavnosti, ki jo zaznamujejo pozitivna čustva. Ta pa so: veselje, hvaležnost, zadovoljstvo, zanimanje, upanje, ponos, zabavnost, navdih, spoštovanje in ljubezen (Fredrickson, 2009).

Pozitivna čustva imajo na naše telo ravno nasprotni učinek od negativnih čustev, ki so namenjena ustvarjanju nekega varnega kompasa za preživetje. Razširijo našo pozornost, se od nas razširijo na druge ljudi, odprejo nov pogled na stvari, povečajo kreativnost, okrepijo raziskovanje, razpršijo

pozornost na več detajlov hkrati. So neobvezujoča, imajo omejen čas trajanja, so naključna in lahko dostopna. Trenutki pozitivnih čustev so zelo pogosti, niso intenzivni in gredo hitro mimo. Lahko jih niti ne zaznamo. V dnevu mora biti dovolj takih trenutkov stika, da je potešena naša osnovna telesna potreba po varnosti, pripadnosti, smislu (temeljno hrepenenje po povezanosti).

Temeljno sporočilo tega raziskovanja je, da ljubezen ni nekaj, kar bi se dalo posedovati, izsiliti ali si 'zaslužiti', ampak je dar, ki nam je vedno na voljo in ni odvisen od izjemnih okoliščin in naključja, ampak ga lahko gojimo tudi s pomočjo naše pozornosti in pripravljenosti vztrajanja v sodelovanju in zaupanju ter hkratnega priznavanja in iskanja pomena 'trpljenja' v negativnih čustvih.

Raziskovalka ugotavlja, kako pomembno je, da se vsaj nekajkrat na dan človekova pozornost obrne na drobne vzgibe pozitivnih čustev, saj to gradi jedro medosebnih odnosov in omogoča tudi soočenje in premagovanje intenzivnih in nepredvidljivih 'napadov' negativnih čustvenih stanj (strah, jeza, sovraštvo, groza), ki bi sicer posameznika potegnili v razdiralno in samozaščitniško vedenje.

Lahko bi rekli, da je drugi korak k razumevanju usmiljenja obračanje našega obraza k obrazu Usmiljenja, ki nas spomni, da ob vseh trenutnih stiskah obstaja Ljubezen, ki nas spremlja in čaka, da se ozremo nanjo. "Tisti, ki nam zaupajo, nas učijo." (Eliot v: Cozolino, 2013: 97) ■

Viri

- Cozolino, Louis J. (2002): *The neuroscience of psychotherapy*. New York: Norton.
- Cozolino, Louis J. (2013): *The social neuroscience of education*. New York: Norton.
- Erzar, Tomaž; Kompan Erzar, Katarina (2011): *Teorija navezanosti*. Celje: Mohorjeva družba.
- Fredrickson, Barbara (2009): *Positivity*. New York: Penguin books.
- Fosha, Diana; Siegel, Daniel J.; Solomon, Marion (2009): *The healing power of emotion*. New York: Norton.
- Siegel, Daniel J. (2013): *The developing mind 2ed.: Toward a neurobiology of interpersonal experience*. New York: Guilford.

Usmiljenje na naših poteh

✍ Karolina Medvešček

Papež Frančišek je leto 2016 razglasil za leto usmiljenja. Ob tem razmišljam, v kakšnem svetu pravzaprav živimo. Koliko je v njem prostora za usmiljenje? Ali sploh razmišljamo o njem? Zdi se, da danes med ljudmi primanjkuje čutečega stika. Drug od drugega se oddaljujemo, ko hitimo za svojimi opravki in razmišljamo, kaj vse moramo še opraviti. Na tisto, kar je v resnici pomembno, pa pozabljamo.

Bolj kot vse je pravzaprav pomemben odnos – do bližnjega, do mimoidočega, do vsega, kar imamo, do sebe in nenazadnje do Boga. Zdi se, kot da nam ob preobilici dela in skrbi zmanjka časa za odnose. Pa v resnici odnosi ne zahtevajo svojega časa, zahtevajo le čut in čuječnost za dojemanje sveta in ljudi okrog sebe. Lepi odnosi se zgodijo takrat, ko drugega začutimo, ko se mu na svoj način približamo in mu dopustimo, da je ob nas lahko to, kar je. Hkrati pa sebi dopustimo, da smo lahko to, kar smo, in smo v tem zadovoljni. V teh odnosih se skriva tudi usmiljenje, ki nam ga danes tako primanjkuje. Ne znamo več prav prisluhniti drug drugemu oziroma se ne slišimo dovolj, da bi lahko drug drugega bolj spoznali. Papež Frančišek v poslanici za svetovni dan medijev vse ljudi dobre volje povabi, naj odkrijejo moč usmiljenja, ki ozdravlja pretrgane odnose ter prinaša mir in ubranost v družine in v skupnosti. Preko usmiljenja lahko vzpostavimo nov način govora in pogovarjanja z drugim.

Na usmiljenje lahko gledamo z več vidikov, odvisno od tega, v kakšni vlogi

ali odnosu se nahajamo. Sama se z usmiljenjem srečujem v različnih življenjskih vlogah – v vlogi žene, mame, sodelavke, učiteljice in še preko mnogo drugih vlog, preko katerih sem vpeta v najrazličnejše odnose z drugimi.

Usmiljenje do neznane osebe, mimoidočega

Zdi se, da je vse več dobredelnih prireditelj in zbiranja sredstev za ljudi, ki sami ne zmorejo, ki potrebujejo našo pomoč. Ob tem se še vedno veliko ljudi dobrodušno odzove in daruje bodisi denarna bodisi materialna sredstva, kar v nas zbudi dober občutek, da smo nekaj prispevali, pa čeprav velikokrat ostane samo pri tem. To je ena vrsta usmiljenja. Enako velja, ko na ulici mimoidočemu, ki prosi za denar, v roke stisnem kakšen evro ali več. Vse to od nas zahteva zgolj tisto sekundo ali dve, ko sežemo v žep in denarnico, potem pa gre situacija mimo. Verjetno se premalokrat vprašamo, kaj pravzaprav ta oseba potrebuje. Ne gre za to, da bi se čutili poklicane poizvedovati, za kaj bo ta oseba denar porabila. Gre za odnos. Dovolj je, da se zavemo oz. začutimo teže situacije, v kateri se prosilec nahaja. Razlika je namreč v tem, ali zavijem z očmi in v zadregi pobrskam po denarnici in v najboljšem primeru mimoidočemu nekaj dam, ali pa se za nekaj trenutkov ustavim, osebi pogledam v oči in iskreno, poleg denarja, osebi namenim še kakšno prijazno besedo. Usmiljenje je torej mnogo več kot samo darovanje materialnih dobrin ali kot navaja Slovar slovenskega knjižnega jezika: “iz sočutja narediti komu kaj dobrega” (2002: 1471). Je odnos in odprtost do drugega, ko drugega najprej opazim, sem mu pripravljen prisluhniti in ga začutiti v njegovi potrebi, potem pa

mu glede na njegove potrebe in svoje zmožnosti poskušam pomagati.

Usmiljenje do najbližjih

Ena od oblik usmiljenja je usmiljenje do tistih, ki so nam najbližji. V odnosu do moža oz. žene, otrok in vseh, s katerimi preživimo večji del svojega časa. V teh najbližjih odnosih se nam velikokrat stvari in situacije zdijo samoumevne ali pa smo prepričani, da jih dovolj poznamo in se v njih sploh ne poglobljamo. Kako težko je biti usmiljen do svojega moža ali žene, ko prideš utrujen iz službe in pričakuješ, da bodo vsi razumeli tvojo utrujenost, nisi pa niti za trenutek pripravljen stopiti na drugo stran in pogledati, če morda kdo ob tebi ravno tako potrebuje pozornost in bi mu tvoje usmiljenje zelo dobro delo. Kako težko je razumeti svojega otroka, ko po napor nem dnevu ne zmore opraviti nekega dela, za katerega sta se prejšnji dan dogovorila in sploh ni tako pomembno, da bi moralo biti v tem dnevu storjeno. Kako težko je razumeti taščo, mammo ali koga od bližnjih, ki zavrne varstvo naših otrok, ker enostavno ne zmore in je preutrujen. V vsem naštetem se skriva pomanjkanje našega usmiljenja do najbližjih. V večini primerov pa tudi iskrene komunikacije med nami.

Usmiljenje do sebe

O tem, kaj pomeni usmiljenje do sebe, smo s kolegicami iz različnih pedagoških poklicev spregovorile na skupini Pedagog pedagogu, ki deluje v območni skupnosti Novo mesto v okviru Društva katoliških pedagogov Slovenije. V skupini na naših mesečnih srečanjih razvijamo področja naše osebnosti, na katerih temelji naš pedagoški poklic, predvsem pa krepiti

Foto: Manko Hrovat

mo našo zavest, da je naš poklic tudi poslanstvo. Preko naših izkušenj smo ugotavljale, kako težko je biti usmiljen do sebe, ko moraš samemu sebi najprej priznati, da nečesa ne zmoreš, potem pa to priznati še drugim. Velikokrat namreč gremo preko svojih sposobnosti, preko lastnih meja, kar nas dolgoročno privede do izčrpanosti in izgorelosti. V odnosu do sebe je nujno, da človek sam sebe prepoznava v svojih danostih in sposobnostih ter tudi v svojih omejitvah. Nič ni narobe, če kdaj ugotovimo, da nečesa ne zmoremo, če si dovolimo, da smo kdaj utrujeni. Ob tem moramo seveda ostati budni, saj v prepogostem takšnem načinu razmišljanja obstaja nevarnost, da se v neki situaciji prehitro vdamo,

da preveč dvomimo o svojih sposobnostih, se prepustimo brez volje ali lenobnosti. Pri tem je najpomembnejše prepoznavati svoje občutke. Če so ti občutki pozitivni, da smo zadovoljni ob priznanju svoje nemoči (sprva zagotovo ne, kasneje pa), potem smo bili najverjetneje usmiljeni do sebe. Če pa se ob 'umiku' ne počutimo dobro in se v nas začnejo porajati negativna čustva nezadovoljstva, jeze, občutki praznine, neizpoljenosti, potem gotovo ni šlo za usmiljenje do sebe.

Usmiljenje v šoli

Šola je prostor, kjer se vsakodnevno odvije mnogo situacij, v katerih se moramo tako pedagoški delavci kot

tudi učenci soočati z različnimi načini reagiranja in reševanja problemov. Nemalokrat se zgodi, da situacija od nas zahteva sočutje in razumevanje. In vendar vsakič na svoj način. V takšnih situacijah se odpirajo priložnosti za usmiljenje. Pedagoški delavec zato ne bi smel biti samo predavatelj ali posredovalec znanja. Moral bi biti posredovalec usmiljenja, ker je to tudi eno od njegovih poslanstev. Vsekakor pa mora vedeti, da usmiljenje ne pomeni smiljenja in žalovanja nad učenčevimi slabostmi in šibkostmi, temveč da je usmiljenje iskren odnos, v katerem učitelj učenčevo situacijo najprej zazna in prepozna, jo poskuša razumeti in jo glede na učenčeve potrebe po svojih močeh skupaj z učencem pomaga pripeljati k rešitvi.

Zaključek

Papež Frančišek je (v prvi avdienci jubilejnega leta) izpostavil tesno vez, ki obstaja med usmiljenjem in poslanstvom. Kot pravi papež, nam usmiljenje, ki ga prejemo od Očeta, ni dano kot neka zasebna tolažba, ampak iz nas naredi orodja, da bi tudi drugi lahko prejeli isti dar.

V šolah in v drugih skupnostih bo toliko usmiljenja, kolikor ga je v vsakem posamezniku, ki sestavlja posamezno skupnost. Zato smo vsi poklicani, da živimo usmiljenje, ki naj ga vsi, s katerimi smo v stiku doma, na delovnem mestu ali drugje, čutijo in doživljajo ob nas in s tem tudi razvijajo svoj čut za usmiljenje do drugih.

To zavedanje od nas zahteva veliko odgovornost, saj je naše poslanstvo v tem, da svojo izkušnjo usmiljenja prenesemo drugim, da bodo lahko tudi preko nas začutili Božje usmiljenje. ■

Viri

Slovar slovenskega knjižnega jezika (2002). Ljubljana: DZS.

Papež Frančišek (2016): *Usmiljenje in poslanstvo*. Pridobljeno 3. 2. 2016 s: http://sl.radiovaticana.va/news/2016/01/30/pape%C5%BE_za%C4%8Del_avdience_jubilejnega_leta/1204800.

Papež Frančišek (2016): *Poslanica za svetovni dan medijev – Komunikacija in usmiljenje*. Pridobljeno 5. 2. 2016 s: http://sl.radiovaticana.va/news/2016/01/22/iz%C5%A1la_poslanica_za_svetovni_dan_medijev/1202874.

Prostovoljno delo študentov pedagoških smeri z otroki s posebnimi potrebami

✍ Vanja Kiswarday, Karmen Drljić

Življenje oseb s posebnimi potrebami (v nadaljevanju OPP) je zelo kompleksno in zahteva veliko individualne podpore in pomoči, zato lahko ob starših in skrbnikih ter strokovnih sodelavcih prostovoljci veliko prispevajo k dvigu kakovosti njihovega življenja. Seveda pa tako pridobljene izkušnje tudi bistveno vplivajo na osebnostni in strokovni razvoj prostovoljca – v tem prispevku se bomo osredotočili na prostovoljce, ki so študenti pedagoških smeri.

Skupine otrok in mladostnikov v naših vrtcih in šolah so zelo heterogene, kar od vzgojiteljev in učiteljev zahteva različne strategije poučevanja in izvajanja dejavnosti, pa tudi izvajanje prilagoditev glede na specifične posameznikove potrebe. V vrtčevskem in šolskem obdobju zajemajo otrokove posebne potrebe širok spekter vzgojno-izobraževalnih potreb, ki so lahko za študente različnih pedagoških smeri zgolj skozi teoretični vidik težko predstavljive in razumljive. Zaradi kompleksnosti področja dela z OPP in zaradi potrebe po študentovem poglobljenem (reflektiranem) razumevanju učnih, ob njih pa nič manj pomembnih socio-emocionalnih potreb OPP ter pomena njihove inkluzije je poglobljena konkretna izkušnja, ki jo študent pridobi v avtentičnem okolju, nadvse dragocena. Nekaterim študentom je mogoče to

izkušnjo zagotoviti v okviru praktičnega pedagoškega usposabljanja, vendar je ta izkušnja vezana predvsem na zavod (vrtec, šolo), v katerega je vključen OPP, in je časovno omejena (3 tedne). Študentom, ki te možnosti nimajo (ker je študijski program ne predvideva), lahko potemtakem prav prostovoljsko delo predstavlja priložnost za pridobivanje dragocenih izkušenj dela z OPP. Pomoč študenta je za otroka, ki potrebuje podporo in pomoč ter mu starši ne zmorejo vedno in na vseh področjih v zadostni meri pomagati, navadno zelo dragocena in koristna.

Prostovoljstvo lahko torej opredelimo kot delanje dobrega drugemu in sebi, pri čemer je pomembno zavedanje prostovoljca, da je motiv njegovega prostovoljstva prepletanje osebne koristi s solidarnostjo (Ramovš, 2001). V prispevku se bomo osredotočili na možne motive in prednosti dragocene izkušnje prostovoljnega dela z OPP za študente različnih pedagoških smeri ter koristi, ki jih imajo lahko od prostovoljnega dela tudi OPP.

Motiv za prostovoljno delo z otroki s posebnimi potrebami

Prostovoljstvo se udejanja preko odnosa in je dvosmeren proces. Prostovoljci v prostovoljskem odnosu lahko veliko dajo, pa vendar tudi veliko dobijo. Lahko podpirajo druge in jim pomagajo ter tako kot aktivni državljani skušajo izboljšati položaj npr. izključenih skupin. Prostovoljci so navadno zelo pozitivno usmerjeni in odprti ljudje, zato tudi s temi izkušnjami širijo svojo socialno mrežo,

celostno izgrajujejo svojo osebnost ter razvijajo svoje kompetence, kar lahko prispeva k izboljšanju tako njihove poudobe o sebi kot njihovega družbenega statusa (Blazinšek in Kronegger, 2007: 68). Posamezniki se za prostovoljsko delo odločajo iz različnih nagibov, npr. pomoč drugim, učenje in pridobivanje izkušenj, raziskovanje in razvijanje lastnih potencialov, aktivno sodelovanje pri reševanju pomembnih družbenih vprašanj, opravljanje študijskih obveznosti, izražanje svoje ustvarjalnosti ipd. (Priručnik za organizovani rad sa volonterima).

Iz izkušenj poučevanja na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem lahko povemo, da se študenti različnih pedagoških smeri za prostovoljno delo z OPP odločajo zato, ker: (1) jih področje inkluzije OPP zanima in želijo biti dejavno vključeni v uresničevanje inkluzivnih vrednot, (2) jim zgolj vsebine s predavanj in vaj niso dovolj, da bi teorijo osmislili, ampak si želijo in potrebujejo tudi konkretne izkušnje in (3) ker jim prostovoljska izkušnja lahko pomaga pri pravi odločitvi glede nadaljnega študija ali pri izbiri poklicne poti. Najpogosteje so to študenti, ki so visoko notranje motivirani in proaktivno usmerjeni v prepoznavanje izzivov v okolju in največkrat že sami vzpostavijo stik z organizacijami in zavodi, ki organizirajo prostovoljsko delo.

Koristi prostovoljskega dela za študente

Prostovoljsko delo z OPP študentom različnih pedagoških smeri predstavlja priložnost za pridobivanje

novih izkušenj, ki lahko pomembno prispevajo k izgrajevanju strokovnih kompetenc, sploh z vidika inkluzije. Prostovoljec ima možnost, da v avtentični situaciji otroka začuti celostno, tako z vidika njegovih interesov, močnih področij, igrivosti kot tudi strahov, šibkosti in teže motnje, ki na različne načine vpliva na njegovo interakcijo z okoljem – bodisi v storilnostnem, učnem ali socialnem smislu. Tako čutenje OPP zagotovo oblikuje trajna pozitivna stališča in večjo zmožnost vzpostavljanja empatičnih odnosov, kar je dobra naložba za nadaljnje življenje in delo. Osebna vpetost študenta tudi motivira, da raziskuje in poglobi znanje na različnih področjih, ki se dotikajo otrokovih potreb, in da preizkuša različne spretnosti in strategije, s katerimi je lahko otroku in njegovemu okolju v konkretno pomoč in podporo. Motivacija je toliko večja, saj dobiva neposredno povratno

informacijo. Preko prostovoljstva študent v konkretnih situacijah vstopa v neposredni stik s potrebami in vrednotami družbe, skupnosti, organizacije in se srečuje z različnimi moralnimi dilemami ter razvija samospoštovanje, samozaupanje, senzibilnost do različnih tem ter se moralno razvija (Boss, 1994).

“ *Prostovoljstvo se udejanja preko odnosa in je dvosmeren proces. Prostovoljci v prostovoljskem odnosu lahko veliko dajo, pa vendar tudi veliko dobijo.* ”

S prostovoljskim delom si lahko študentje organizirajo učno okolje, v katerem poglobljajo znanje, ki ga pridobivajo med študijem, tako da ga prenesejo v konkretno situacijo in ga osmislijo. Obenem se lahko povsem individualno posvetijo otroku, spoznavajo in raziskujejo drugačnost ter

v sproščenem odnosu, ki daje veliko vlogo tudi aktivni soudeležbi otroka samega, v odnosu soustvarjanja iščejo ustrezne pristope za pomoč in podporo. V odnosu z OPP se npr. učijo, kako (neformalno) prepoznati, kaj otrok zmore in česa še ne, kako pridobiti njegovo zaupanje, skupaj z njim sprejemati odločitve, kako mu stvari prilagoditi in slediti njegovemu napredku (vodenje dnevnika) ipd. Ob vsem tem pa je pomembno, da zmorejo sprejeti, da vseh svojih konceptov v prostovoljskem odnosu z OPP morda ne bodo mogli udejanjiti. Vendar pa bodo s to konkretno izkušnjo lahko spoznali osrednjo inkluzivno vrednoto, to je delovanje v smeri največje koristi za otroka. Izkušnja prostovoljnega dela z OPP študentom omogoča, da otroka celovito in poglobljeno spoznajo tako z učnega kot socialno-emocionalnega vidika, pa tudi z vidika družinskega življenja, za kar kasneje (kot strokovni

delavci) ne bodo imeli več možnost v taki meri.

Pomen mentorskega vodenja in supervizije prostovoljstva

Študentje, ki so vključeni v prostovoljske programe, v katerih so deležni usposabljanja, mentorskega vodenja in inter- ali supervizij, lahko izgrajujejo bolj artikulirana in kompleksna stališča, ki vključujejo večnivojski pogled na določen problem. Predvsem pri inkluziji OPP je pomembno, da študentje razvijajo tudi lastno asertivnost in postavljanje zdravih meja do sebe, do otroka in do njegovega okolja. Navdušenje nad občutkom, da lahko nekemu pomembno izboljšajo kakovost življenja, pri OPP je to pogosto pomembno izraženo na področju socialne vključenosti, mora biti ves čas korigirano z altruističnim ciljem, ki si ga prostovoljec prvenstveno zastavlja in se nanaša predvsem na izboljšanje otrokove podobe o sebi, razvijanje življenjskih kompetenc in povečanje samostojnosti v vsakodnevni okolici.

Koristi prostovoljskega dela za otroke s posebnimi potrebami

Delo prostovoljcev je plemenito, saj drugemu podarjajo čas in sebe. OPP tako dobijo tudi pomembno izkušnjo, da so vredni in imajo lahko od prostovoljstva različne koristi. Študentje jim lahko pomagajo z različnimi oblikami kakovostnega preživljanja prostega časa, razvijanja interesov, pa seveda tudi pri šolskem delu, ko jih učijo učnih strategij, strategij za organizacijo šolskega dela ipd. Pomembnejši od strategij pa je lahko zaupljiv odnos, ki se vzpostavi med študentom in otrokom. Pogosto se namreč dogaja, da so OPP socialno izključeni in da nimajo prijateljev. Raziskava, opravljena na eni izmed osnovnih šol v Sloveniji, je pokazala, da učenci brez posebnih potreb ne sprejemajo učencev s posebnimi potrebami ter slednje iz različnih razlogov doživljajo kot osamljene, nepriljubljene in brez prijate-

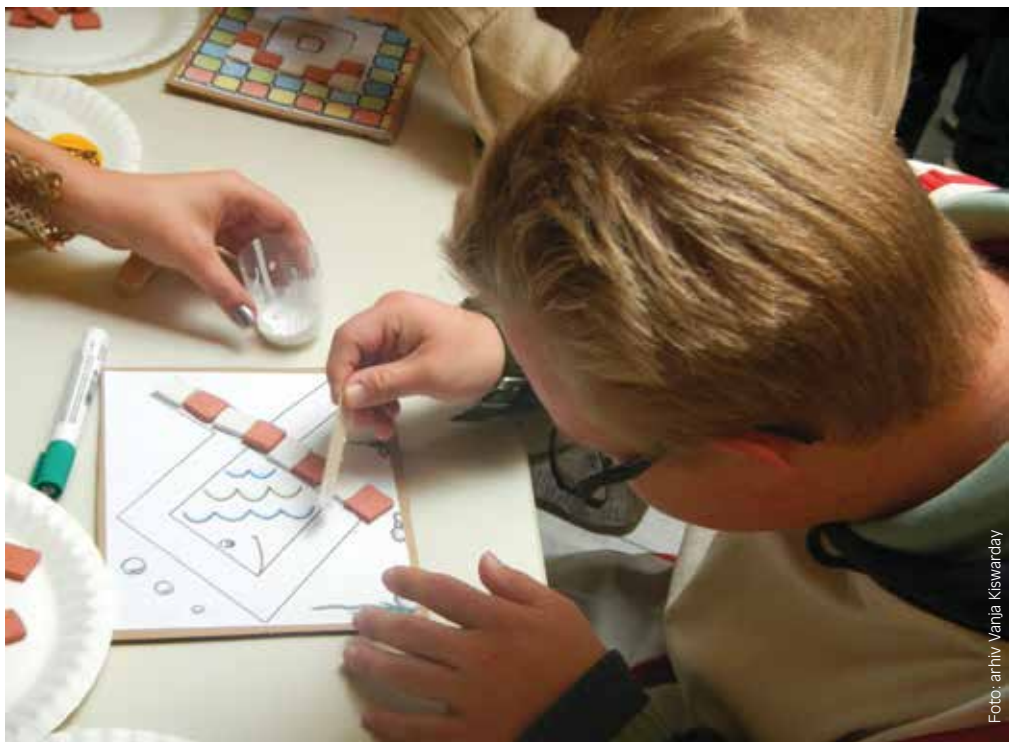

Foto: arhiv Vanja Kiswarday

ljev (Podrekar in Končar, 2011: 12). Študent prostovoljec lahko OPP nudi pozitivno izkušnjo socialne interakcije, v kateri se otrok uči vzpostavljati in ohranjati odnose ter izražati lastna mnenja in stališča. Predstavlja pa mu lahko tudi pomembno osebo, ki mu nudi podporo in pomoč pri vzpostavljanju socialnih interakcij z drugimi in izgrajevanju socialnih kompetenc.

Zaključek

Stritih in Možina (1992) poudarjata, da prav bogatenje prostovoljčevega lastnega jaza ter želja po osebnotnem in strokovnem samoizpopolnjevanju in pomoči drugemu dajeta moč in kondicijo prostovoljstvu. Pri delu s študenti prostovoljci ugotavljamo, da preko prostovoljnega dela z OPP posebne potrebe postopoma postajajo bolj razumljive in obvladljive. Potrebe otrok študente pogosto navdihujejo v smeri iskanja ustvarjalnih, celo inovativnih pedagoških rešitev, za katere so prepričani, da bi lahko predstavljale povečanje kakovosti za vse otroke, ne le za OPP. Na osnovi teh izkušenj lahko predpostavimo, da bodo študentje, ki imajo izkušnjo prostovoljstva, najverjetneje bolj vzdržljivi, proaktivni in rezilientni pedagoški delavci in bodo

zmožni nenehno graditi lasten strokovni razvoj in konstruktivno spreminjati učno okolje tudi v zahtevnih situacijah (Kiswarday in Valenčič Zuljan, 2015). ■

Literatura

- Blazinšek, Alenka; Kronegger; Sašo (2007): Motivacija in spremljanje prostovoljcev. V: Oblak, Alenka; Gornik, Jože (ur.): *ABC prostovoljstva: priručnik za mentorje*. Ljubljana: Zavod Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij – CNVOS, str. 66–79.
- Boss, Judith A. (1994): The effect of community service work on the moral development of college ethics students. V: *Journal of Moral Education*, letnik 23, št. 2, str. 183–198.
- Kiswarday, Vanja; Valenčič Zuljan, Milena (2015). Paradigmatski premik sodobne šole od usmerjenosti v primanjkljaje k rezilientnosti. V: Grušovnik, Tomaž (ur.): *Obzorja učenja: Vzgojno-izobraževalne perspektive*. Koper: Knjižnica Annales Ludus, str. 179–194.
- Podrekar, Katarina; Končar, Majda (2011): Učenci s posebnimi potrebami v medvrstniških odnosih. V: *Defektologija Slovenica*, str. 7–24.
- Priručnik za organizovani rad sa volontarima. Pridobljeno 28. 1. 2015 s spletne strani: <http://www.volontarima.ba/wp-content/uploads/2014/09/Organizovani-rad-sa-volontarima.pdf>.
- Ramovš, Jože (2001): Prostovoljstvo pri delu z ljudmi in za ljudi. V: *Socialno delo*, letnik 40, št. 6, str. 313–322.
- Stritih, Bernard; Možina, Miran (1992): Avtopoeza: procesi samoorganiziranja in samopomoči. V: *Socialno delo*, letnik 31, št. 1/2, str. 18–73.

Usmiljenje, usmili se mene, usmiljenja potrebnega

Papeževo pojmovanje besede usmiljenje

✉ Matevž Vidmar

Papež pogosto uporablja besedo usmiljenje, čeprav ta ni v modi.

Izredno sveto leto je namenil premišljevanju o usmiljenju.

Izbodišče pričujočega članka je vprašanje, kaj ta beseda pomeni

Francišku, kako jo doživlja in zakaj vztraja pri njej, kaj sporoča sodobnemu človeku.

Opira se na pismo (bulo), s katerim je papež napovedal sveto leto, na Sveto pismo in na II. vatikanski koncil.

Začel bom s povsem obrabljeno frazo, da se usoda včasih poigra z nami. A na kaj drugega nisem mogel pomisliti, ko sem iz kupa podob, ki so se v letih nabrale, sedaj pa mi služijo kot označevalniki strani v knjigi, potegnil malce večjo, na kateri je bil napis: "Gospod Jezus Kristus, Božji Sin, usmili se mene, grešnika." Malce sem se nasmehnil in takoj pomislil na Dostojevskega, pri tem pa sem že v podzavesti iskal most za tovrstno asociacijo. Ni bilo treba dolgo brskati: seveda, *Pripoved ruskega romarja* in stavek njegove molitve srca: "Gospod Jezus Kristus, usmili se me" (n. n., 2008: 12). In misel Dostojevskega: "Vsi smo pred vsemi krivi za vse" (1929: 417). Napis s podobice tako v eni povedi lepo povzame obe misli. Vse skupaj ne bi bilo nič usodno nenavadnega, če ne bi podobice iskal za knjigo z naslovom *Božje ime je Usmiljenje*, potem ko sem prebiral, kako je papež razlagal srečanje Jezusa s prešuštnico (Jn 8,1-11), ki so jo hoteli kamenjati. Nekakšen "aha" efekt me

je spreletel in ugotovil sem, da so bili pravzaprav v trenutku vsi razoroženi: farizeji in grešnica. Med njimi se je bojevala mala vojna: po postavi bi morala biti kamenjana, pa tudi ona je verjetno stisnila pesti, in če ne drugače, v mislih psovala svoje krvnike, ki bi jim v drugačni družbeni situaciji verjetno vrnila. A v trenutku so razoroženi: oni in ona. Kamenje ne bo letelo po zraku, sovraštvo je prenehalo, ne bo stekla za njimi, da bi jim pljunila v obraz, medtem ko kamenje pada po tleh. Zato, ker je na delu Usmiljenje. V tej priliki pod tem imenom spoznamo Jezusa. Božje ime je Usmiljenje, ki ne preloži kamna iz ene roke v drugo, prav tako ga tudi sam ne uporabi, do česar bi po postavi vendarle imel pravico. Prav zares lahko rečemo s prerokom, da je kamnito srce postalo meseno (Ezk 11,19), če se le malce vživimo v dogajanje tistega dne, če vsaj malce začutimo notranjo dinamiko odlomka. Prepoznali smo Usmiljenje samo. In Božje ime je prav zares Usmiljenje. Če malce parafraziram zgornjo misel, če strnem nevihto misli, ki me je prevzela, moremo reči: Usmiljenje, usmili se mene, usmiljenja potrebnega.

Usmiljenje ...

Kaj je Božje usmiljenje, na koga se obračam, ko se obračam na Usmiljenega? Če začnemo na začetku papeževe bule, s katero je napovedal izredno leto usmiljenja, potem je "Jezus Kristus obličje Očetovega usmiljenja" (Francišek, 2015: tč. 1). Papežev prvi odstavek je teološko izredno bogat in služi kot nekakšen prolog v celotno bulo. Z nekaj besedami se papež sprehodi skozi zgodovino odrešenja;

označi jo kot razodevanje Božjega usmiljenja, ki svoj višek doseže v Jezusu iz Nazareta, ki "s svojo besedo, svojimi dejanji in z vso svojo osebo razodeva Božje usmiljenje" (prav tam). Takoj zatem pa prvo povabilo: da se zazremo v skrivnost usmiljenja. Lahko bi rekli, da nam papež ponuja nova očala, skozi katera bi zrl v obličje skrivnosti Svete Trojice, v obličje Cerkve, v obličje posameznika znotraj širše človeške skupnosti. To so tematike, ki jih je obravnaval II. vatikanski koncil. Petdeseta obletnica zaključka koncila povsem nenaključno sovpada z začetkom leta usmiljenja. Kot da želi papež stopiti skozi sveta vrata nazaj v koncilsko dogajanje in ga ponovno ovrednotiti s pogledom usmiljenja, da bi se še bolj povežali z Njim, čigar ime je Usmiljenje, s Kristusom Gospodom. Privoščimo si malce sinteze koncilskega nauka s papeževimi 'očali'. Stavek "Kdorkoli hodi za Kristusom, popolnim človekom, postane tudi sam bolj človek" (Koncilski odloki, 2004: 41) moremo razumeti: kdorkoli hodi za obličjem Očetovega usmiljenja, postane tudi sam bolj obličje usmiljenja. To dejansko pomeni, kot bomo videli tudi v nadaljevanju, da se navzamemo usmiljenja. Najprej pa se zazrimo v to usmiljenje, občudujemo, opazujemo, kot majhen otrok naivno opazuje svoje starše, misleč, da so popolni. Te otroške naivnosti nam Oče ne bo zameril! Zato pristopimo, čuteč, da je popoln, popolnoma usmiljen, saj nam vendar obličje Očetovega usmiljenja pravi: "Bodite torej popolni, kakor je popoln vaš nebeški Oče," (Mt 5,48) in "Bodite usmiljeni, kakor je usmiljen tudi vaš Oče" (Lk 6,36)!

... usmili se ...

Ko stopamo v zrenje usmiljenja, se moramo, tako nas opozori papež, zavedati, da je usmiljenje že starozavezna resničnost. Besedni par “potrpežljiv in usmiljen” se “pogosto pojavi v Stari zavezi, da opiše Božjo naravo” (Francišek, 2015: tč. 6). Še posebej moremo zreti v izraz usmiljenja v psalmih. Papež navede Ps 103,3-4; 146,7-9; 147,3.6.; njegova “contemplatio” pa pri tem že prehaja v “actio”, saj pravi: “Skratka, Božje usmiljenje ni nekaj zamišljene-ga, ampak je oprijemljiva resničnost, s katero razodeva svojo ljubezen, ki je kakor očetova ali materina, ko sta iz globine srca ganjena ob svojem otroku. Zares lahko tukaj rečemo, da gre za ljubezen ‘iz srca’. Prihaja iz notranjosti kot globoko naravno čutenje, ki ga sestavljajo nežnost in sočutje, prizanesljivost in odpuščanje” (Francišek, 2015: tč. 6). Prav zares stojimo v tem odnosu kot otroci, čutimo kot otroci in se, kako nenaključno, pustimo vzgajati kot otroci. Poseben pomen dá papež odpevu “Vekomaj traja njegovo usmiljenje”, to je odpevu 136. psalma, ki pripoveduje o zgodovini Božjega razodevanja in ki ga je Jezus molil tisti večer, preden je bil poslan v trpljenje, na večer postavitve evharistije. Ker je Jezus molil ta psalm in ta odpev, nas papež povabi, da to postane tudi naš dnevni odpev v naši vsakodnevni hvalnici (n. d.: tč. 7). In kot da bi bil pod vtisom psalma 136, “velikega halela”, ki je bil vključen v najpomembnejše judovske bogoslužne praznike, začne namesto starozaveznih dogodkov naštevati novozavezne. Zgoščeno, kot je to v psalmu, se sprehodimo z Jezusom med ljudmi, ki jim je izkazal usmiljenje, saj so se mu zasmilili (Mt 9,36). Med njimi so bolniki, ki so jih prinesli (Mt 14,14), množice, ki jih je nasitil s “kruhki in ribami” (Francišek, 2015: tč. 8; Mt 15,37), pa vdova iz Naina, ki ji je Jezus obudil sina (Lk 7,15). “Vekomaj traja njegovo usmiljenje” še vedno odmeva, ko se srečamo z obsedencem v Gerasi (Mr 5,19), pa s cestnarjem Matejem (Mt 9,9), ki ga bomo kasneje še posebej izpostavili. “Vekomaj traja njegovo usmiljenje” smo sedaj slišali že vsaj sedemkrat ali sedemdesetkrat se-

demkrat, kot je rečeno Petru, ko gre za vprašanje, kolikokrat moramo odpuščati (Mt 18,22). Ta “veliki halel”, v katerem papež ne izpusti prilik, ki jih najdemo v Lk 15, pa se zaključi z opozorilom: najdejo se tudi neusmiljeni služabniki (Mt 18,21-35). Še vedno zremo v usmiljenje, sledi pa nov, pomemben korak, ki bo predstavljal most med prebranim in živetim. Narediti bo treba tisti korak, ki ga neusmiljeni služabnik ni bil sposoben. Njegov največji problem je bil, da usmiljenja ni ozavestil, ni se ga dotaknilo. “Kakor opazamo, je usmiljenje v Svetem pismu ključna beseda, s katero se označuje Božje delovanje do nas. Ne omejuje se, ko nam izraža svojo ljubezen, ampak jo naredi vidno in otipljivo. Ljubezen tudi sicer ne more nikoli biti abstraktna beseda. Že po svoji naravi gre za oprijemljivo življenje: za namene, drže in vedenje, ki se izražajo v vsakdanjem delovanju. Božje usmiljenje je njegova odgovornost do nas. On se čuti odgovornega, to je, želi nam dobro in nas hoče videti srečne, polne veselja in vedre” (Francišek, 2015: tč. 9). Kako torej prestopiti iz zaprtega območja neusmiljenega služabnika v odprto območje, obnebe usmiljenja, kot ga imenuje papež?

... mene ...

Ključnega pomena je najverjetneje najti trenutek usmiljenja v življenju. Trenutek, ko se te je nekaj ali nekdo dotaknilo, takrat ko to morebiti še ni imelo imena in se je razodelo preprosto kot usmiljenje. Če se vrnem k Dostojevskemu in njegovi misli, ki jo v *Bratih* izreče stari Zosima, je bil to trenutek krivde, ki jo je občutil, potem ko je neusmiljeno udaril svojega služabnika. Naslednji dan je tako močno zahrepenel po njegovem odpuščanju in usmiljenju, da kar živo vidimo, kako je njegovo kamnito srce postalo meseno (1929: 431).

Tudi papež Francišek se vrača k svojemu “trenutku”, omenja ga tako v buli kot tudi v intervjuju s Torniellijem, ki je objavljen v knjigi *Božje ime je Usmiljenje*. Na praznik svetega Mateja Evangelista, 21. septembra, je Bergoglio kot 17-letni fant pristopil k spovedi in se zaradi spovednika Carlosa Duarteja Ibarare čutil sprejetega od Božjega usmiljenja. Leto zatem je ta duhovnik umrl, za bodočega papeža pa je to predstavljalo neizmerno žalost ob izgubi nekoga, ki mu je dal občutiti Božje usmiljenje in pomen izreka *miserando at que eligendo*. Papež v intervjuju prizna, da sprva ni razumel tega stavka, ki si ga je kasneje izbral za svoje geslo. “Našel sem ga v homiliji angleškega meniha, svetega Beda Častitljivega, ki je Matejevo izvolitev za apostola opisal takole: ‘Jezus je videl cestnarja, in ker ga je pogledal z ljubeznijo in ga izvolil, ga je poklical: Hodi za menoj!’ Takšen je standardni prevod besed svetega Beda. Jaz pa sem, da bi poudaril usmiljenje, izraz *miserando*

Foto: Petra Duhannov

zamenjal z neobstoječim glagolnikom *miseri cordiando*. Zato usmiljeni pogled Jezusa, ki človeka izvoli in vzame s seboj, opisujem z besedami 'iz usmiljenja ga je izvolil' (Francišek, 2016: 22-23). Tudi v buli, s katero je napovedal sveto leto, papež ne skopari z besedami o tem dogodku, čuti se, da bi ga rad delil z nami, saj je bistveno zaznamoval njegovo življenje, da ostaja šestdeset let zatem živo pred njim. "Tudi Matejev poklic je vključen v obnebje usmiljenja. [...] Ta pogled je bil nabit z usmiljenjem, ki je odpuščalo grehe tega človeka, premagalo odpor drugih učencev in izbralo njega, cestnarja in grešnika, da je postal eden dvanajsterih" (Francišek, 2015: tč. 8). Obnebje usmiljenja in pogled, nabit z usmiljenjem, izraza, ki sta samo dodana v območje kontemplacije stavka: "Usmiljenje, usmili se mene, usmiljenja potrebnega." Še vedno stojim pod obnebjem, a vedno bolj bo treba ozaveščati, da sem subjekt tega usmiljenja; oziroma kot sem napisal že

na nekem drugem mestu: "Usmiljeni Samarijan ne obstoji brez pretepenega človeka, usmiljenega očeta ni brez izgubljenega sina. Božje usmiljenje potrebuje mene, da se me lahko usmili" (Francišek, 2015).

... usmiljenja potrebnega.

Vrnimo se nazaj k Bergogliu: "Kadar se z mislimi vrnem nazaj – k tistemu 21. septembru 1953, ko mi je Bog prišel naproti in me napolnil z začudenjem, vedno znova ugotavljam, da hodi Gospod pred nami, da nas prehiteva. Mislim, da lahko tudi o njegovem usmiljenju, s katerim zdravi naše rane, rečemo, da nas prehiteva. Bog potrpežljivo čaka. [...] Stojimo pred Bogom, ki pozna vse naše grehe, naša izdajstva, naše zatajitve in našo bedo. Kljub temu nas čaka tam, da bi se nam povsem izročil in nas dvignil iz greha" (2016: 41). Opogumljen s temi besedami se še poslednjič

ozrem v odnos med staršem in otrokom, med Bogom in nami, ki smo si ga v začetku naslikali pred oči. Ko tako zrem v obličje Usmiljenja, ne morem kaj, da ne bi, naivno, iskreno, kot otrok, z majhnimi, drobcenimi, tako negotovimi in nesamostojnimi koraki, ki so vsak trenutek na robu padca, stekel v objem, obnebje, kakorkoli želite poimenovati to naročje, ki razpira svoje roke: prav dobesedno jih to Obličje razpira v mejah človeških zmognosti, v brezmejnosti svoje ljubezni, tam na Golgoti, na križu, kjer se pravzaprav v celoti razodene Usmiljenje, ki gre v smrt za moje grehe. Vsej kontemplaciji navkljub, služila je le temu, da smo vso svetopisemsko in osebno zgodovino usmiljenja spravili v zavest, je pot, na katero smo se podali, več kot aktivna. O tem pravzaprav priča nadaljevanje bule, v kateri je predstavljenih mnogo papeževih spodbud in pobud – prejemanje odpustkov, spoved, misijonarji usmiljenja, duhovna in telesna dela usmiljenja in še bi lahko naštevali. Že samo z njimi papež začne pisati "veliki halel" mojega življenja, seveda le če bom lahko vanj vpel odpev: "Usmiljenje se je usmililo mene, usmiljenja potrebnega." Pripnem ga lahko le na izkušnjo usmiljenja. Za pridobivanje te izkušnje imam ogromno možnosti. In le en je prejemnik. Jaz. Usmiljenje, usmili se mene, usmiljenja potrebnega! ■

Literatura

- Pripoved ruskega romarja* (2008). Koper: Ognjišče.
- Dostojevski, F. Mihajlovič (1929): *Bratje Karamazovi. Prvi zvezek*. Ljubljana: Svet.
- Francišek (2015): *Obličje usmiljenja: Bula ob napovedi izrednega jubileja usmiljenja*. Pridobljeno 1. 3. 2016 s: <http://katoliska-cerkev.si/bula-ob-napovedi-izrednega-jubileja-usmiljenja>.
- Francišek (2016): *Božje ime je Usmiljenje: pogovor z Andreo Torriellijem*. Ljubljana: Družina.
- Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu: *Gaudium et spes* (2004). V: *Koncilski odloki*. Ljubljana: Družina.

Tudi učence skrbi in stresa

✍ Helena Jeriček Klanšček, Karmen Britovšek

Obdobje mladostništva in še posebej obdobje otroštva pogosto dojemamo kot brezskrbno, veselo in srečno obdobje v posameznikovem življenju. Vendar se velikokrat izkaže, da je to prepričanje zmotno. Obdobji otroštva in mladostništva sta že sami po sebi zahtevni in stresni zaradi pospešenih telesnih, duševnih in drugih sprememb. Poleg

tega postaja vedno jasneje, da se otroci dnevno srečujejo z različnimi stresorji, težavami in stiskami, ki pogosto izvirajo iz vse večjih lastnih pričakovanj, pričakovanj staršev in neposredne okolice, iz nenehne potrebe po dokazovanju in uspehu za vsako ceno, ki je tudi družbeno spodbujena in ustvarjena.

Zakaj se je pomembno ukvarjati z doživljanjem stresa pri otrocih?

Prvi razlog je ta, da doživljanje stresa pri otrocih ali mladostnikih povzroča stisko in vpliva na številna področja njihovega življenja – na čustveni, telesni, socialni in akademski razvoj (Atkinson in Hornby, 2002). Naslednji razlog je ta, da se že v otroštvu in mladostništvu razvijejo in oblikujejo določen življenjski slog, navade ter načini spoprijemanja s težavami, ki jih mladi nato ohranjajo v

Foto: EA

odraslosti. Življenjski slog in navade pa pomembno vplivajo na posameznikovo kakovost življenja, njegovo uspešnost v življenju in zdravje (Zupanič in Jeriček Klanšček, 2012). Nenazadnje imajo lahko nerazrešene težave v otroštvu dolgotrajne posledice in negativno vplivajo na različna področja življenja v odraslosti (npr. slabši akademski dosežki in nižja izobrazba, slabša socializacija, duševne težave v odraslosti) (Atkinson in Hornby, 2002).

Kako prepoznati stres pri otrocih in mladostnikih?

Tipični znaki stresnega odzivanja pri odraslih so: pospešeno bitje srca, hitro dihanje, povišan krvni tlak, napete mišice, mrzle dlani in stopala, povečana budnost, vznemirjen želodec, občutek strahu ali ogroženosti, nespečnost, občutek nemoči, tesnobe, žalosti, negativne misli, razdražljivost, umikanje v samoto – torej ne gre samo za telesne znake. Pri otrocih pa lahko odziv na stres vključuje tudi naslednje znake: motnje vedenja, izogibanje stresni situaciji, regresivno vedenje (npr. zvižanje las, zibanje, sesanje prstov), povečano odvisnost od odraslih, pri otrocih in mladostnikih še razdražljivost, slabo samopodobo, učne težave (zmanjšana koncentracija, pozabljenost, neracionalnost, slabo presojanje, matematične napake, težave pri razmišljanju, okrnjena domišljija) in telesne znake, za katere ne moremo najti jasnega vzroka (bolečine v trebuhu, vročina, glavobol, vrtoglavica itd.).

“ Za več informacij je na spletni strani NIJZ na voljo brezplačen priročnik, namenjen učiteljem in staršem. Povezava do priročnika: <http://www.nijz.si/sl/publikacije/ko-ucenca-strese-stres-in-kaj-lahko-pri-tem-naredi-ucitelj> ”

Prepoznavanje stresnih motenj se zdi dokaj enostavno, v praksi pa se pokaže, da ni tako. Svojevrsten izziv je prepoznati, da smo pod stresom, in si pomagati; nič manjši izziv pa ni pomagati drugim. Pri otrocih in mladih je to še težje, saj so nekateri znaki stresa lahko enaki kot znaki povsem običajne

mladostniške krize ali lažje duševne motnje. Otrok in mladostnik se poleg tega nenehno soočata z novimi zahtevami, pričakovanji, obveznostmi, ki jima jih nalaga njuna neposredna okolica. Nekateri se v tem burnem obdobju znajdejo bolje, se prilagodijo in učinkovito odzivajo, drugi pa so pri tem manj uspešni ali celo neuspešni.

“ Svojevrsten izziv je prepoznati, da smo pod stresom, in si pomagati; nič manjši izziv pa ni pomagati drugim. Pri otrocih in mladih je to še težje, saj so nekateri znaki stresa lahko enaki kot znaki povsem običajne mladostniške krize ali lažje duševne motnje. ”

Katere so najpogostejše skrbi otrok in mladostnikov?

Najpogostejši viri stresa pri otrocih in mladostnikih so obremenitve in zahteve, povezane s šolo, negativne misli in občutki o sebi, telesne spremembe med odraščanjem, težave s prijatelji ali vrstniki v šoli, ločitev staršev, kronične bolezni ali resne težave v družini, smrt bližnjega, selitve ali menjava šole, sodelovanje pri številnih dejavnostih, previsoka pričakovanja, finančne težave v družini in nesprejemanje vrstnikov (Dernovšek, Gorenc in Jeriček, 2012). Tudi v okviru raziskave *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki* (HBSC), ki je bila leta 2014 izvedena na reprezentativnem vzorcu slovenskih mladostnikov, starih 11, 13 in 15 let, se je izkazalo, da je eden izmed pomembnih virov stresa za otroke ravno šola in šolske obveznosti. Približno polovica mladostnikov (46,7 %) je namreč poročala o tem, da so z delom za šolo obremenjeni. Najvišji odstotek mladostnikov, ki so poročali, da so z delom za šolo preobremenjeni, je bil v skupini 15-letnikov. V primerjavi s fanti so dekleta v večji meri poročala o tem, da so preobremenjena z delom za šolo. Poleg tega je kar 69,6 % mladostnikov navedlo, da jim šola ni preveč všeč, manjši odstotek (30,4 %) mladostnikov pa je odgovoril, da jim je šola zelo všeč (Pucelj, 2015).

“ Katere dogodke bo otrok oz. mladostnik doživel kot stresne, je odvisno od izkušenj, njegove sposobnosti razumevanja stresnega dogodka, osebnostnih lastnosti, okoliščin itd. ”

Kadar govorimo o virih stresa pri otrocih in mladostnikih, je pomembno poudariti, da ljudje različne dogodke ocenjujemo kot različno stresne; enako velja za otroke ter mladostnike. Katere dogodke bo otrok oz. mladostnik doživel kot stresne, je odvisno od izkušenj, njegove sposobnosti razumevanja stresnega dogodka, osebnostnih lastnosti, okoliščin itd. Poleg tega je pomembno razumeti, da se odzivi otrok in mladostnikov na stres razlikujejo od odziva odraslih. Otroci na doživljanje velikih obremenitev in z njimi povezanega stresa niso najbolje prilagojeni, najpogosteje nimajo izkušenj s stresnimi situacijami ali pa nimajo izdelanih veščin za uspešno spoprijemanje s stresom, kar povečuje njihovo občutljivost. Otroci so manj kot odrasli sposobni oceniti, katere situacije jih ogrožajo in katere ne, zato nekaterih situacij, ki so objektivno ogrožajoče, ne zaznavajo kot stresnih. In obratno: nekatere situacije doživljajo kot izrazito stresne, čeprav objektivno niso, če jih gledamo skozi oči odraslega. Mnogokrat se nam zato zdijo težave otrok in mladostnikov minimalne, brezpredmetne, včasih celo smešne. Vendar se moramo tega zavedati in poskušati razumeti otrokov pogled na situacijo. ■

Literatura

- Atkinson, Mary; Hornby, Garry (2002): *Mental health handbook for schools*. London: Routledge Falmer.
- Dernovšek, Zvezdana; Gorenc, Mateja; Jeriček, Helena (2012): *Ko te stresa stres*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
- Pucelj, Vesna (2015): Družina, šola, prijatelji. V: Jeriček Klanšček, Helena; Bajt, Maja; Drev, Andreja; Koprivnikar, Helena; Zupanič, Tina; Pucelj, Vesna (ur.): *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje, str. 19–28.
- Zupanič, Tina; Jeriček Klanšček, Helena (2012): Uvod in metodologija. V: Jeriček Klanšček, Helena; Koprivnikar, Helena; Zupanič, Tina; Pucelj, Vesna; Bajt, Maja (ur.): *Spremembe v vedenjih, povezanih z zdravjem mladostnikov v Sloveniji v obdobju 2002–2010*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS, str. 23–30.

Hvala

✍ Leon Kernel

Bil je lep in naporen dan. Z osnovnošolci (6. razred) ene izmed slovenskih šol sem odkrival skrivnosti narave in človeka.

Pogovarjali smo se o medčloveških odnosih in o tem, kako človek, ki ima sočloveka za prijatelja in ne sovražnika, lahko živi z njim v sožitju. Tak človek nikomur ne škoduje, tudi naravi ne.

Otroci so bili zelo živahni, včasih tudi zelo naporni. Vendar so bili zelo odzivni. Marsikatero njihovo vprašanje je bilo zelo globoko in mi je dalo misliti. Zato so bili tudi odgovori in mnenja, ki sem jih z njimi delil, enkratna.

Ko smo ugotavljali, kaj predstavlja naše korenine, me je nekdo med njimi vprašal: “Kaj pa če imam dve mami in dva očeta? Kje so moje korenine?” Neposredno vprašanje me je presenetilo. Moj odgovor, ki ni bil moja zasluga ampak dar Svetega Duha, je bil: “Oče ostane oče, pa čeprav te je zavrzel. Ne glede na to, kakšen je, je tvoj edini oče in ga moraš kot takega spoštovati. Enako velja za mamo, ki ostaja tvoja mama, čeprav te ni želela imeti ob sebi. Starši, ki so te posvojili in ti nudijo ljubezen, ki je nisi prejel od svojih staršev, so vredni vse ljubezni, ki ti jo izkazujejo. Bodi jim hvaležen.”

Pogovarjali smo se tudi o tem, da smo na svetu vsi bratje med seboj.

Med kratkim odmorom so prišli k meni trije učenci in me vprašali: “Kaj pa vi učite?” Povedal sem jim. Niso

bili zadovoljni z mojim odgovorom. “Kaj pa najraje učite?” Povedal sem jim, pa tudi niso bili zadovoljni s tem odgovorom. “Kaj pa res najraje delate?” Ob tem neizprosno vprašanju, ki mi ga ni še nikoli nihče zastavil, sem pomislil in odgovoril: “Najraje se pogovarjam z ljudmi in skušam skupaj z njimi graditi mostove.”

Srečanje se je končalo, vsi so zapustili razred. Na moj pozdrav “Na svidenje” ni odgovoril skoraj nihče. Sesedel sem se od izjemnega psihičnega napora, ki sem ga ta dan vložil v srečanje z njimi.

Ko sem dvignil glavo, mi je pogled obstal na zeleni tabli za mojim hrbtom, na kateri sem zagledal bel napis: ‘Hvala’. Bilo je napisano z velikimi, v naglici potegnjenimi, nedokončanimi črkami. ■

Foto: Peter Prebil

Zadnje mesto

✍ Janez Poljanšek

Ko je Jezus opazoval, kako si povabljeni izbirajo prve sedeže, jim je povedal priliko. Govoril jim je: "Kadar te kdo povabi na svatbo, ne sédaj na prvo mesto, ker je lahko povabljen kdo, ki je imenitnejši od tebe, pa bo prišel tisti, ki je povabil tebe in njega, in ti rekel: "Daj prostor temu!"

Takrat se boš začel v sramoti presedati na zadnje mesto.

Kadar si povabljen, pojdi in sédi na zadnje mesto, da ti reče tisti, ki te je povabil, ko pride: "Prijatelj, pomakni se više!"

Takrat boš počaščen vpricho vseh, ki so s teboj pri mizi; kajti vsak, kdor se povišuje, bo ponižan, in kdor se ponižuje, bo povišan."

(Lk 14,7–11)

Vsak, kdor se povišuje, bo ponižan, in kdor se ponižuje, bo povišan." Ta sklepna beseda ali neke vrste povzetek navedene prilike, ki ga je Jezus ponovil še ob nekaterih drugih priložnostih, nam postavlja vprašanje, zakaj je Jezusu ponižnost tako pri srcu. Kako to, da ponižnost našemu srcu odpira obzorja, o katerih ošabni, to je tisti, ki se povišuje, lahko le sanja?

Nek prvak med farizeji je Jezusa povabil na obed. Sredi obeda je eden izmed povabljenih, očitno navdušen nad Jezusovimi besedami in navzočnostjo, vzkliknil: "Blagor tistemu, ki bo obedoval v Božjem kraljestvu" (Lk 14,15). Verjetno ga je zelo nagovorila prav zgoraj navedena prilika. Razumel je, da Jezus s priliko navzočim pomaga vstopati v skrivnost Božjega kraljestva.

Jezus govori o obedu v Božjem kraljestvu, v kraljestvu, ki je skrivnostno že navzoče med nami. Zakaj blagor tistemu, ki bo obedoval v Božjem kraljestvu? Kakšna je vsebina tega blagra, o čem govori?

Najprej morda odgovor na vprašanje, o čem ta prilika ne govori. Jezusu ni šlo za bonton, za pravila lepega obnašanja. Ni namreč želel spreminjati navad tistega časa, ko so ljudje dobro vedeli, katero mesto pripada komu na gostiji ali podobnem srečanju. Gorje tistemu, ki bi si izbral mesto, ki mu ne pripada. Jezus s priliko niti ni želel spodbujati k hinavščini, češ, izberi si zadnje mesto, pa boš pri ljudeh deležen več slave, ko te bo gostitelj povabil više. To bi bila le lepo zamaskirana častihlepnost.

Izbira prvih sedežev

Jezus je opazoval, kako si povabljeni izbirajo prve sedeže. Vsi imamo to težnjo. Jezusovi učenci so se pogosto primerjali med seboj in pri sebi premišljevali ali se pogovarjali in včasih celo prerekali, kdo izmed njih je največji. Evangelist Luka poroča, da so se o tem menili celo med zadnjo večerjo. Globoka človekova želja in potreba je biti prvi, biti največji. Jezus jo je dobro poznal, zato ni opominjal učencev, da je ne smejo imeti, temveč jih je učil, kako so lahko prvi in največji – tako, da služijo drugim, da vsem postanejo služabniki. Pokazal jim je pot in način, kako lahko zadovoljijo svoje najgloblje želje.

Človek, ki si izbira prve sedeže, se na nek način poživzga na tistega, ki ga je povabil. Primerja se z drugimi povabljenimi, gleda svoje zasluge, razmišlja, katero mesto mu pripada, da gostitelja pa mu ni mar. Še več, povabilo na obed je izkoristil za uveljavljanje

nje samega sebe, za pridobitev časti in slave. Takšen človek – in kot rečeno, imamo vsi podobne želje – je vedno sam, vedno v strahu, da bo prišel kdo, ki je večji in boljši, ki je močnejši in premožnejši. Nima pravih prijateljev, saj je nesposoben živeti neko bližino, tako z bližnjimi kakor z Bogom. To je tragika vsakega, ki hlepi po prvih mestih, ki želi gospodovati nad drugimi, ki hoče biti največji. Vedno ostaja sam in nesposoben živeti intimnost, občestvo, bližino.

Zadnje mesto

"Kadar si povabljen, pojdi in sédi na zadnje mesto." Kaj pomeni zadnje mesto? Naj ponovim, da izbira zadnjega mesta lahko pomeni neko zamaskirano častihlepnost oz. lažno, izkrivljeno ponižnost. V njej se človek primerja z drugimi, vidi se majhnega, nesposobnega, neopaženega, začne se smiliti samemu sebi in želi se smiliti tudi drugim. Skratka, dela se majhnega, da bi ga drugi opazili in mu dali neko priznanje in potrditev. "Imeti se za velikega grešnika ali za velikega genija, oboje je enako prijetno," je dejal stari modrec in imel v mislih prav to izkrivljeno ponižnost, ki želi biti opažena. Tudi v primeru takšne lažne ponižnosti človeku ni mar za tistega, ki vabi na gostijo, temveč se vrti le okrog sebe in se primerja z drugimi.

Nasprotno pa izbira zadnjega mesta pomeni, da se človek ne primerja z drugimi, temveč je – in v tem je bistvo prilike – preprosto presenečen in vesel, ker je tudi on povabljen na gostijo. Ne more verjeti, da je deležen te milosti. Poln je hvaležnosti, da je gostitelj povabil tudi njega. Gre za razodetje, za velik dar. Blagor tistemu, ki bo obedoval v Božjem kraljestvu! "Kako? Tudi jaz sem povabljen? S čim

Foto: Peter Prebil

sem si to zaslužil? Saj vendar nisem vreden tega. In vendar, povabilo je doletelo tudi mene. Kakšno presečenec, kakšen dar, kakšna radost!” Izbrati zadnje mesto na gostiji pomeni torej ohranjati živo hvaležnost, da smo bili povabljeni tudi mi. Kdor gre na obed, živi to povabilo kot tako velik in zastonjski dar, da se ne more siliti v ospredje. Vabilo je preveliko in človek se čuti, kot bi bil na napačnem mestu. Kdor vabi na gostijo v Božjem kraljestvu, ne gleda na ugled ali zasluge nobenega. Kajti vabilo je tako veliko, tako dragoceno, da nihče nima pravice, da pride, ali da si je to zaslužil. Nihče si ne more domišljati, da ima pravico do boljšega mesta.

Kdor si je izbral zadnje mesto, je tudi zelo blizu tistemu, ki ga je povabil. Sposoben je živeti zaupljiv odnos z gostiteljem. Blizu je Njemu, ki “ni prišel, da bi mu stregli, ampak da bi stregel in dal svoje življenje v odkupnino za mnoge” (Mr 10,45). V tem je prvi in največji, v okušanju obilja življenja, ki ga daje živ in hvaležen

odnos z Gospodom. In v tem lahko še raste, saj bo slišal vabilo tistega, ki ga je povabil: “Prijatelj, pomakni se više! Pridi bliže, da boš še bolj okušal to, kar si tvoje srce resnično želi, to je Božjo bližino in ljubezen.” Pozneje v odlomku o čuječnosti Jezus pravi, da bo gospodar, ko pride, budne služabnike posadil za mizo in jim postregel. Kje, v kateri religiji, se Bog razodeva kot tisti, ki streže človeku!?

Zadnje mesto, ki pomeni ohranjanje velike hvaležnosti in čudenje nad povabilom, človeka varuje, da v srcu ne bi gojil različnih oblik zahtev do drugih in do Boga, da ne bi dajal prostora obsojanju in zameram, da ne bi padal v užaljenost in prizadetost, češ, kakšne krivice se mu godijo in podobno. Ko služi in streže drugim, v občestvu z Njim, ki ga je povabil na gostijo, tega ne dela preračunljivo in v skritem pričakovanju pohvale in priznanja. Vsega tega ne potrebuje, saj mu bližina Gospoda zadošča.

Ali naše uho sliši veličino tega vabila na obed v Božjem kraljestvu? Prilika

nam je izročena, da bi se uho našega srca odprlo za zaznavo te veličine. Mi se ponavadi trudimo, da bi bili ponižni iz svojih moči, a to ne gre. Srce je lahko ponižno le, če sliši to vabilo, če je naslovnik tega vabila, če se zaveda tega, da mu Gospod služi. ■

Do glasnega smeha

✍ Lidija Golc

Lupinice velikonočnega jajca – skale. Zapirajo stezice, poti, ceste, avtoceste do prave besede, do objema, **do glasnega smeha in odrešujočega obžalovanja**, do odločitve: odslej naprej s Tvojo pomočjo le prava pot. Trnova, samo da je prava, na njej ne boli ne hrbtenica, ne zob, ne duša in srce, ne glava.

Vladimir Truhlar – vzgojitelj duhovnega izkustva (2)

✂ Lojze Bratina

V prejšnji številki revije Vzgoja smo objavili prispevek o večplastnosti vzgojnega procesa Vladimirlja Truhlarja. Ta prispevek prejšnjega dopolnjuje.

Za profesorja teologije in duhovnosti, Vladimirlja Truhlarja, je od vsega začetka značilna eksplikacija njegovega osebnega doživljanja.

Leto pred smrtjo je v reviji *Znamenje* zapisal svojo izpoved: "Že kot otrok sem začetke tega dožemanja (izkustva Absolutnega) nosil v sebi. Spominjam se, ko sem – bilo mi je sedem ali osem let – nek deževen dan sam sedel na stopnicah, ki so vodile na podstrešje, pa sem – sam ne vem od česa gnan – razmišljal o tem, kaj je neskončno. Nekako nagonsko sem odmikal v duhu mejo za mejo – vse, kar je bilo kakorkoli določeno, in nenadoma sem se znašel v nekem posebnem opoju – v brezmejnosti, v neskončnem. Pozneje se je ta odprtost vse bolj utrjevala in poglobljala, a hkrati postajala kraj, kjer so tudi muke vse bolj žgale."

V tej izpovedi seveda ni šlo za neko prehodno pubertetniško melanholično doživetje deževnega dne, marveč za izredno občutljivost doživljanja, ki bo pozneje spremljala profesorsko dejavnost Truhlarja, pesnika, teologa in duhovnika. Dejavnost vzgojitelja, ki bo prisluhnil spečim potencialom v globini človeka.

Na Truhlarjevo zavestno formacijo je gotovo vplivala jezuitska vzgoja v rimskem Germaniku. Izziv zanj je bil zagledanost v podobo Ignacija Lojolskega kot mistika Božje bližine, neposrednega izkustva Boga, ki se izraža v čutenju Boga, čutenju, ki obsega cele-

ga človeka, ko z vsemi sposobnostmi dojema Boga.

Človek, ki živi v samoti pred Troednim Bogom in iz te izkušnje živi vse svoje življenje, snuje vse svoje delovanje in najde Boga v vseh stvareh. Povezan je z Bogom v dnu svoje duše.

Analiza izkustva Absolutnega, Boga, bo postala zanj področje strokovnega pedagoškega ukvarjanja.

Zanimivo pa bi bilo tudi pogledati, kako je profesor Truhlar v svojem življenju integriral svoje razsežnosti človeka poeta, teologa, duhovnika in pričevalca.

Truhlar: **In prenovil boš obličje zemlje**

*Široki škrlatnordeči svečnik
na kamniti verandi,
ozka elipsa ribnika
pred razcvetelimi grmi,
krošnje pinij, zleknjene
nad rahlo vzpetino
holma za vilo,
moja lepa žalost –*

*Vse je bilo
v razkrivajočem se
snovanju Duha
sredi moje zavesti*

*eno samo,
pestro,
čisto
sožitje.*

*Komaj so vzgibi Duha
v meni zamrli,
že je svet razpadel
v tisoč
vencih
samot.*

*Kalnozelena proga pinij
se tegobno
zapira vase.*

Foto: Petra Duhamov

*Medlo srebro
sijočega ribnika
nikogar več
ne dramí.*

*Moja temna žalost
ostaja sama s seboj
in toži vase.*

*Poslji, Gospod,
poslji svojega Duha,
naj spet razkrije
v mojem
usihajočem srcu
beli mir svojih vrtov,
v njih razlije luč
med veje, v roso,
zbudi silnice –
in spet se bodo
Tvoje stvari
kot bosí otroci
v pomladni travi –
svetlo klicale
za ples
pred Teboj.*

*Poslji svojega Duha
in me prerodi
in prenovil boš
obličje zemlje. ■*

Prosti čas je tudi priložnost za novo učenje

✍ Mateja Vuga

Sodobni čas teče hitro, različne dejavnosti in obveznosti se zelo prepletajo in so bolj kompleksne kot nekdaj. Sodobna tehnologija nam marsikaj olajša, pa vendar zahteva več miselnih spretnosti, prilagajanja in hitrega odločanja. Zato sem razmišljala, kako in katere motive učencem posredovati za kakovostno preživljanje prostega časa.

Prosti čas v podaljšanem bivanju

Šola vzgaja in izobražuje, zato se mi zdi izrednega pomena, da učenci spoznajo, kako lahko ustvarjalno, zdravo in zabavno preživijo svoj prosti čas, so čimbolj aktivni ter se čutijo svobodne v svojem delovanju in domišljiji. Prosti čas se pojavlja v naslednjih oblikah: počitku – oddihu, razvedrilu – zabavi in razvijanju osebnosti – učenju za življenje (Kristančič, 2007: 39). Prostost sama po sebi še ne pomeni zadovoljstva in sreče: človek jo mora znati obvladati z ustrežno zakladnico spoznanja, sposobnosti in lastnosti, premagovati napore, potrebne za to, da lahko srečno in svobodno živi (Lešnik, 1982: 10).

Kot družba prepuščamo preživljanje prostega časa naključju in logiki ponudbe in povpraševanja. Tako se dozdeva, da prosti čas postaja prostor boja za tržišče, katerega cilj je narediti iz posameznika porabnika za vsako ceno (Kristančič, 2007: 22–23).

Nisem za to, da učence spodbujamo in jih vodimo na delavnice, ki jih prirejajo določeni trgovski centri, ko tam

npr. izvajajo naravoslovne poskuse; v ospredju je reklama za nakup v njihovih trgovinah. Učenci naj bodo pri učenju čimbolj prosti tega zavajanja. Kot učiteljica v oddelku podaljšanega bivanja moram pomagati učencu h kritičnemu razmišljanju in odgovornim odločitvam, ne pa da ga dodatno izpostavljam, da drugi manipulirajo z njim zaradi dobička in drugih interesov. Vsekakor pa je treba učence navajati k samoevalvaciji, da vrednotijo svoje delo in se vprašajo, kaj je dobro za njih.

Na današnji stopnji razvoja družbe, ki poleg porabništva človeka usmerja na skrb zase – telesno ali duševno – gre za neke vrste egoizem. Ob tem zanemarjamo zelo pomemben vidik za posameznika, družbo in civilizacijo – altruizem – skrb tudi za drugega, ne le zase. Prav v prostem času, preko druženja z drugimi, skozi igro ali tekmovanje, se razvija človekov altruizem, ko posameznik najde ravnovesje med skrbjo zase in za druge (Kristančič, 2007: 21).

“*Kot učiteljica moram pomagati učencu h kritičnemu razmišljanju in odgovornim odločitvam, ne pa, da ga dodatno izpostavljam manipulacijam zaradi dobička in drugih interesov.*”

Če otrokom dobro prisluhnemo in jih pozorno opazujemo, nam bodo že sami veliko sporočili. V učencih še vedno ostaja radovednost, želijo biti aktivni in sodelovati v skupnem delu. Radi se družijo pri nekem opravilu in se srečujejo z drugimi. V podaljšanem bivanju je priložnost, da se učenci odpirajo socialnemu stiku. V sodobnem času veliko komunikacije poteka po spletu, zato je zaradi naše potrebe po druženju nujno v življenje zavestno

vnašati priložnosti za srečanje z ljudmi.

Prostovoljno delo ima velik pomen, saj prispeva k razvijanju vrednot solidarnosti, k socialnemu in drugemu napredku družbe, zato ga je treba negovati in ustrezno vrednotiti; tako učenec spozna možnost svojega udeleževanja v družbi.

Prosti čas je vzgojno sredstvo

Ustvarjalno preživljanje časa v podaljšanem bivanju je namenjeno razvedrilu, sprostitvi, počitku, ko učenci nimajo učnih obveznosti. Učitelj usmerja učence v aktivnosti, ki naj imajo določen cilj, ob čemer upošteva in omogoča razvoj njihovih interesov in sposobnosti na vseh temeljnih področjih razvoja osebnosti: spoznavnem, telesno-gibalnem, socialnem, čustvenem, motivacijskem, estetskem in moralno-etičnem.

Eden izmed ciljev v programu podaljšanega bivanja je, da učenci razumejo in doživijo pomen aktivno preživetega prostega časa za sproščeno počutje in osebni razvoj. Cilj je tudi, da razumejo in doživijo sprostitev in oddih med delom kot nujni element zdravega načina življenja, da zadovoljujejo svoje potrebe po gibanju in igri.

Igra je pomemben element prostega časa

Igra je osnovna oblika otrokove aktivnosti in odraščanja. Otrok z igro vzpostavlja stik z okoljem, z njo izraža svoje potrebe po gibanju in intelektualni aktivnosti. Igra je tudi sredstvo za vzgojo otrok. Opazamo jo kot prvo smiselno in konstruktivno obliko otrokovega vedenja in odraščanja v psihofizičnem in socialnem razvoju.

Za otroka je igra cilj sama po sebi, zanj ne potrebuje osmislitve. Hkrati igra spodbuja lastnosti, ki so potrebne za njegovo kasnejšo vključitev v družbo in v delo. Igra razgiba čustva, spodbuja voljo in s svojimi pravili organizira človeka. Spontana, nenaporna, naključna in samovoljna je toliko, da jo otrok lahko začne ali konča, kadar hoče. Na prehodu iz igre v delo, iz njene svobodnosti v nujnost, naleti otrok na konflikt med prijetnim počutjem spontanosti, svobodnosti igre in zahtevami ter obveznostmi, ki jih pred človeka postavlja delo. Najbolj idealna oblika, v kateri se prvine dela in igre med seboj prepletajo, je ustvarjalno delo (Hočevar, 1977: 14).

Kaj je prosti čas?

Učence prvega in drugega razreda sem spraševala, kako razumejo besedno zvezo 'prosti čas'. Odgovorili so, da to pomeni, da nič ne delajo, ne hodijo v šolo, da so prosti dela, lahko počivajo, delajo, kar želijo, da imajo mir, se sprostijo, so lahko malo sami, da jih nihče ne moti.

Vprašala sem jih še, kaj v prostem času najraje počnejo. Odgovorili so, da se igrajo s kockami, z igračkami, se igrajo s prijatelji (tako, da si izmislijo like), gredo na izlet (s prijatelji, sorodniki, starši), se igrajo skrivalnice, se lovijo, rišejo, gledajo knjige, revije, gredo ven (vožnja s kolesom, igra na travi, igre z žogo, igra v hišici na drevesu, pomoč staršem na vrtu). Da gledajo risanke, televizijo ali tablični računalnik, so odgovorili samo trije učenci (od celotne skupine).

Dejavnosti v podaljšanem bivanju

Ko učenci končajo s šolskimi nalogami, se posvetimo različnim dejavnostim. Tokrat smo izdelovali družabne igre iz odpadnega materiala. Pri določanju teme in dogodkov pri družabni igri jih je vodila domišljija.

Oblikovali so svoja pravila, ki so morala določati smiselni potek igre. Občutili so, da so prosti pri kreiranju svoje igre in hkrati omejeni, saj mora igra potekati po določenih korakih, ki pripeljejo do cilja. Družabno igro so predstavili še ostalim v razredu in bili so navdušeni, ko so ugotovili, da njihovo igro radi igrajo tudi sošolci. Potem so igre nesli domov kot darilo ob materinskem dnevu, da so se igrali še v svojih družinah.

Spomladi, ob dnevu Zemlje, smo v razredu pripravili naravoslovno

Foto: arhiv Mafreja Vuča

delavnico. Z učenci smo spoznavali različne pojave v naravi, si ogledovali raznovrstno literaturo na to temo in raziskovali okolico šole. Učence igra z različnimi plodovi v šolskem parku zelo privlači. Kot prosto igro s sošolci so to zelo velikokrat izbrali. Našo dejavnost smo nadaljevali tako, da so učenci v lončke posejali semena sončnic. V šoli so spremljali rast in razvoj rastline ter za njo skrbeli. Izdelali so tudi sončnico iz papirja, kamor so zapisali svojo misel o skrbi za okolje. Z gojenjem so nadaljevali doma, rastline so presadili na domači vrt. Z veseljem so poročali sošolcem, kako uspeva njihova sončnica.

Pripravili smo tudi zdrav obrok – jensko sadno kupo iz sadja iz domačega okolja (kivi, jabolko, kaki, granatno jabolko, mandarina). Učenci so se dela lotili zelo zavzeto. Sadje so pripravljali po skupinah, v katerih so se povezali med seboj. Poleg sodelovanja v kuhinji so se učili tudi primerne postrežbe, po končani dejavnosti pa so svoj prostor tudi pospravili. Ker je delo potekalo skupinsko, so spoznali, da se delo hitro in učinkovito opravi, če se vsi potrudijo.

Otrok je najbolj motiviran za dejavnost, če izhajamo iz njegovega interesa. Učitelji moramo poznati potrebe in motive otrok v prostem času. Z njimi se je treba veliko pogovarjati, da dobimo vpogled v njihovo doživljanje delovnega dne v šoli. Če jih učitelj spremlja, lažje načrtuje in ponudi dejavnosti, ki bodo za učence nova priložnost za učenje. Pomembno je, da po končani dejavnosti povprašamo učence po počutju, ali so se česa novega naučili, ali so kaj pogrešali ... Komunikacija mora biti čim bolj sproščena, da se vsi učenci, tudi tisti bolj zaprti, izrazijo, in z drugimi podelijo svoja občutja. Tako učitelj dobi povratne informacije o dejavnosti in poteku dela, kar mu koristi pri nadaljnjem načrtovanju. Učitelj učenca zazna kot posameznika, zazna tudi skupino otrok.

Kot učiteljica čutim, da je moje poslanstvo, da učencem posredujem vsebine tako, da gradijo njihovo celovitost. Da se odgovorno odločajo med dobrim in slabim zase in za druge. Ob tem se vprašam še: Ali me učenci popoldne kdaj vidijo v športni opremi, ali le na kavici v mestni kavarni? ■

Literatura

Hočevar, Franc (1977): *Prosti čas*. Ljubljana: Delo.

Lešnik, Rudi (1982): *Prosti čas. Delo. Človek. Družba. Vzgoja*. Maribor: Obzorja.

Kristančič, Azra (2007): *Svoboda izbire. Moj prosti čas*. Ljubljana: AA Inserco.

Koncept. *Razširjeni program: program osnovnošolskega izobraževanja. Podaljšano bivanje in različne oblike varstva učencev v devetletni osnovni šoli*. Dosegljivo na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/program_drugo/Podaljsano_bivanje.pdf

Prostovoljstvo. Dosegljivo na: <http://www.prostovoljstvo.org/o-prostovoljstvu>.

Spremembe na osnovnih šolah po uvedbi vzgojnega načrta

✍ Silvo Šinkovec

Vsaka slovenska osnovna šola je leta 2008 naredila svoj vzgojni načrt. Tema nekaterih posvetov ravnateljev, Zavoda za šolstvo, Supre in drugih je bila, kaj so vzgojni načrti prinesli v naše osnovne šole. Narejenih je bilo nekaj raziskav s tega področja.

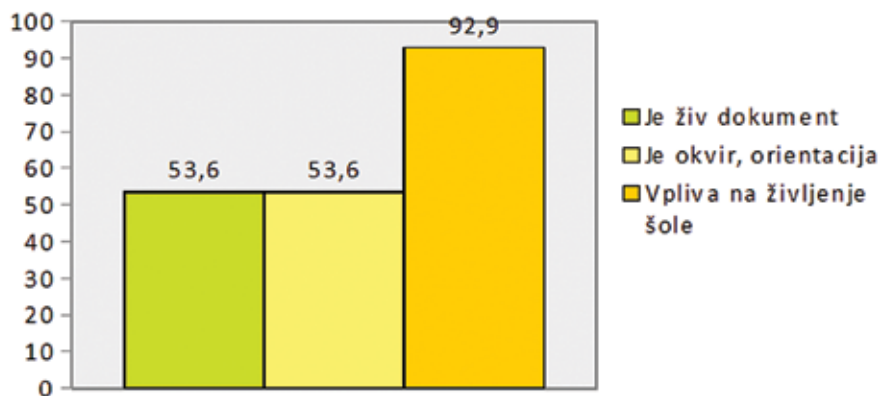
Moja raziskava¹ je vsebovala tudi vprašanje o spremembah, ki so jih vodstva šol zaznala po uvedbi vzgojnega načrta.

Predstavljam izsledke dveh vprašanj iz raziskave.

Vzgojni načrt – le dokument v predalu?

Med petnajstimi raziskovalnimi vprašanji nas je v zadnjem sklopu zanimalo, ali je vzgojni načrt uporabno orodje za doseganje vzgojnih ciljev ali le dokument v predalu, kar je bil resen pomislek mnogih pred sprejetjem zakona o obveznosti vzgojnega načrta. Le 2 od 30 šol sta izrazili, da vzgojni načrt ni prinesel sprememb. Obe šoli sta imeli zelo jasno opredeljen vzgojni koncept že pred uvedbo vzgojnega načrta in sta sistematično delali na vzgojnem področju. Vzgojni načrt sta razumeli le kot formalno obvezo in sta svoje predhodno delo postavili v formalno zahtevan okvir. 28 šol od 30 pa poroča, da zaznavajo spremembe po uvedbi vzgojnega načrta. Te odgovore smo razvrstili v tri skupine.

Spremembe v življenju šole (v %, N = 28)

Več kot polovica šol (15 od 28) je na to vprašanje odgovorila, da vzgojni načrt doživlja kot živ dokument: “je zelo živ dokument”, “vzgojni načrt živi”, “je živ in dinamičen dokument”, “vzgojni načrt je dozorel in živi; je jedro, duša šole”. Čez polovico šol (15) poroča tudi, da je vzgojni načrt okvir, orientacija, nujna referenca, smerokaz. To so izrazile z besedami: “je jasen okvir”, “je stalna referenca za učitelje, učence in starše”, “uresničuje vizijo”, “daje okvir vzgojnemu delu, dodatno motivira in omogoča skupno načrtno delo”, “je okvir našega razmišljanja, načrtovanja, delovanja in evalviranja”, “je opora, orientacija in spodbuda”. Večina (26 od 28) šol,

ki vzgojni načrt doživlja kot uporaben, je izrazila tudi konkretno uporabnost. Navajamo nekaj primerov odgovorov: “vzgojni načrt je potreben”, je “zelo uporaben”, vzgojni načrt “je bran in upoštevan”, “z uvedbo vzgojnega načrta je viden napredek”, sprožil je “ustvarjalnost, proces, rast učencev”, “večja je kakovost vzgojnega dela in doslednost delavcev”, “imamo bolj jasne cilje, orodje in oporo”, “zadovoljstvo, ki ga čutimo, in rezultati so dober dokaz, da šola hodi po pravi poti”, “učitelji so bolj opremljeni za komunikacijo z učenci in starši”, “vzgojni načrt je osnova za razvijanje kulture življenja šole”, “delamo bolj sistematično in poenoteno”, “je do-

	Spremembe	Število šol	Odstotek (N=30)
1.	spremembe v vzgojni filozofiji šole	26	87
2.	spremembe pri vzgojnem delu učiteljev	28	93
3.	spremembe pri učencih	27	90
4.	spremembe v odnosu med šolo in starši	13	43
5.	ni sprememb	1	3

bro sprejet s strani učiteljev”, “jasno zavezuje k delovanju”, “ustreza vzgojnim potrebam”, pomeni “budnost nad življenjem celotne šolske skupnosti”. Vzgojni načrt “je uporaben, živi z učenci, učitelji in starši”.

Kljub temu, da smo že iz prvega vprašanja dobili tudi zanimive podatke o vrstah sprememb, smo vodstva šol vprašali tudi, *katere spremembe so šole zaznale po uvedbi vzgojnega načrta, s čimer* smo dobili bolj celostno sliko sprememb. Pri tem vprašanju je le ena šola poročala, da ni zaznala sprememb po uvedbi vzgojnega načrta, vse druge (29 šol) so zaznale spremembe. Odgovore šol, ki so zaznale spremembe, smo razdelili v štiri skupine: spremembe v vzgojni filozofiji šole, spremembe pri vzgojnem delu učiteljev, spremembe pri učencih in spremembe v odnosu med šolo in starši. Razporeditev je vidna iz preglednice.

V prvo skupino smo razporedili odgovore, ki se nanašajo na *spremembe v vzgojni filozofiji šole*, sem spada 26 šol. Te šole imajo sedaj vizijo dela na vzgojnem področju, zato delajo načrtno in sistematično. Večja jasnost vsem udeleženi omogoča smiselna pričakovanja, zato je manj konfliktov. Pravila so bolj jasna in usklajena, zato šola deluje bolj enotno. Redno vrednotijo vzgojno delo in se učijo iz izkušnje: “Več se pogovarjamo, bolj načrtovano in ciljno delujemo, več razmišljamo o vzgoji, o učencih, o njihovem razvoju.” Vodstvo šole pravi tudi, da vzgojni načrt “daje možnost bolj kakovostnega zaposlovanja, saj se upošteva tudi sposobnost razumevanja vzgojnega načrta in način vzgojnega delovanja.”

V drugo skupino smo razporedili odgovore, ki se nanašajo na *spremenjeno vzgojno delo učiteljev*, kar 28 šol vidi spremembe pri učiteljih. Nekatere šole so zaznale večjo motivacijo učiteljev za vzgojno delo, njihovo večjo pozornost do otrok in njihovih potreb. Zaživelo je “timsko delo”, kajti “skupne dejavnosti, skupen trud in dosežki povezujejo kolektiv.” Učitelji se učijo eden od drugega, “medsebojno hospitirajo, ker poznajo delo eden drugega, drug drugega bolj cenijo.” Šole imajo bolj jasna pravila, zato učitelji

lahko ukrepajo takoj, dosledno in enotno, kar jim veča motivacijo za vzgojno in učno delo. Šole vidijo veliko prednost v takojšnjem odzivu: “hiter odziv na težavo, redni in takojšnji pogovor.” Učitelji imajo z učenci lepše odnose, z njimi so bolj povezani, med njimi je lepše vzdušje. Pomembno je tudi, da učitelji več razmišljajo o otrocih, o njihovem razvoju in o delu z njimi, so bolj pozorni na njihovo vedenje, izrekajo tudi več pohval. “Večja je povezanost učiteljev, ker se več pogovarjamo, več sodelujemo, več skupaj razmišljamo.”

V tretjo skupino sodijo odgovori (27 šol), ki se nanašajo na *spremembe pri učencih*. Vodstva šol navajajo, da je vedenje učencev lepše, manj je agresivnega vedenja in poškodb, čutijo večjo varnost. “Večja je urejenost šole, ni kričanja, glasnosti, agresivnega vedenja.” Manj je vzgojnih problemov, prekrškov in konfliktov, manj je izrečenih vzgojnih ukrepov. “Z uvedbo vzgojnega načrta je manj prekrškov in manj vzgojnih ukrepov.” Več pa je sodelovanja med otroki, več je solidarnosti, vrstniškega tutorstva, tovariške pomoči, prostovoljnega dela, zaupanja in spoštovanja med otroki. Večja je tudi “osebna disciplina in odgovornost otrok,” kar posledično pomeni manj poškodb šolskih predmetov in večjo urejenost šole. Zanimivo je tudi, da so vprašani zaznali bolj kakovostno znanje učencev, boljši učni uspeh, večjo motivacijo za učenje ter lepši potek učnega procesa: “Večje je prevzemanje odgovornosti posameznikov, večji osebni razvoj učencev in staršev.”

V četrti skupini so odgovori, ki se nanašajo na *spremembo odnosa učitelji – starši*. Trinajst šol ob tem vprašanju poroča, da se je odnos med zaposlenimi na šoli in starši izboljšal; s starši več in bolje sodelujejo, več je pogovora z njimi, učitelji ob morebitnih težavah reagirajo takoj, starše takoj obvestijo in se z njimi pogovorijo, kar privede do hitrejšega in bolj odprtega reševanja problemov. “Redno se pogovarjamo, takoj reagiramo, večje je zaupanje, hitreje rešujemo težave. Ker redno delamo, se je zelo zmanjšalo število disciplinskih težav; večjih prestopkov

skoraj ni.” Večina šol poroča o pomembnih spremembah, za ilustracijo bomo navedli nekaj odgovorov: “Več je pogovora, boljši odziv s strani večine staršev.” “Starši so bolj obveščeni, težave sproti rešujemo. Učitelji takoj pokličejo starše, če je kakšna zadrega. Starši so šoli hvaležni za vzgojni trud in sprotno delo.” Ponavlja se odgovor, da se učitelji s starši več pogovarjajo, da starše sproti obveščajo, s čimer raste tudi skupna vzgojna drža učiteljev in staršev. Stike imajo preko telefonskih klicev, pisnih obvestil, osebnih pogovorov, izobraževanja za starše itd. Večkrat pa je izražena skrb, kako pridobiti za sodelovanje tiste starše, ki se srečanj ali izobraževanj ne udeležujejo. “Temeljni izziv pa ostaja, kako vključiti tiste starše, ki bi pomoč potrebovali, kako vključiti tiste starše, ki filozofije vzgojnega načrta ne delijo s šolo.”

Iz pogovorov je bilo zaznati, da *ne gre vedno vse po načrtih*, kajti učitelji ‘odstopajo od dogovorov’, niso vedno ‘dosledni’, med njimi ostajajo razlike, učenci se tudi upirajo in se vedejo nespoštljivo in agresivno, vsi starši ne sodelujejo, včasih so pravila preveč ohlapna, drugič preveč toga. Od zapsanega do življenja je včasih dolga pot, kultura življenja se počasi uveljavlja v celotni šolski skupnosti. Dogovori lahko zanihajo tudi ob menjavi vodstva šole.

Predvidevali smo, da se je vzgojno delo na šolah po uvedbi vzgojnega načrta spremenilo. Podatki potrjujejo predvidevanje. Šole poročajo, da je po uvedbi vzgojnega načrta več jasnosti v odnosih, več načrtnega dela ter pogovora, manj nasilja in drugih vzgojnih težav, več spoštovanja, boljša je komunikacija s starši. Pomenljiva je tudi trditev: “vzgoja ni več tabu tema”, v nekaterih šolah se je spremenil odnos do vzgojnega dela. ■

Vir

Šinkovec, Silvo (2016): *Vzgojni načrt v vlogi spodbujanja celostnega razvoja osebnosti učencev*. Doktorska disertacija. Koper: UP PEF.

Opomba

1. V raziskavi smo pregledali 60 vzgojnih načrtov in s tridesetimi vodstvi šol smo naredili intervju.

Vloga šolske inšpekcije v primerih nasilja

✍ Jurij Šink

Nasilje v šoli ni nov pojav, res pa je, da se ta tematika v družbi v zadnjih letih pojavlja pogosteje, kar bi lahko pripisali večji osveščenosti vseh udeležencev, večjemu zavedanju pravic udeležencev izobraževanja in njihovih staršev oz. zastopnikov ter tudi večjemu zanimanju medijev.

Primerjave števila domnevnega nasilja izpred deset ali več let ter danes ni mogoče narediti, natančneje ga je mogoče spremljati le v zadnjih nekaj letih, pri čemer pa se pojavi nasilja povečujejo iz leta v leto. S takimi primeri se srečuje tudi šolska inšpekcija, kjer ugotavljamo naraščanje domnevnih primerov nasilja. Vloga inšpekcije je nadzorstvena, saj inšpektorji izvajamo nadzor nad izvajanjem oziroma spoštovanjem zakonov in drugih predpisov od predšolskega obdobja do konca srednje šole, vključno z izobraževanjem odraslih in višjimi šolami. Skupaj gre za nekaj manj kot 1400 zavodov.

Vrste inšpekcijskih nadzorov so tri: redni, izredni in ponovni. Kadar govorimo o domnevnem nasilju, gre skoraj izključno za izredne nadzore, to so tisti, ki niso načrtovani, saj se na inšpektorat obrnejo neposredno tisti, ki so zaznali domnevno nasilje ali bili v njem udeleženi. Med pobudniki nadzorov so največkrat starši, zakoniti zastopniki, pogosto tudi druge ustanove, npr. policija ali centri za socialno delo. Nove domnevne primere nasilja lahko odkrije inšpektor tudi med samim nadzorom in jih potem obravnava po uradni dolžnosti.

Inšpektor se pobude loti v skladu z zakonom o inšpekciji in šolski inšpek-

ciji, na podlagi katerih ima pravice in dolžnosti za ukrepanje. Pobude za inšpekcijski nadzor v primeru nasilja se na grobo delijo na primere fizičnega in psihičnega nasilja, in sicer s strani strokovnih delavcev oziroma med vrstniki samimi.

“*Naraščajo pobude psihičnega nasilja, najpogosteje gre za domnevno psihično ali verbalno nasilje učiteljev nad učenci, grožnje, kričanje, ustrahovanje; med domnevnimi fizičnimi pa so najpogostejše različne oblike telesnega nasilja, pa tudi primeri domnevnega spolnega nasilja.*”

V letu 2010 je bilo 9 pobud zaradi domnevnega medvrstniškega nasilja, v letu 2014 13, v letu pred tem 17. V primerjavi s temi podatki je primerov domnevnega nasilja učiteljev oziroma drugih strokovnih delavcev nad otroki več, in sicer je bilo teh primerov v letu 2010 skupaj 29, v letu 2013 pa 28. Termin ‘domnevno nasilje’ se v inšpekcijskem postopku uporablja, dokler ni ugotovljeno nasprotno stanje in je nasilje potrjeno. Bolj skrb zbudajoč podatek je, da je bilo od 29 pobud v letu 2010 potrjenih 15 (52 %), v letu 2013 pa je bilo takih 19 (67 %). Največ pobud prihaja iz osnovnih šol, in sicer več kot 80 %, v približno enakem deležu pa so potem razdeljeni vrtci in srednje šole. To bi lahko razložili tudi s trajanjem izobraževanja, ki je v osnovni šoli v povprečju več kot enkrat daljše kot v srednji šoli in daljše kot v vrtcih. Neprijetno dejstvo je, da je delež pobud domnevnega nasilja v vrtcih in srednjih šolah skoraj izenačen, saj gre v vrtcu za najmlajše in najboljčutljivejše otroke, ki bi morali biti še v posebej varnem okolju. Število pobud o domnevnih primerih nasilja se je v letu 2015 občutno pove-

čalo, in sicer je inšpektorat obravnaval do konca oktobra že 79 pobud, s čimer je delež iz preteklih let bistveno presežen. Potrjenih primerov nasilja je bilo v tem obdobju 29, kar pomeni, da je skoraj 37 % pobud upravičenih, to pa je vseeno nižji odstotek kot v prej omenjenih letih.

Število pobud, ki jih prejme inšpektorat in so povezane z domnevnimi primeri nasilja, je približno 7 % od vseh. Naraščajo pobude psihičnega nasilja, najpogosteje gre za domnevno psihično ali verbalno nasilje učiteljev nad učenci, grožnje, kričanje, ustra-

hovanje; med domnevnimi fizičnimi pa so najpogostejše različne oblike telesnega nasilja, pa tudi primeri domnevnega spolnega nasilja.

Kakšne pa so pristojnosti inšpektorja, ko potrdi primer nasilja? Ukrepi so odvisni od teže kršitve. Inšpektor lahko:

- ravnatelju izreče opozorila, če presodi, da je to zadosten ukrep;
- ravnatelju lahko predlaga uvedbo disciplinskega postopka zoper delavca;
- predlaga ravnatelju uvedbo postopka za prenehanje pogodbe o zaposlitvi;
- predlaga ravnatelju razrešitev pomočnika ravnatelja ali vodje podružnice;
- predlaga svetu šole razrešitev ravnatelja;
- seznaní ustanovitelja z ugotovljenimi kršitvami;
- odstopi zadevo pristojnemu organu (npr. policiji);

- prijavi kaznivo dejanje.

Kadar gre za kršitve, ki terjajo določen čas za odpravo, ravnatelj kot odgovorna oseba o tem poroča inšpektoratu, ta pa lahko izvede tudi ponovni nadzor in na šoli sam preveri, ali so bili ukrepi res spoštovani.

Inšpektorji med nadzori ugotavljamo, da so šole vedno bolj pripravljene na pojave morebitnih primerov nasilja in njegovo reševanje. Osnovne šole imajo npr. izdelane obvezne vzgojne načrte, pogosti pa so tudi različni protokoli in smernice za odkrivanje, preprečevanje in obravnavo nasilja. Če so dokumenti nastali v samih šolah z intenzivnim vključevanjem vseh strokovnih delavcev, potem vsi na šoli vedo, kako se spoprijeti s tem pojavom in ga odkrito reševati. Poudariti je treba, da smernice, ki morda delujejo na eni šoli, ne bodo uspešne na drugi, zato je dobro, da jih šole pripravljajo same. Večjo občutljivost glede nasilja naj bi prinašala tudi novela Zakona

o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, ki sicer že zdaj v drugem členu dobro opredeljuje cilje vzgoje in izobraževanja.

Če bi sklepali po številu pobud, ki jih inšpektorat prejme, bi lahko ugotovili, da primeri domnevnega nasilja naraščajo, vendar pa istočasno upada odstotek potrjenih pobud. Zavedati pa se je treba, da ima inšpektorat vpogled samo v tiste zadeve, ki jih je prejel v obravnavo. Če je nasilje skrito, prikrito in ga nihče ne prijavi, ga tudi nihče ne more odkriti. Čeprav število potrjenih pobud upada, pa sem prepričan, da je bolje vsak primer preveriti in ovreči vsak sum, da se je zgodilo nekaj, kar v vzgojno-izobraževalno ustanovo ne spada. Zato je napačno vsakršen sum na nasilje prikrivati, saj če nasilje ostane neraziskano in neodkrito, daje to nasilnežu moč, da ga izvaja tudi v prihodnje. To pa je tisto, proti čemur se mora bojevati vsa družba, tudi inšpektorat. ■

Foto: Petra Duhannoy

Odnos do digitalne tehnologije

✉ Janja Dermastja

Živimo v svetu tehnologije, ki prinaša številna vprašanja, kako jo uporabljati, da nam koristi in ne škoduje. Današnji starši smo pred velikim izzivom. Agresivna potrošniška družba nam ves čas vsiljuje prepričanje, da bomo nekaj zamudili in da ne bomo srečni, če ne bomo kupovali vedno novih in boljših tehnoloških naprav. Vse v imenu zaslužka. Naša naivnost gre na račun naših medsebojnih odnosov, ker postajamo odtujena družba tudi zaradi vse tehnologije, ki je ne znamo ali ne zmoremo odgovorno in preudarno uporabljati.

V razmislek

Tu se začne vzgoja pametnega in preudarnega ravnanja z digitalno tehnologijo. Pri nas, starših. Če želimo otroka vzgajati v odgovornega potrošnika in uporabnika tehnologije, potem moramo biti najprej to sami. Zato se je smiselno vprašati, kakšen je moj odnos do digitalne tehnologije. Kako pomembno je, da imam najnovjši model pametnega telefona? Če je to pomembno, zakaj? Ga res potrebujem ali le ne želim biti slabši od soseda? Koliko prostega časa preživim pred zasloni? Imamo doma urnik npr. gledanja TV-oddaj in kakšne oddaje gledamo? Imamo doma ves čas prižgan računalnik in TV-sprejemnik, tudi ko kuhamo? Ali otroku takoj, ko si zaželi svoj telefon ali računalnik, ugodimo? Se vprašamo, čemu ga potrebuje? Mu

bomo znali omejiti čas uporabe? In ko bo otrok poln zvijač in izgovorov močno pritisnil na nas, da resnično potrebuje svoj računalnik – se zavedamo, v kakšen boj se spuščamo? Da bo resnično treba nadzorovati čas uporabe, vsebine na spletu ter biti močan in dosleden pri nadzoru?

Zgodnja leta so odločilna

Vse se začne z nami – starši. Mi smo zgled, saj nas otrok opazuje. Šele ko si bomo odrasli sposobni postaviti meje v odnosu do raznih 'ekranov', jih bomo lahko tudi otroku.

Danes smo priče vedno večjemu konfliktu med zagovorniki digitalne tehnologije (ki jim gre le za dobiček in ne za zdravje otrok) in opozorili, ki jih

ve posledice prezgodnje ali pretirane uporabe zaslonov.

Dokazano je, da so zgodnja leta odločilna za razvoj otrok in razvoj možganov. Otrok se rodi s 100 milijardami nevronov v možganih. Leti so prva 3 leta zelo dejavni. Otroki okoli sebe potrebuje dotik, ljudi in primerne igrače, da se uči iz izkušenj. Nikakršnih monitorjev! Naj navedem sledeče dejstvo: "Gledanje televizije pri otrocih do 3. leta starosti je spoznano, da škodljivo vpliva na sposobnost učenja matematike, branja in razumevanja v kasnejšem otroštvu. Poleg tega, da se zaradi gledanja TV umikajo vzgojne in igralne aktivnosti, lahko ta poškodba zaradi vidnega in slušnega učinka televizije dejansko vpliva na otrokove hitro razvijajoče se možgane"

prinaša na stotine študij v pediatrični medicini in biologiji. Pretirana uporaba digitalne tehnologije postaja tudi pomembno zdravstveno vprašanje, saj so različne raziskave dokazale škodljivi-

(Zimmermann in Christakis, 2005).

Ko so nevrologi posneli možgansko živčevje, ki uravnava pozornost otrok, so ugotovili, da se najbolj razvija med 3. in 6. letom starosti. Če otroka pre-

hitro uvedemo v virtualni svet in ga prekomerno uporablja, tvegamo, da se bo v šoli težko zbral in osredotočal in bo morda celo kratkoviden. Ena od posledic prekomerne uporabe zaslonov so lahko tudi spalne motnje. Odgovornost nosimo samo starši. Malčki ne morejo povezati informacij z zaslonu. Možgani se lahko razvijajo in oblikujejo le z izkušnjo. Kako naj se torej otrok nauči živeti v resničnem svetu in sobivati, če mu tega ne omogočimo? Preko zaslonu se tega ne bo nikoli naučil.

Žal danes opažam mlade družinice na kosilu v restavraciji ali na kavi v lokalu, ko je otrok še v vozičku in ima v rokah mamin telefon. Samo da imata starša mir. Kot da bi nas otrokova radovednost, radoživost, razigranost ter navihanost ovirali. Tak otrok odraste v šolarja, starši pa se že v prvem razredu čudijo, ko učiteljica pove, da otrok nima koncentracije in pozornosti. Ne more je imeti, ker se ni mogla razviti.

Dobro je tudi vedeti, kako so narejene videoigrice. Ker je med igranjem videoigric otrok ves čas v napetosti, se sprošča stresni hormon kortizol, ki seveda povzroča neugodje. Otrok je tako ves čas v pripravljenosti na odziv. Dokazali so celo, da to lahko povzroča in vodi v anksiozne motnje. Zato so otroci tako razdraženi, ko jih zmotimo med igranjem igrice. S steklenimi pogledi zrejo v zaslon, nič ne vidijo, nič ne slišijo. Dobesedno zasvojeni so. Vse je dosegljivo na klik. Brez truda so nagrajeni. Je tako tudi v resničnem svetu?

Otroka ne more noben monitor opremiti za življenje. Nobena tehnologija ga ne zmora naučiti socialnih veščin, komunikacije in empatije. Nobena tehnologija ne more nadomestiti naše bližine, dotika. Dokazano je, da osamljenost med mladimi narašča – kljub temu, da nam je vse in vsak dosegljiv.

Najbolj dragoceno: pravljice, knjige, pogovor, gibanje

Zato velja preprosto pravilo: hranimo možgane naših otrok s pravljicami, knjigami, pogovori, telesno

dejavnostjo in svežim zrakom. Edino pozitivno, kar otrok pridobi s tehnologijo, je, da se nauči hitro odločati, razvija periferni vid, je sposoben večopravilnosti in večje vizualne pozornosti. Ali je vse to vredno, če pomislimo, kaj vse izgubi? Ne razvija koncentra-

telefon, ima na zalogi, skritega v kotičku sobe, še kakšnega, ki si ga je kupil 'za rezervo' (brez vednosti staršev, s svojo žepnino).

Otrok za zdrav razvoj potrebuje družino, vrstnike, igro, telesno gibanje, svež zrak, knjige, urejen ritem

Foto: Nataša Pezdirt

cije in pozornosti. Virtualni junaki ne čustvujejo, ne komunicirajo, ne tolažijo. Če otrok preživlja prosti čas pred zaslonom in mu starši to celo omogočamo, mu dobesedno škodujemo. Oropamo ga stikov z vrstniki. Možgani se najbolj oblikujejo v prosti igri z vrstniki. Le v prosti igri se otrok nauči vodenja, začuti, kaj pomeni biti voden v igri, uči se iskanja rešitev, odločanja in sprejemanja odločitev. Le v prosti igri lahko otrok razvija ustvarjalnost. Zavedati se moramo, da sodobni delodajalci zaposlujejo predvsem na podlagi ustvarjalnosti in zmožnosti dobrega sodelovanja. Tega naš otrok ne more usvojiti le preko monitorja.

Če imate doma najstnika in se zjutraj soočate z njegovim 'krvavim' pogledom, se prepričajte, ali nima v sobi telefona ali druge tehnologije. Mladostniki so zelo iznajdljivi. Lahko se zgodi, da čeprav mu starši vzamemo

spanja ter notranji mir, ki ga ne more prnesti nobena še tako pametna tehnologija. V razmislek ponujam še sporočilo nevrokirurga Bena Karsona: "Nikar se ne pustite zaslužniti. Če se pustite prepričati medijem, da so zasloni nujni, ste suženj. Vaš otrok in 1 milijarda njegovih možganskih celic čakajo, da jih boste hranili in razvijali vi – starši – in ne zasloni." Vprašajmo se, kaj bi si želeli, da si naši otroci zapomnijo iz otroštva: kako so sami in vedno bolj osamljeni presedeli cele ure pred računalnikom ali skupnih ljubečih družinskih trenutkov? Le resnična ljubezen hrani otroško dušo, virtualna nikoli. ■

Literatura

Zimmerman, F. J.; Christakis, D. A. (2005): Children's television viewing and cognitive outcomes: a longitudinal analysis of national data. V: *Arch Pediatr Adolesc Med.* 2005 Jul; 159(7): 619–625.

Otroci in spomladanska narava

✍ Ivan Esenko

Narava je za spoznavanje na voljo v vseh letnih časih, pa vendar je pomlad tista, ki priključuje iz stanovanj tudi največje zapečkarje. Zdaj je nastopil pravi čas za pohajkovanje z otroki po gozdu, rečnem bregu in hribih ali bližnjem polju. Opravkov pa ne manjka niti na domačem vrtu, kjer se ponujajo opravila, ki so jim kos lahko tudi otroci.

Seveda ne smemo pozabiti zvončkov in trobentic, vrbovih mačic in leskovih klobasic, ki tudi odrasle opozarjajo na ta življenja poln letni čas že vse od našega otroštva in nas vsako leto v družbi najmlajših vedno znova vračajo v to obdobje.

Zanima me, koliko med nami jih še zna napraviti rog za trobljenje iz muževnega spomla-

danskega lubja vrbe, kot prikazujeta fotografiji. Fračo in lok smo si znali narediti že kot majhni pobalini in vsak med nami je znal odrezati pravo puščico, ki ji je z navito žico naravnal težo na njenem sprednjem koncu. Kot oče sem teh veščin naučil tudi sinova, vnuka pa jih bosta spoznala zelo kmalu, eden že to pomlad. Pogosti napaki današnjih staršev na izletih v naravo

sta pretirana skrb in zaščitništvo, ki otroke največkrat ovirata in celo odvrata od nadaljnjih obiskov, predvsem pa jim ne privzgjata samostojnosti. Nevarnost vidijo tam, kjer je ni oziroma zanjo obstaja zelo majhna možnost. Bistvo gibanja v naravi je za nekatere zgolj rekreacija in doseganje časovnih rekordov prehojenih poti. Narava je zanje

samo prostor za takšno potrjevanje in dokazovanje svojih fizičnih uspehov oziroma sposobnosti, kar pa je seveda spodletel dialog z njo.

Nekdaj smo bili z naravo bistveno bolj povezani in o njej sploh nismo veliko govorili. Bila je samoumevna in nam je bila vedno na voljo. Tudi danes nam je. Če bi nam pred desetletji govorili, da bomo pitno vodo kupovali v plastenkah, bi se nejeverno smejali, danes pa pijemo vodo iz plastenk celo

tam, kjer teče tista iz vodovodnega omrežja ...

Otroci imajo radi doživetja, zato jih za pohajkovanje po spomladanski naravi oblecimo in obujmo tako, da se bodo lahko brez slabe vesti umazali. Blato je stalen spremljevalec tega letnega časa, škornji pa so najboljša obramba proti njemu. Zgodbe, ki jih piše klatenje čez drn in strn, v otroku

Foto: arhiv Ivan Esenko

vzbujajo raziskovalnega duha, vsebinsko pa bogati neposredno spoznavanje narave, žive in nežive. Priročniki za spoznavanje vrst pridejo v obzir na mestu seznanjanja z neko ptico, ne potem doma, kajti živa izkušnja šteje več. Žival ali rastlina, ki jo bo mladi raziskovalec s pomočjo priročnika določil na samem mestu, se mu bo za vse življenje vtisnila v spomin. Otroke zgodaj naučimo rokovanja z daljnogledom in jih vpeljimo v rabo beležke, kamor bodo sproti zapisovali svoja opazovanja.

“*Otroci imajo radi doživetja, zato jih za pohajkovanje po spomladanski naravi oblecimo in obujmo tako, da se bodo lahko brez slabe vesti umazali.*”

Foto: arhiv Ivan Esenko

Pomembno je, da otrokom privzgojimo spoštovanje do vsega živega. Tudi opazovanje ptic zahteva etiko, zlasti kadar gre za gnezdeče ptice. Ptičje gnezdo predstavimo otrokom kot del intimnega življenja ptic. Skrajno sprevrženo je nadlegovanje gnezdečih ptic, da o razdiranju gnezd sploh ne bi govorili. Na gozdni stezi se izognemo mravljam, ki jo prečkajo, da ne bi teptali mravelj, ki hitijo po svojih opravkih. Spomladi lahko v kompostu odkrijemo belouško, ki je zvita prezimovala v prhki snovi, ob podrobnejšem brskanju pa se bo iz razkrajajoče organske snovi izvilo nešteto drobnih živali. Razložimo otroku, da so te živali tvorke prsti, in s tem bomo na videz neugledna bitja predstavili kot pomembna in v okolju nepogrešljiva.

Na vrtu

Nekatera okolja so tako pomembna, da sem v svoji otroški knjižni zbirki *Mala vseveda* vsakemu namenil svojo knjigo. Vrt je eno izmed njih, pa tudi knjiga se preprosto imenuje tako: *Vrt*. Ker so spomladanska vrtna opravila med najpomembnejšimi, knjigo v nekaj stavkih predstavljam, kljub temu da bi tudi v mojih drugih knjižnih delih lahko spoznavali pomlad. V tem delu se podobno kot v drugih iz te zbirke prepletata pravljčni svet z ilustracijami, ki jih dopolnjujejo fotografije iz resničnega življenja, opremljene z jedrnatim in poučnim besedilom. Kratki komentarji mladega bralca vodijo pri vrtnih opravilih. Ilustra-

Vabimo vas na delavnico Vrt, učilnica življenja, ki jo bo g. Ivan Esenko vodil 13. 4. 2016 v Ljubljani. Več informacij: <http://www.dkps.si> ali dkps.seminarji@gmail.com.

cije so hudomušne, njihov namen je predvsem sprostiti mladega bralca.

Foto: arhiv Ivan Esenko

Pri pisanju te knjige so otroci, ki so na fotografijah, zares sami uredili gredico, sejali, okopavali in pleli. Z veliko zabave so se ukvarjali z nastiljanjem slamnate zastirke in grabili pokošeno travo. Namenoma sem izbral otroke, ki doma niso imeli vrta. Zdaj ga imajo tudi oni, kajti želja po vrtnarjenju je z njih preskočila tudi na njihove starše, ki jim pred tem za vrt ni bilo mar. Otrokom je bilo v največje veselje obiranje lastnih paradižnikov, čeprav nobenemu od mojih mladih sodelavcev ni prav nič mar za to povrtino. Pridelek na lastnem vrtničku jim je bil v največji ponos pred njihovimi starši, pa naj je šlo za otrokom neužitni paradižnik ali slastne rdeče redkvice, ki so kajpada sproti izginjale v njihovih ustih. Deklica v knjigi je za svojo mamo nabrala šopek cijenij – tistih, ki jih je spomladi sejala na eno izmed svojih gredic. Puljenje debele repe je bila pa sploh imenitna, s smehom pospremljena zabava. Deček, ki stanuje v visokem nadstropju stanovanjskega bloka v Ljubljani, je pridelal

jagode in paradižnik kar na okenski polici, ilustratorka pa je v knjigi prikazala tudi vrt na balkonu. Ob nastajanju knjige sem z otroškimi junaki spoznaval tudi njihove sposobnosti. Moram priznati, da sem rastline, ki rastejo na napačnem mestu in nosijo skupno ime plevel, moral največkrat poruvati kar jaz sam. Pri delu z otroki vsekakor bolj šteje pohvala kot graja, zato jim nisem očitil manjše nedoslednosti, temveč sem pri neprijetnejših opravilih

vskočil jaz. Ob vsem tem so spoznavali tudi živalski svet na vrtu. Spomladi smo v sadovnjaku skupaj obesili nekaj gnezdilnic za ptice, hkrati pa sem jim predstavil pomen živalskega sveta na vrtu. Gnezdilnice za samotarske čebele imajo sedaj tudi na svojih domačih balkonih, potem ko so spoznali to pomembno skupino žuželk na našem domačem vrtu, ki je bil v času nastajanja knjige tudi njihov.

V svojih knjigah pišem izključno doživeto in iz izkušenj, ujete trenutke

Foto: arhiv Ivan Esenko

pa prikazujem s fotografijami predvsem iz živalskega sveta. Na našem vrtu, ki je v celoti prijazen naravi, se mi teme za pisanje ponujajo kar same v vseh letnih časih. Tokrat me k temu nagovarja pomlad ... ■

Kako vzgojiti srečnega otroka

✉ Erika Ašič

Starševstvo je poslanstvo, za katerega formalno ne potrebujemo nobenega izobraževanja. Toda z vzgojo naših otrok bistveno vplivamo na njihovo prihodnost – na njihovo doživljanje sebe, drugih in sveta, na njihov osebnostni razvoj. Ta naloga je lepa, včasih težka, vsekakor pa zelo odgovorna.

Ali imamo načrt?

Za vsak projekt, nalogo, opravilo imamo vsaj v mislih izdelan načrt: kaj in zakaj bi radi dosegli, kaj bomo za to uporabili, kdo nam lahko pri tem pomaga in kako bomo prišli do zastavljenega cilja. Pomislimo celo na morebitne ovire in kako bi jih rešili, če se pojavijo. Če cilja nimamo, se nam ni treba bati, da bi ga dosegli.

Kako pa je pri starševstvu? Imamo cilj, kamor bi radi prišli – kako bi radi vzgojili svojega otroka? Ali vemo, kako bomo to dosegli? Se zavedamo ovir? Pomislimo, kdo nam lahko pomaga? Imamo izdelan vzgojni načrt za svoje otroke? Sva ga s partnerjem uskladila? Verjetno si večina želi, da bi bili otroci 'zdravi in srečni', podobno kot je slišati najpogostejše voščilo ob novem letu in rojstnem dnevu. Toda kako pridemo do tega – da bo otrok srečen?

Robert W. Reasoner in Marilyn Lane sta na podlagi dolgoletnih izkušenj napisala knjigo *Kako vzgojiti srečnega otroka*. V njej se posvečata cilju staršev, da bi bili njihovi otroci srečni. Tu ne gre za discipliniranje otrok, temveč za to, da je otrok sposoben spoštovati in sprejemati sebe, druge in naravo, da je sposoben sodelovati, reševati probleme, ustvarjalno in kritično

razmišljati, da je odgovoren, čustveno pismen, da vidi smisel svojega življenja. Šoli namreč ob obilici informacij in znanja, ki ga morajo otroci usvojiti, ter tekmovalni in storilnostni naravnosti zmanjkuje časa in moči, da bi pri otrocih razvijala te osebnostne vrline in spretnosti.

Knjiga je staršem v pomoč, da najprej razjasnijo odlike, ki jih želijo razvijati pri otroku; da si postavijo cilj, ki ga želijo doseči. V njej so smernice, ki nato staršem pomagajo krepiti te odlike pri otroku, pa tudi pri sebi. Gre za načrtno vzgojo. Za izhodišče postavlja tri temeljne poudarke (Reasoner, 2015: 4):

- Pogovor s partnerjem/partnerko ali starši o tem, katere odlike bi najraje videli pri vaših otrocih.
- Pogovor z otroki o odlikah, za katere menite, da bi jih morali razviti, da bi bili dobro pripravljeni na prihodnost.
- Opozorilo otrokom o značilnostih, ki ste jih opazili pri njih in za katere menite, da so zanje pomembne.

Zdrav občutek lastne vrednosti

Avtorja sta razvila koncept občutka lastne vrednosti, ki temelji na občutku: varnosti, identitete, pripadnosti, smiselnosti in osebne sposobnosti. Njuno delo, temelječe na tem konceptu, se je izkazalo za uspešno na področju zmanjševanja kriminala mladoletnih, raznih odvisnosti, motenj hranjenja, najstniške nosečnosti ter pri izboljšanju učnih uspehov pri pouku. Spodbuja pa tudi "odgovornost, zanesljivost, iniciativnost, dober občutek o lastni vrednosti, zaupanje, strpnost in motiviranost" (n. d.: 8). Avtorja poudarjata, da pri spodbujanju občutka lastne vrednosti ne gre za hvaljenje

otrok 'kar tako'; zdrav občutek lastne vrednosti otroci razvijejo preko svojih dosežkov, doživetij, izkušenj.

Občutek varnosti

Občutek varnosti pomeni, da se otrok počuti varnega, spoštovanega, brezpogojno ljubljenega. Dom je prvo okolje, v katerem bi se otrok moral počutiti fizično in čustveno varnega; z njim je treba ravnati z ljubeznijo, spoštovanjem, imeti je treba jasna pravila in pričakovanja, ki jih dosledno uveljavljamo, sicer se občutek varnosti izgubi, saj otrok ne ve, kaj naj pričakuje. Otroku je treba pomagati, da prevzema nadzor nad svojim življenjem, ter mu zaupati, da bo to zmožgel storiti.

Tak otrok si upa postavljati vprašanja, izražati mnenje, se dobro znajde v novih situacijah ter rad sodeluje z drugimi. Cilj je, da bi otrok prevzemal odgovornost zase in za svoja dejanja in posledice ter se spoprijemal z izzivi.

Če otrok nima občutka varnosti, pogosto preizkuša meje, je nemiren, brez motivacije, pretirano sramežljiv in boječ, težko zaupa, je uporniški in nespoštljiv, doživlja stres, noče tvegati, je neodločen in prestrašen.

Občutek identitete

Pri občutku identitete gre za mnenje o sebi. Temeljna potreba je, da ima pozitivna čustva o sebi. Pozitivna samopodoba ali identiteta se začne oblikovati še pred rojstvom; otrok čuti, kako se nanj odzivajo drugi – je ljubljen ali zavržen; podobe o sebi se oblikujejo na podlagi povratnih informacij, ki jih otrok dobi iz različnih virov v okolju. Pomembno je, da starši otroku dajo iskreno pozitivno povratno informacijo, da imajo realna pričakovanja, ki izhajajo iz otroka

(ne iz staršev), da ljubezni do otroka ne pogojujejo z njegovimi dosežki. Z otrokom se pogovarjamo o njegovih čustvih, čuti naj, da je enkrat (ne boljši od drugih, ampak drugačen), da si kot oseba zasluži ljubezen in srečo. Dobi naj izkušnjo, da je v nečem dober. Zadovoljena potreba po identiteti je ključna za mentalno zdravje.

Otrok se vede v skladu s tem, kako se doživlja. Otrok, ki nima občutka identitete, ki ima negativno podobo o sebi, je pogosto pretirano ustrezljiv, vede se asocialno, se ne trudi, da bi mu uspelo, je preobčutljiv, doživlja napade besa, do drugih je kritičen, želi biti v središču pozornosti, počuti se neljubljenega ali meni, da ni nikomur mar, laže, goljufa ali krade, le redko je ponosen na svoje delo.

Občutek pripadnosti

Tretja potreba je občutek pripadnosti ali povezanosti. Gre za občutje, da je človek del nečesa, kar je večje od njega. Naloga staršev je, da spoštujemo otroka, upoštevamo njegove predloge, zasebnost, si vzamemo čas za skupno delo, igro, druge dejavnosti. Otrok naj ima občutek, da prispeva k dobremu počutju in blaginji družine. Izkušnje naj ima tudi z razširjeno družino, seznanjeni naj se z zgodovino družine. Znotraj skupine je vsak enkrat posameznik, ki pa mora kdaj svoje potrebe podrediti potrebam skupine. Upošteva pa naj svoj etični kodeks (v primeru, ko njegovi vrstniki želijo piti alkohol, ni dobro, da se jim podredi). Razvije naj sočutje do drugih, naučimo ga reševati konflikte, ima naj odraslo osebo, ki ji zaupa. Tak otrok se nauči deliti stvari, pomagati drugim, pozorno poslušati, biti prijatelj, prevzemati pobude, postane pomemben soudeleženec in se dobro znajde v različnih skupinah, tudi v razredu in širši družbi. Otrok, ki čuti, da pripada domu in je tam toplo sprejet, ne bo čutil potrebe po tem, da za vsako ceno ugaja drugim.

Otrok, ki mu manjka občutek pripadnosti, ima pogosto malo prijateljev, ni potrpežljiv z drugimi, ne deli stvari, vrstniki ga zlahka zavedejo, rad se baha ali poskuša narediti vtis na druge, vrstniki ga zavračajo ali osa-

mijo, ves čas mora biti prvi, je krut do živali, ustrahuje ali draži druge, vrstnikom težko kaj odkloni.

Občutek smiselnosti

Cilj je, da si otrok razjasni, kaj je v življenju vredno, in si za to prizadeva. Gre za to, da ima občutek za prav in narobe, da živi v skladu z integriteto. Če ima občutek varnosti, identitete in pripadnosti, se verjetno razvije tudi občutek smisla. Če otrok ne ve, kaj bi rad dosegel, se težko motivira. Starši pričakovanja do otroka prilagodimo njegovi starosti in sposobnosti, jasno izražajmo vrednote in osebnostne lastnosti, ki so nam pomembne; otrok si tako gradi sistem vrednot. Pomembna je tudi duhovnost; identificiranje z višjo silo; z nečim, kar je večje od človekovega jaza in osmišlja naše življenje. Tu je tudi čut za lépo, sposobnost čudenja in občudovanja narave. Pogovarjamo se z njim o prihodnosti (kaj bi rad dosegel, kakšna oseba želi postati) ter mu pomagajmo, da si bo zastavil uresničljive cilje.

Otroku s pomanjkljivim občutkom smiselnosti pogosto manjka motivacije in ambicioznosti, zapravlja čas, 'šprica' pouk, v šoli dobiva slabe ocene, eksperimentira z mamili ali alkoholom, se ne zna organizirati, ima malo pravih interesov, rad išče vznemirjenje.

Občutek sposobnosti

Peta potreba je občutek, da smo se sposobni spopasti z življenjskimi izzivi. Občutek sposobnosti si pridobimo z izkušnjami in uspehi, otroku

ga pomagamo graditi tako, da mu pomagamo doseči zastavljene cilje. Zavedati se mora, da sam odloča, ali se bo s težavami spopadel ali ne. Usmerjamo ga v razmišljanje o napredku in z njim raziščemo različne možnosti, razjasnimo problem in cilj, ga naučimo, kje in kako naj poišče pomoč. Pomagajmo mu samostojno reševati težave, se modro odločati. Ne pozabimo ga spodbujati, pomagajmo mu ovrednotiti napredek ter njegov uspeh proslavimo. Tak otrok postane iznajdljiv, notranje motiviran in neodvisen.

Otrok, ki mu manjka občutek sposobnosti/kompetentnosti, se pogosto slabo odloča, za svoje neuspehe krivi druge, ima občutek, da ne bo zmogel, prepričan je, da ima bodisi srečo bodisi smolo, glede usmeritve je odvisen od drugih, zlahka ga kaj prestraši in stvari pogosto ne dokonča.

Ob koncu

Vsebina knjige bralcu pomaga pri zavedanju spretnosti, odlik in vedenja, ki jih želimo razviti pri otroku, ki nam je zaupan. Vodi nas, da lažje razvijamo zdrav občutek lastne vrednosti in mu tako damo najlepšo popotnico za prihodnost. Ker otroku ne moremo dati tistega, česar sami nimamo, avtorja z nasveti v knjigi pomagata tudi staršem okrepeti občutek lastne vrednosti. ■

Vir

Reasoner, Robert W.; Lane, Marilyn L. (2015): *Kako vzgojiti srečnega otroka*. Ljubljana: Inštitut za razvijanje osebne kakovosti.

Robert W. Reasoner in
Marilyn Lane

Kako vzgojiti srečnega otroka

Cena knjige: 24 EUR

Inštitut za razvijanje osebne kakovosti

Dunajska 51, 1000 Ljubljana, 01/436 24 33
info@insti-rok.si, www.insti-rok.si

Vabljeni tudi v našo E-šolo za uspešno starševstvo

Spoštovanje

✍️ Ema Jagodic

*Danes spoštovanje zelo 'šepa'.
Spoštovati nekoga ali nekaj
ne pomeni, da zgolj pozdraviš
ali odzdraviš, ampak da osebo
tudi prijazno ogovoriš, se z njo
pogovarjaš, s predmeti pa ravnaš
tako, da jih boš lahko
še dolgo rabil.*

Kaj je spoštovanje?

Slovar slovenskega knjižnega jezika definira spoštovanje kot "zelo pozitiven odnos do koga zaradi njegove moralno utemeljene veljave, vrednosti."

Spoštovali naj bi starše, stare starše, otroke, odrasle, mlajše, starejše, naravo in predmete, ki nas obdajajo. Osnova spoštovanja je samospoštovanje. Najprej moramo spoštovati sami sebe, imeti do sebe pozitiven odnos. O sebi naj ne bi govorili grdo in se poniževali. Nikoli naj ne bi govorili "Ničesar ne znam in nihče me ne mara", pač pa "Marsikaj znam in imam veliko prijateljev, ki me imajo radi in mi zaupajo." Kdor spoštuje samega sebe, skrbi za svoje telo in duha. Ne izpostavlja se nevarnostim, v mrazu se toplo obleče, se zdravo prehranjuje, ponoči se naspi itd.

Spoštovanje drugih se pridobi z lepim vedenjem, a kaj je to? Otroci v vrtcu vedno odgovorijo: "Da sem priden". Kaj pa to pomeni? "Da se ne tepeš, ne grizeš, da poslušas, ne klepetas, si prijazen do drugih", vse to so odgovori naših otrok v vrtcu.

Starši moramo otroka in njegova dejanja večkrat pohvaliti. S tem mu pomagamo graditi pozitivno samopodobo in razvijati njegovo samozavest. Vendar se velikokrat zgodi, da starši nimajo trdnih stališč o tem, kaj je prav

in kaj ne, kaj se sme in kaj ne, zgodi se tudi, da imata oče in mati o tem nasprotujoča si stališča, kar otroku le škodi.

Opažam, da je pri otrocih spoštovanja vedno manj, tako do sebe kot do drugih, stvari in narave.

Spoštovanje sebe

V vrtcu se najdejo otroci, ki sami sebe praskajo ali se tepejo po obrazu, da bi se le izognili kakšnemu opraviilu (npr. počitku). Ničkolikokrat se zgodi, da otrok reče: "Ne bom se igral, ker me nihče ne mara", ali pa: "Tega ne bom delal, ker ne znam." Kljub pregovarjanju in pomoči otrok delo odkloni. To se pogosto dogaja enim in istim.

Spoštovanje staršev, starih staršev, odraslih, starejših

Do staršev se otroci velikokrat obnašajo kot do svojih vrstnikov. Toda ali je lahko šestletnik prijatelj svoji mami ali očetu? Otrok je lahko prijatelj svojim sošolcem, sovrstnikom, nikakor pa ne more biti prijatelj svojim staršem, saj jih s tem nekako izgubi.

V svojih starših naj bi otrok imel vzor, naj bi jim prisluhnil, saj vedo več od njega. Starši naj bi vlogo matere in očeta sprejeli odgovorno. Otroci naj bi se lahko na starše zanesli, oprli, kadar imajo probleme, se k njim zatekali po nasvet. Majhen otrok naj bi se pri starših počutil varnega. Le otrok, ki vse to dobi, lahko svoje starše spoštuje.

Včasih je veljalo: "Otroci bodo lahko takrat govorili, ko bodo kokoši v coklah po strehi hodile." Otrokom niti na misel ni prišlo, da bi prekinjali pogovor med odraslimi. Največkrat so jih starši poslali kam drugam, da ne bi slišali česa, kar bi bilo njihovi

starosti neprimerno. Danes se starši pred otroki pogovarjajo o vsem in o vsakem, tudi na neprijazen in nepri-

Foto: Peter Prebil

jeten način. Normalno je, da otroci o tem prav tako pripovedujejo v vrtcu. To lahko potrdim iz lastne izkušnje, ki se je zgodila še ne dolgo tega: "Prišli so policaji in so našega ata vprašali ..., naš ata je pa povedal, da je sosed kriv ...". Seveda je bil sosed najslabši in vse, samo človek ne.

Zgodilo se je tudi, da je babica prišla po svojo vnukinjo in jo je ta oklofotala, ker ni prišla ponjo mamica, ali pa je babica po telefonu poklicala mamico in odšla brez vnukinje domov. Velikokrat, ko gremo na sprehod, slišim od otrok: "Glej, stara baba!" ali "Glej, kako je ta grd." Tega otroci gotovo ne slišijo od osebja v vrtcu. Prinesejo od doma, starši pa se čudijo: "Saj tako govori tudi doma, pa sploh ne vem, kje je to slišal."

Spoštovanje sovrstnikov

Še tako majhni otroci točno vedo, kdo je lepo oblečen, ima drage igrače in kdo ne. Začno se prepirati in tudi pretepati, včasih se mi zdi, da kot v filmu. K temu vedenju veliko pripomo-

rejo televizijske oddaje in računalniške igrice. Če bi starši svojim otrokom postavili meje tudi v tem primeru, bi bili verjetno veliko bolj miroljubni, prijazni in prijateljski do sovrstnikov.

Spoštovanje predmetov, igrač

Igrače in pohištvo, pa tudi ostale stvari, so otrokom nepomembne. Ko je igrača še nova, se nekaj časa z njo zamotijo, potem jim je pa vseeno, če obleži v kotu, se pokvari ali razbije. Igrače namerno uničujejo. Ko jim omenim, da bodo te stvari rabili še njihovi bratci ali sestrice, po navadi odgovorijo: "Boste pa druge kupili, saj ima moj ati veliko denarja."

Kljub temu, da se o tem velikokrat pogovarjamo, se njihov odnos ne spremeni. Le malo otrok pazi na skupne igrače in lastnino. Tudi do osebnih stvari se vedejo enako. Jopica, jakna ... ni od nikogar, čeprav je oprana, lepa in verjetno tudi precej draga.

Spoštovanje narave

Ko gremo na sprehod, je kljub vnaprejšnjim navodilom treba otroke umirjati, da prisluhnejo potočku, vetru, živalim. Rože na travniku trgajo in jih pustijo v vrtcu v garderobni omari. Tudi starši ne opazijo, da so jim jih nabrali. Običajno končajo med odpadki.

Otroci sicer opazijo smeti na tleh, vendar tudi sami odmetavajo papirčke, ki so se nepričakovano znašli v njihovih žepih.

Vem, da je treba vsak dan sproti ponavljati, kaj se sme, česa ne, kaj je dobro in kaj ne. Upam, da nam bo uspelo s tem vsakodnevnim ponavljanjem otroke naučiti vsaj nekaj dobrega, da bodo iz vrtca odnesli vsaj kakšno pravo, pomembno sporočilo.

Winterhoff (2010) navaja, da je treba otroke uriti in to vse enako. Ni važno, ali gre za smeti ali za poslušanje, sedenje, čakanje v vrsti. Vse to je treba uriti, učiti, vedno znova.

Današnji časi niso prijetni ne za starše, ne za vzgojitelje, še najmanj pa za otroke. Velikokrat pride otrok v vrtec zjutraj okrog sedmih in je v vrtcu

točno devet ur, toliko, kot je lahko. Doma si pogleda risanke, odigra kakšno igro na računalniku, povečerja in se pripravi za spanje. Med tem so seveda starši zaposleni s pospravljanjem, kuhanjem ... Tako pri otrocih vse šepa, ne samo spoštovanje; tudi govor, gibanje, socialni stiki in drugo.

Na potezi so starši

Starši se izgovarjajo na vzgojitelje in druge osebe, vzgojitelji se izgovarjamo na starše. Kdo je tisti, ki naj skrbi za otrokovo vzgojo? Po mnenju Winterhoffa (2010) je v prvi vrsti to družina: "Vzgoja in razvoj naj bi se celo v radikalno spremenjenem svetu še vedno dogajala doma, njuno zagotavljanje pa naj bi bila izključno naloga staršev. In če to ne bi šlo, te naloge ne bi bilo mogoče nadoknaditi zunaj doma."

Eden od staršev mi je pred nekaj leti na roditeljskem sestanku rekel, ko sem namesto televizije in računalnika predlagala izlet na travnik ali v gozd: "Če mu dam igre na računalnik, imam dve uri mir in nič me ne skrbi, kje je, tudi joka ne, pa še uničiti mi med tem časom ne more ničesar." Ko sem vztrajala, da to res ni dobro za otroke, ker so igre večinoma agresivne, pa tudi risanke niso nič drugačne, je še pripomnil, naj se kar "ta glavni" zmenijo, kaj bo na sporedu. Ni pa pomislil, da imata televizija in računalnik gumb, s katerim lahko sam vplivaš na to, kaj bo tvoj otrok gledal in česa ne.

Nekateri otroci pripovedujejo o oddajah in filmih, ki se vrtijo pozno zvečer. Te prvič niso primerne za takojšnje otroke, drugič pa zjutraj ne morejo vstati in so v vrtcu cel dan nesrečni, ker imajo premalo spanja.

"Starši, ki svoje otroke prepuščajo vplivu televizije in drugih medijev, z njimi večkrat niso zadovoljni, ne storijo pa ničesar za ustrežnejša in drugačna nadomestila." (Žerovnik, 1996) Žerovnikova še ugotavlja, da se tisti, ki preživijo manj časa pred televizorjem, ob stikih z otroki iz soseske ali šole znajdejo v zadregi, ker se ne morejo vključiti v pogovore z vrstniki. Kaj temu sledi, si lahko predstavljamo.

Zelo pomembno je, da imajo otroci dober zgled v starših, vzgojiteljih in drugih odraslih. Enako pomembno pa je, da otrokom postavimo meje. Če smo pri tem dosledni vsi, lahko računamo na uspeh: "Meje so bistvenega pomena za zdrave odnose. Uporabljamo jih zato, da v odnosih z drugimi poskrbimo zase in da v življenju ohranimo red in zdravo pamet. Izključujejo potrebo po tem, da bi koga žalili, ga nadvladovali, ali se celo norčevali iz njega." (Zgavc, 2000)

Ker ni meja, nastajajo konflikti, otroci ničesar več ne spoštujejo, z ničemer niso zadovoljni, vedno hočejo več. Starši bi morali dobro razmisliti o tem, kako otrokom pokazati ljubezen, a jih tudi omejiti, da ne bodo v šoli potrebovali strokovnjakov za umiritev svojih otrok.

Barbara A. Lewis poda nekaj predlogov, s katerimi lahko urimo spoštovanje: pogovor med ljudmi, sprehajanje, igra ali delo z živalmi, prehranjevanje, poslušanje, razmišljanje o sebi, opazovanje navad drugih ljudi, upoštevanje pravil.

“Starši bi morali dobro razmisliti o tem, kako otrokom pokazati ljubezen, a jih tudi omejiti, da ne bodo v šoli potrebovali strokovnjakov za umiritev svojih otrok.”

Naj zaključim z naslednjo mislijo: "Če se človek v otroštvu ne nauči spoštovati naravnih zakonitosti, ne osvoji ustreznih načel in ne spozna ustreznih odgovorov; če je zavržen vsak napor, odklonjena osebna in skupna disciplina, tedaj izgubi osnovno orientacijo, kako oblikovati svoje življenje in kje najti prave vrednote, kot življenjske vodnice." (Žerovnik, 1996) ■

Literatura

- Lewis, Barbara A. (2002): *Kako postati čim boljši*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
 Winterhoff, Michael (2009): *Zakaj postajajo naši otroci tirani: vrnimo otrokom njihovo otroštvo*. Tržič: Učila International.
 Zgavc, Darija (2000): *Sodobna vzgoja 1, Vzgojam samostojnega in odgovornega otroka*. Ljubljana: VREM.
 Žerovnik, Angelca (1996): *Pedagogika družinskega ognjišča*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Hrepeneče Jakopičevo sočutje

Rihard Jakopič: Slepec, 1926

✍ Milček Komelj

Pred 90-imi leti je nastala ena Jakopičevih najznačilnejših in najmogočnejših figuralnih umetnin: vizija o človeku kot slepcu na življenjski poti. Upodobljenemu ubožcu okrog vznemirjeno iztegnjene roke vibira cunjasto razcefrana srajca kot antična draperija na mitičnih figurah, medtem ko se razgaljeno poprsje heroičnega protagonista z družbenega dna nebogljeno, a neustrašno nastavlja žgočim žarkom neusmiljene človeške usode.

Podobo oživlja ognjena luč in slikovito in dinamično razžarjena je na njej sleherna poteza, kar kaže na dotedanje izročilo umetnika, ki je bil kot naš osrednji slikar svetlobe in sonca utemeljitelj t. i. slovenskega impresionizma. Vendar je njegovo umetnost iz časa po prvi svetovni vojni v dvajsetih letih 20. stoletja že Izidor Cankar (čigar 130-letnice rojstva se letos spominjamo) dojel kot v bistvu ekspresionistično, ker ne stremi več za atmosferskimi učinki in le subtilnimi razpoloženji, marveč z barvno intenzivnostjo stopnjuje predvsem krčevito ponotranjeni čustveno duhovni izraz. Postava brezupno iščočega in hrepenečega, a tudi energično hotočega, ne le trpeče vdanega moža z gibi in palico lovi zanesljiv korak v negotovem 'plesnem' ritmu, navzgor uprt pogled v njegovem spačenem obrazu pa zgroženo strmi v prazno in si z izproženo desnico, nad katero brezskrbno leti svobodna ptica (ali morda v resnici zlovesč krokar), nemočno utira pot

skozi temine zvrtničenega življenja. V naravo okrog njega zasajena kozolec in nabožno znamenje kot emblema slovenske pokrajine vibrirata v značilno slovenskem koloritu. Kontrast rdeče (oziroma ognjeno oranžne) in modre barve, ki v razpenjenem zamahu dominira tudi v 'zelenecih' predelih slike, je že Marijan Tršar razbiral kot izraz slovenskega poduhovljenega zrenja na življenje. V slepčevem vzviharjenem zanosu in krčevitih kretnjah pa živi tudi umetnikov spomin na baročno umetnost, ki je bila slikarju očitno zelo blizu, če že ne tudi na El Grecove postave. (Umetnikov častilec, slikar France Mihelič, mi je Jakopiča pogosto imenoval kar baročnega slikarja.)

Prav sled baročnega izročila, impresionistične slikovitosti, v katere tkivu zaznavamo tudi prvine abstraktno koncipiranega slikarstva, in izstopajoči ekstatično ekspresivni izraz so Jakopiču vtisnili pečat zelo svojevrstnega, hkrati modernega in starinsko občutenega ter zato že kar brezčasnega slikarja. V umetnikovi baročno vehementni ustvarjalni gesti pa je zajet tudi njegov vse bolj poudarjeni duhovni patos. Ta dinamični zanos se danes zdi nekaterim presojevalcem že vse preveč retorično teatralen, a je v svoji čustveni avtentičnosti predvsem za Jakopičevo poznejšo ustvarjalnost več kot bistven.

Umetnik je ob svoji šestdesetletnici v prav tako patetičnem, že kar michelangelovsko-mojzesovskem ustvarjalnem zagonu, v katerem sta združeni veličina in tragika, narisal s čopiči in z mogočno paletto v rokah tudi samega sebe. Njegov slepec, v katerem lahko zaslutimo Jakopičev duhovni avtoportret s soncem obsijane resničnosti, skozi katero hrepeneče tiplje, v resnici ne vidi, četudi je radodarno, a hkrati neusmiljeno oblit z njeno

lučjo. A – vztrajajoč na taki tragični poti – kot človečanski glasnik iščočega človeštva po luči neizprosno hrepni in tako postaja simbolna podoba človeka, ki hlepi po odrešitvi, a mu ni dano, da bi oživljajoča svetloba segla v njegov omrtveli pogled, da bi tako lahko uzrl večnostno resnico. Iz svoje človeške nezadoščenosti koprni po svetlobi podobno intenzivno, kot stremi Oton Župančič iz "temine črne" k prebujenju ali v pesmi *Meni se boče ...* po polnejšem življenju, ko si želi, da bi predal "svoje črne strasti" viharjem "in v morjé bi potopil bolesti, / da mi duša očiščena v soncu živi, / polna jasne, ponosne zavesti!".

Čeravno je ideja slike s simboliko hrepenečega slepega človeka lahko videti navzven preprosta in je v naši umetnosti razmeroma pogosta, v slikarjevi eruptivni ustvarjalni uresnitvi nikakor ni le enoznačna, zato je Jakopičev Slepec, ki je sodil med umetniku posebej ljuba dela, s svojo izrazno močjo lahko govoril tudi mlajšim umetnikom in ustvarjalcem poznejših časov. Zaradi svojega izpostavljenega eksistencialnega položaja pa je bil v pogovorih o slovenski umetnosti povzdignjen na piedestal tudi še med "eksistencialnimi" slovenskimi pesniki iz kroga Nove revije in ostaja s svojo pomensko prvinskostjo vedno na novo vznemirljiv.

Motiviko, posvečeno trpljenju razbolenega človeštva in človeškim strastnim prizadevanjem, je umetnik vključil še v številne ustvarjalne cikle, zlasti v prizore baročno dinamičnih ljudi pri gradnji in poljedelskem delu, posebno sejalec in brezdomcev. Ti so v podobno vznemirjenih figurah dominirali na njegovi kmalu po nastanku uničeni stenski poslikavi v veži mestne stanovanjske hiše na današnji ljubljanski Njegosovi cesti.

Tudi v njih tako sunkovito izstopa zanosen napon, ki kaže zaupanje v dejavno življenjsko moč in sočutje z ubožci, kakršno je umetnik izpričal že v mladosti s sliko alkoholika in pozneje dramatičneje stopnjeval s Slepem. V tridesetih letih je na figural-

nih slikah človeško bedo zgostil zlasti na upodobitvah Kristusa tolažnika, na katerih se nesrečniki s predanim zaupanjem zatekajo k usmiljenemu Odrešeniku, sicer pa je nazadnje raje kot ljudi slikal rože, cvetoče in veneče kot čuteča bitja, potopljena v pogosto

zamračeno, a hkrati mistično občuteno duhovno atmosfero.

Rihard Jakopič je vse življenje sočustvoval s trpečimi (že zaradi epileptičnih napadov je bil tudi sam velik trpin), hkrati pa je bil zaradi družbene nepravčnosti, pohlepčnosti in nekulturnosti pa tudi človeških nravi, ki jih je v življenju spoznaval, vse bolj razočaran nad človeštvom, kar je strastno izpričeval tudi z zapisano besedo. Vsakomur je rad pomagal in odpuščal dolgove celo tistim, ki (kot se je izrazil) ne poznajo "ne sramu ne časti ne usmiljenja", in se, kot pričuje Anton Podbevšek, vselej "ravnal po Kristusovi zapovedi: 'Kdor te prosi, daj mu!'". Bil je čuteč tudi do živali, celo do miši, ki jih ni preganjal, ampak hranil, v življenju pa so ga radi obdajali zvesti berači, in prav ti so bili poleg kulturniških odličnikov na veliki petek leta 1943 tudi med njegovimi posebej opaznimi pogrebci. (Podbevšku je izjavil, da ima berače najrajši, ker je sam berač.) Kot usmiljenega dobrotnika ga predstavljajo celo nekatera (očitana mu) dejanja, v katerih je trezno razumnost nadvladalo nesebično sočutje. Do nesoglasja med njim in Sternenom je prišlo tudi zato, ker je v svoj razstavljalni krog usmiljeno vključeval in moralno podpiral slikarja Žmitka, četudi ta kolegom impresionistom ustvarjalno ni bil ravno dorasel; po izročilu pa naj bi pomagal slikarju Inkiostriju, nekakšnemu bohemsko umetniškemu 'klošarju' tistega časa celo tako, da se je podpisoval na njegove slike.

V letu usmiljenja se zato lahko Riharda Jakopiča spominjamo tudi kot dobrotnega humanista, kot življenjsko preizkušane sočutnega ustvarjalca in kot duhovno zamaknjene iskalca odrešilne luči. Iz življenjske bede in zemeljske zamejenosti, ki mu jo simbolizira človeška ujetost v tegobo in slepoto, je v svoji poduhovljeni umetnosti z do kraja ponotrzanjenim ustvarjalnim pogledom in ognjevitostjo ustvarjalne kretnje vse bolj zmagovito prodiral v nevidno in nedosegljivo in v vizije svojih umetnin kot "sled sence zarje onstranske glor'je" vdihoval žarečo nebeško luč, prižgano z milostjo slepčevsko koprnečih ustvarjalnih sanj. ■

Začetki odkrivanja nadarjenosti pri predšolskem otroku

✍ Andreja Ropotar Jagodic

Leto 2013 je bilo razglašeno za mednarodno leto nadarjenosti in ustvarjalnosti, ki ga je proglasilo Svetovno združenje za nadarjene in talentirane otroke (angl. World Council for Gifted and Talented Children – WCGTC). Svetovno združenje je namenilo poudarek novim dognanjem na področju zgodnjega odkrivanja potencialno nadarjenih otrok, njihovemu razvoju, kreativnosti in spremljanju drugih otrokovih področij sposobnosti.

Tudi vrtci v Sloveniji šele v zadnjem času odkrivajo otroke, ki jih nekateri strokovnjaki uvrščajo v skupino otrok s posebnimi potrebami, in sicer kot otroke z visokim učnim potencialom. A največkrat se pred situacijo, kako prepoznati nadarjenost pri otroku, znajdejo vzgojitelji v vrtcu.

Kot vzgojiteljica sem tako pred veliko dilemo, kako zaznati, prepoznati nadarjenost pri predšolskem otroku, jo usmeriti in v njej dejavno sodelovati. Med nadarjenostjo, talentom ali 'brihtnim' otrokom je tanka meja. Odkrivanje nadarjenosti pa ni le delo vzgojitelja in otroka. Pri zaznavanju zgodnje nadarjenosti imajo – s komunikacijo – največjo vlogo starši, nato svetovalni delavci in vodstvo.

V strokovni literaturi ni enotne definicije tega, kdo so nadarjeni otroci. Pojem nadarjenost se uporablja zelo široko, saj opredeljuje posameznike z najrazličnejšimi posebnimi sposobnostmi, ki niso homogene. Poleg

Foto: Alenka Veber

številnih definicij o nadarjenosti se uporabljajo tudi ostali pojmi, kot npr. 'briljantni', 'ugledni', 'strokovnjaki', 'geniji', 'napredni', 'čudežni', 'nadarjeni' in drugi. Nadarjenost je definirana tudi kot razvojni proces, ki je drugačen med otroštvom in odraslostjo (Coleman, Cross; Dai, Coleman; Mayer; Olaszewski Kubilius v: Primožič, 2013: 6).

Piirto (2007) ugotavlja, da so nadarjeni tisti, ki se z lahkoto in hitro učijo, dejavnost ponavljajo minimalno, so vedoželjni, kreativni in imajo izražene zaznavne sposobnosti. Ti potrebujejo kontinuirano vzgojo, ki se začne v predšolskem obdobju in traja vse do fakultete. Potrebujejo spodbudno okolje in ob sebi specialni pedagoški program.

Nadarjenost je treba razdeliti tudi po razvojnih stopnjah. V zgodnjem obdobju sta zelo poudarjena prepozna-

vanje in razvoj otrokovih potencialov, ki so odvisni od ustreznega poučevanja in izobraževanja.

Vrtec je zavezan *Kurikulumu za vrtce*, ki je nacionalni dokument in ustrezna podlaga za izpeljavo programov za predšolske otroke. Žal pa v tem dokumentu, ki omogoča strokovno načrtovanje in kakovostno predšolsko vzgojo v vrtcu, ne moremo zaslediti konkretnega načela ali cilja, ki bi bil lahko izhodišče ali v pomoč pri zaznavanju in odkrivanju nadarjenosti pri predšolskem otroku. Je čas za spremembo?

Otrokove razvojne značilnosti, ki jih vzgojitelji opazimo in spremljamo pri svojem vsakodnevem bivanju z otrokom v vrtcu, so izhodišče, na katerem oblikujemo svoje videnje otrokovega aktualnega razvoja, obenem pa snujemo možnosti, ki jih bomo

ponudili za razvoj otrokovih potencialnih zmožnosti. Najpogostejši obliki sta opazovanje in sprotno beleženje intelektualnih ter osebnostnih lastnosti in vodenje listovnika.

Začetke odkrivanja nadarjenega otroka lahko opazimo že po prvem letu starosti (Nagel, 1987: 16): prej shodi, teče, bere pred vstopom v šolo, ima bogat besednjak ... Poznamo tri tipične značilnosti nadarjenega otroka v predšolskem obdobju: predčasno je razvit (je hitrejši od sovrstnikov, hitro napreduje), vztrajno dela po svoje (je samostojen, išče nova odkritja, potrebuje minimalno pomoč) in ima željo po obvladovanju. Starši opazijo nadarjenost pri hitrem razvoju, da se otrok hitro uči in preseneti z naprednim razmišljanjem, svetovalni delavci in zdravniki pri pregledu opazijo hiter razvoj, vzgojitelji pa, da ima več sposobnosti kot sovrstniki (Potential Plus UK, 2012–2014). Nadarjen otrok ima tudi lastnosti, ki vzgojitelja in starše pogosto jezijo: je trmast, ne spoštuje določenih splošnih načel olike, ni vedno pripravljen sodelovati in je neređen ter površen.

“ Ravno to je čar – biti vzgojitelj s srcem in dušo, znati opazovati in prisluhniti vsakemu posamezniku. ”

Vzgojiteljeva naloga pri odkrivanju nadarjenosti je torej opazovanje in komunikacija. Vygotsky (1978) meni, da prav jezik kot simbolni sistem omogoča, da se otrokovo mišljenje ‘osvobodí’ zaznavne in konkretne ravni ter preide na predstavno raven, govoru pa namenja posebno mesto v razvoju spoznavnih procesov. Komunikacija je vez med vzgojiteljem in otrokom, med vzgojiteljem in pomočnikom vzgojitelja, med starši, svetovalnim delavcem, vodstvom; je ključna pri zgodnjem zaznavanju otrokove nadarjenosti. Vloga in naloga vseh je, da spremljajo in načrtujejo njegov razvoj ter prepoznajo znake nadarjenosti. O teh znakih sta veliko pisala tudi Žagar in Glogovec (1990), ki pravita,

- ugotoviti otrokove najvidnejše prednosti in mu dati priložnost, da se iz-

kaže, pri tem pa opazovati še druge sposobnosti;

- pripraviti več različnih dejavnosti in situacij, pri katerih lahko otrok dela sam, v paru ali skupini, ter opazovati spremembe v vedenju;
 - opazovati otrokovo vedenje pri različni starosti;
 - opazovati njegovo prisotnost in odsotnost, kako vpliva na ostale otroke;
 - opazovati, kaj najraje dela, ko je sam;
 - opazovati otrokove odzive na različne spodbude v okolju;
 - postaviti različno zahtevne naloge in zabeležiti rezultate;
 - opazovati, kateri otrokovi talenti in interesi se kažejo med igro;
 - omogočiti mu uresničitev pomembnega cilja in opazovati, katere nove kvalitete se bodo pokazale;
 - omogočiti mu, da sledi svojim hobijem in interesom, ker bo le tako lahko pokazal svoje najznačilnejše sposobnosti in najmočnejšo motivacijo;
 - opazovati spremembe in doslednost odzivov v različnih pogojih;
 - opazovati otrokove odzive v tekmovalnih situacijah;
 - ugotoviti, kakšno mnenje imajo drugi o njem;
 - oblikovati čim bolj popolno sliko o otroku, oblikovano na osnovi mnenja drugih in ocene po opazovanju (Žagar, Glogovec v: Primožič, 2013: 30–31).
- Vloga vseh je, da opazujejo in neposredno sodelujejo z otrokom. Najpomembnejše pa je, da se pri opazovanju upošteva: konkretno otrokovo delo, njegove socialne interakcije in delo vzgojitelja, ki pri zgodnjem odkrivanju nadarjenosti torej ni lahko. Poiskati mora prednosti, sposobnosti otroka in mu na podlagi tega omogočiti dejavnosti. Z otrokom mora delati tudi individualno, omogočiti mu mora dovolj časa za izvajanje aktivnosti ter mu podajati sprotne informacije. Prav je, da ga motivira in spodbuja njegovo radovednost. Vzgojitelj je staršem dolžan posredovati opaženo in z njimi sodelovati, prav tako so vzgojitelju v pomoč strokovni delavci in ljudje, ki so z otrokom v stiku. Kot vzgojiteljica

sem se s takšnim izzivom srečala in začetek ni lahek. Pot do uspeha in cilja je v tem, da prisluhnem staršem in opazujem otroka ter sebe učim sprememb. Vodi me misel, ki pravi, da je vse, kar je v življenju nemogoče, mogoče v igri (Vygotsky, 1978).

Vzgojitelji naj bi se prepustili lastni praksi, imeli moč in željo slediti novim izzivom, novemu načinu dela, trendu. Torej? Koliko sem pripravljen storiti sam, da se stvari premaknejo naprej? Valenčič Zuljan (2001) se strinja s Terhartom (1997), ki pravi, da je za vzgojiteljev strokovni razvoj potrebno veliko več kot le “dobro poučevanje” za današnji dan. Pomemben je celoten kontekst poklicnega delovanja in življenja, potrebne so različne spoznavne, socialne in moralne kompetence: sposobnost diagnosticiranja in sodelovanja s kolegi, starši, ravnateljem, pripravljenost in sposobnost prispevati k razvoju poklicne kulture v vrtcu ter sposobnost opazovati samega sebe in razmišljati o sebi kot vzgojitelju.

In ravno to je čar – biti vzgojitelj s srcem in dušo, znati opazovati in prisluhniti vsakemu posamezniku. Zame je ta poklic, poleg ‘biti mama’, najlepši in neprecenljiv. ■

Literatura

- Glogovec, Viktorija Zmaga; Žagar, Drago (1990): *Nadarjeni otroci v vrtcu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Nagel, Wolfgang (1987): *Spodbujanje in odkrivanje nadarjenih otrok*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Piirto, Jane (2007): *Talented Children and adults: their development and education*. Waco, Texas: Prufrock press inc.
- Potential plus UK* (2012–2014). Pridobljeno 13. 8. 2015 s spletne strani: <http://www.potentialplusuk.org/newparentsmainphp?contentid=239&webid=235#.UY-C1spOw2A>.
- Primožič, Marinka (2013): *Odkrivanje nadarjenih otrok v predšolskem obdobju in delo z njimi*. Magistrsko delo. Koper: UP PeF.
- Psychological Science journal* (Olsezewski Kubilius, Subotnik, Worrell 2012). Pridobljeno 13. 8. 2015 s spletne strani: <http://psi.sagepub.com/content/12/1/3.full?ikey=/bwNip96MWEg2&keytype=ref&siteid=sppsi#abstret-1>.
- Valenčič Zuljan, Milena (2001): Modeli in načela učiteljevega profesionalnega razvoja. V: *Sodobna pedagogika*, letnik 52, št. 2, str. 122–141.
- Vygotsky, Lev Semenovič (1978): *Mind and society*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Zgodnje preprečevanje govorno-jezikovnih motenj: Prepoznavanje

✍ Franci M. Kolenc

Uspeh je nenehno uresničevanje vsega, kar ste želeli postati in delati.
(Ron Jensen)

Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami imajo zmanjšano zmožnost usvajanja, razumevanja, izražanja in/ali smiselne uporabe govora, jezika in komunikacije. Odstopanja na teh področjih pomembno vplivajo na otrokovo vsakodnevno sporazumevanje in učenje. Razlikujemo otroke z lažjimi, zmernimi, težjimi in težkimi govorno-jezikovnimi motnjami.

Logopedija

To je veda o terapiji govorno – jezikovnih motenj (govornih napak) in odpravljanju le-teh. Ukvarja se z diagnostiko in terapijo. Ugotavlja prisotnost govorno-jezikovnih motenj, vzroke in posledice njihovega nastajanja ter načine njihovega preprečevanja in odpravljanja (Steiner, Keršič, 2000). Logopedija spada v področje medicinske, pedagoške, psihološke in socialne službe, zato je zelo pomembno, da med seboj sodelujemo in s tem dosežemo najboljše rezultate.

Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami so skupina otrok, ki imajo zmanjšano zmožnost usvajanja, razumevanja, izražanja in/ali smiselne uporabe govora, jezika in komunikacije. Odstopanja na teh področjih pomembno vplivajo na otrokovo vsa-

kodnevno sporazumevanje in učenje. Posledice motenj se odražajo na otrokovi sposobnosti interakcije z okoljem, učenju prek jezika in vedenju že v predšolskem obdobju. V šolskem obdobju se motnje odražajo tudi pri usvajanju in izkazovanju šolskega znanja in veščin, medosebnih odnosih, vedenju in čustvovanju. Pri otrocih z govorno-jezikovnimi motnjami praviloma obstajajo neskladja med besednimi in nebesednimi sposobnostmi, pri čemer so nebesedne sposobnosti običajno boljše od besednih.

Govorno-jezikovno motnjo opredeli logoped v skladu s strokovnimi standardi po kriterijih za opredelitev motnje. Motnje se pojavljajo na kontinuumu od lažje do težke motnje na enem ali več področjih: pragmatika, semantika, sintaksa, fonologija, artikulacija in fluentnost govora.

Pomemben dejavnik za opredelitev govorno-jezikovne motnje je ugotovitev, da govorno-jezikovna motnja pomembno vpliva na otrokove vzgojno-izobraževalne potrebe in njegovo delovanje ter uspešnost v vzgojno-izobraževalnem procesu.

Govorno-jezikovne motnje se lahko pojavljajo samostojno kot primarne motnje, sekundarne motnje (kot posledica drugih motenj) ali kot pridružene motnje hkrati z drugimi motnjami, če so ugotovljena odstopanja v skladu s strokovnimi standardi po kriterijih za opredelitev govorno-jezikovne motnje.

V skupino otrok z govorno-jezikovnimi motnjami *NE* uvrščamo otrok:

- s težavami na govorno-jezikovnem področju, ki same po sebi ne zmanjšujejo zmožnosti otrokovega sporazumevanja in ne vplivajo na njegovo socialno vključevanje in proces uče-

nja ter pri katerih zadostuje ambulantna logopedska obravnava;

- z odstopanji na področju komunikacije, govora in jezika, ki se pojavljajo v sklopu ugotovljenega globalnega razvojnega zaostanka predšolskega otroka in jih ne moremo opredeliti v skladu s strokovnimi standardi po kriterijih za opredelitev govorno-jezikovne motnje;
- z motnjami v duševnem razvoju, z izjemo otrok z motnjo v duševnem razvoju, pri katerih poleg pomembno znižanega splošnega intelektualnega funkcioniranja ugotavljamo še dodatno pomembno večje odstopanje na področju govorno-jezikovnega razumevanja in izražanja, kot je običajno za opredeljeno motnjo v duševnem razvoju;
- z izgubo sluha, večjo od 30 dB, ki sama po sebi povzroča zaostanek v razvoju govorno-jezikovne komunikacije;
- s čustvenimi in vedenjskimi motnjami z odstopanji na področju govorno-jezikovne komunikacije, ki jih ne moremo opredeliti v skladu s strokovnimi standardi po kriterijih za opredelitev govorno-jezikovne motnje, npr. selektivni mutizem;
- z motnjami aktivnosti in pozornosti (ADHD – otrok ima težave s pozornostjo in je pretirano motorično dejaven), pri katerih težave v govorno-jezikovni komunikaciji (težave s slušno pozornostjo, sledenjem navodilom, prekomernim govorjenjem ipd.) niso posledica odstopanj na področju govorno-jezikovnega razumevanja in izražanja, ki bi jih lahko opredelili v skladu s strokovnimi standardi po kriterijih za opredelitev govorno-jezikovne motnje;

- ki so dvo- ali večjezični in pri katerih se odstopanja na področju govorno-jezikovnega razumevanja in izražanja pojavljajo le v razumevanju in uporabi enega jezika, v drugem jeziku pa se te motnje ne pojavljajo.

Kriteriji

Glede na govorno-jezikovne motnje razlikujemo otroke z lažjimi, zmernimi, težjimi in težkimi govorno-jezikovnimi motnjami.

a) Otroci z lažjimi govorno-jezikovnimi motnjami

Otrokova govorno-jezikovna komunikacija odstopa od povprečja kronološko enako starih otrok vsaj na enem od teh področij: pragmatika, semantika, sintaksa, fonologija, artikulacija in fluentnost govora.

Razumevanje jezika je v skladu s kronološko starostjo otroka. Razumljivost otrokovega govora je lahko zmanjšana zaradi nadomeščanja, popačenja in izpuščanja več glasov, neustreznega ritma, tempa in hitrosti govora. Otrok s pomočjo govora pretežno učinkovito prenaša informacije, pri tem pa potrebuje več spodbud in pomoči kot vrstniki.

V predšolskem obdobju gre pri otroku lahko za takšen zaostanek v razvoju govora in jezika, da vpliva na otrokovo socialno vključevanje.

V šolskem obdobju potrebuje predvsem podporo in prilagoditve pri učenju zahtevnejših jezikovnih vsebin, pri usvajanju učnih vsebin in izkazovanju znanja.

b) Otroci z zmernimi govorno-jezikovnimi motnjami

Otrokova govorno-jezikovna komunikacija pomembno odstopa od povprečja kronološko enako starih otrok na večih področjih: pragmatika, semantika, sintaksa, fonologija, artikulacija in fluentnost.

Zmožnost razumevanja jezika je lahko zmanjšana predvsem na višjih jezikovnih ravneh. Razumljivost otrokovega govora je zmanjšana zaradi ene ali več motenj, kot so nadomeščanje, popačenje in izpuščanje več glasov ali

zlogov, neustrezna raba ali izpuščanje besed, skromnejše besedišče, neustrezna sintaksa, krajša povprečna dolžina povedi, zaostanek v fonološkem razvoju, neustrezni ritem, tempo in hitrost govora ter podobno. Otrok s pomočjo govora učinkovito komunicira le z znanimi ljudmi.

Otrok tako v predšolskem kot v šolskem obdobju potrebuje sistematično pomoč in podporo pri usvajanju, razumevanju, izražanju in/ali smiselni rabi govora, jezika in komunikacije. Lahko si pomaga z dopolnilno ali nadomestno komunikacijo.

“*Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami so skupina otrok, ki imajo zmanjšano zmožnost usvajanja, razumevanja, izražanja in/ali smiselne uporabe govora, jezika in komunikacije.*”

V šolskem obdobju potrebuje sistematično pomoč in podporo pri usvajanju, utrjevanju in izkazovanju znanja. Lahko ima težave na področju priklica besed, zapomnitve novih izrazov, tvorbe povedi, z besednim redom, besedno morfologijo, uporabo abstraktnih besed, fonologijo.

Govorno-jezikovne motnje pomembno vplivajo na usvajanje večšin branja in pisanja ter posledično na celotno otrokovo učno uspešnost.

c) Otroci s težjimi govorno-jezikovnimi motnjami

Otrokova govorno-jezikovna komunikacija je glede na otroke enake kronološke starosti zelo omejena. Otrok se v omejenem obsegu učinkovito sporazumeva pretežno z osebami iz ožje okolice. Sporazumeva se z gestami, posameznimi glasovi, besedami in kratkimi povedmi.

Otrokovo razumevanje jezika je lahko slabo razvito, zato potrebuje prilagojen način podajanja informacij in uporabo konkretnih vizualnih pripomočkov. Razumljivost njegovega govora je bistveno zmanjšana zaradi slabše razvitih sociopragmatičnih veščin, nadomeščanja, popačenja in izpuščanja več glasov in zlogov, neustrezne rabe ali izpuščanja vsebinskih besed, težav s priklicem besed in siro-

mašnega besedišča, težav v motorični realizaciji govora, neustrezne sintakse, poenostavljenih in okrnjenih povedi, zaostanka v fonološkem razvoju, neustreznega ritma, tempa in hitrosti govora ter podobno. Tempo usvajanja jezika je pri otroku bistveno okrnjen in potrebuje sistematično logopedsko obravnavo tako v predšolskem kot v šolskem obdobju.

Sposoben je uporabljati dopolnilno in nadomestno komunikacijo. V šolskem obdobju je otrokova učna uspešnost zelo zmanjšana.

d) Otroci s težkimi govorno-jezikovnimi motnjami

Učinkovitost otrokove komunikacije je glede na otroke enake kronološke starosti pomembno zmanjšana. Otrok izraža velik zaostanek ali težke motnje funkcionalne komunikacije z vrstniki in odraslimi. Večinoma so moteni vsi vidiki govora in jezika ter komunikacije: pragmatika, semantika, sintaksa, fonologija, artikulacija in fluentnost.

Otrokovo razumevanje jezika je lahko omejeno na razumevanje znanih besed in fraz v znanih okoliščinah, ki jih uporabljajo osebe iz ožje okolice. Otrok za sprejemanje jezika in ustvarjanje jezikovnih konceptov potrebuje veliko konkretnih pripomočkov in skrajno poenostavljen način govora. Otrok se govorno ne izraža ali pa je njegov govor za okolico nerazumljiv. Lahko ima težave pri prenašanju pomena s krettnjo.

Otrok potrebuje logopedsko pomoč pri sistematičnem učenju uporabe enostavne nadomestne in dopolnilne komunikacije, ki podpira komunikacijo v ponavljajoči se vsakodnevni komunikaciji.

Tokrat smo opredelili lažje, zmerne, težje in težke govorno-jezikovne motnje. V prihodnji številki bomo pisali o delu logopeda z otrokom s tovrstnimi motnjami. ■

Literatura

Steiner, Majda; Keršič, Jana (2000): *Speech viewer 2. Del 1, Speech viewer 2 pri obravnavi otrok z artikulacijskimi motnjami*. Ljubljana: MŠŠ, ZRSŠ.

Žnidarič, Darinka (1993): *Otrokov govor*. Ljubljana: ZRSŠŠ.

Preprosti poskusi pri fiziki

Tilka Jakob

Fizika je več kot le dolgočasen šolski predmet. Tesno je povezana z naravo. Kdor pozna osnovne naravne zakone, ki jih opisuje fizika, se lahko na vsakem koraku navdušuje nad njimi, jih občuduje v naravi oz. v življenju.

Fizikalni način razmišljanja

Opazovanje, merjenje in eksperimentiranje so metode, ki jih uporabljamo v fiziki. Poleg opazovanja pojavov v naravi sprožimo pojave tudi v laboratorijih, kjer jih opazujemo, merimo, zapisujemo ugotovitve, urejamo podatke in računamo. Tako se s poskusi in logičnim sklepanjem dokopljemo do povezovanja naravnih zakonov. Zaradi tega se je dobro posvetiti eksperimentalnemu delu, s katerim pri učencih razvijamo fizikalni način razmišljanja, ki jim je v pomoč pri razumevanju in reševanju nalog. Vendar nam pri rednem pouku pogosto zmanjka časa za klasično izvedbo poskusa ali pa uporabimo kar računalniško simulacijo (tudi za enostavne poskuse). Učenci pa zelo radi samostojno izvajajo poskuse. To lahko povem iz tridesetletnih izkušenj poučevanja fizike in matematike ter izbirnega predmeta matematična delavnica na osnovni šoli. Zato za učence 8. in 9. razreda v času zimskih počitnic organiziram fizikalno delavnico – izvajanje preprostih fizikalnih poskusov, za katere med rednimi urami ni dovolj časa in niso ravno nujni po učnem načrtu. Udeležijo se je po znanju zelo različni učenci, tudi takšni, katerih ocene niso najvišje.

Potek delavnice

Učencem na mizo pripravim ustrezen material in navodila za izvajanje poskusa. Na voljo imajo poskuse z naslovi: Kateri se hitreje kotali; Hidrostatični tlak; CO₂; Taljenje ledu; Prehod toplote; Segrevanje vode; Merjenje gostote in specifične teže; Tlak pri sedenju; Vzgon v tekočinah; Zračni upor; Prosto padanje kroglice; "Magična" škatla; Vesolje se širi; Električni krog z različnimi predmeti; Klanec; Površina kvadra; Nihanje uteži na vrvi ali periodična ura.

Po končani delavnici učence vprašam, kateri poskus jim je bil najljubši. V ožji izbor običajno pridejo: Kateri se hitreje kotali; CO₂; Taljenje ledu; Prehod toplote; Prosto padanje kroglice; "Magična" škatla; Klanec.

Učenci dobijo vtis, kako pomembni so v fiziki poskusi. Zavedajo se, da če naredijo napako pri merjenju, lahko meritev (poskus) ponovijo. Ob delanju poskusov jim povem misel Alberta Einsteina: "Oseba, ki nikoli ni naredila napake, nikoli ni poskusila česa novega."

Tempo in raven dela si lahko prilagodijo, pa tudi poigravo se vmes. Tako vsi odkrijejo nekaj skrivnosti narave. S tem jim fizika postane bližja.

Nekaj o poskusih je zapisal učenec 9. razreda: "Pri prvem poskusu sva s sošolko ugotavljala, kateri kozarec se hitreje giblje po klancu. V kozarec sva dodajala merice leče in ugotovila, da je njegova hitrost odvisna od polnosti kozarca; bolj ko se leča v njem presipa, počasneje gre. V enem primeru nama je celo kozarec obstal na klancu. Nato sva ugotavljala spremembe energij in dela pri vozičku na različnih klancih. Po tem sva se odpravila do poskusa prehoda toplote. Skodelico vroče vode sva postavila v večjo posodo snega in merila temperaturo. Potem sva odšla segrevat

vodo. Segrevala sva jo 17 minut, da je dosegla vrelišče (100°C ali 373 K). Meritve sva zapisovala in potem po formuli $Q = m \cdot c \cdot \Delta T$ izračunala toploto, ki je merila 672 kJ, po formuli $P = Q : t$ pa sva izračunala toplotni tok, dobila sva 622,2 W.

CO₂: V balonček sva nalila vodo in vanj spustila šumečo tableto, balonček zaprla in pustila nekaj časa. CO₂ sva potem pretočila v skodelico. Ker je lažji od zraka, je padel na dno skodelice. CO₂ sva zllila na gorečo svečo, ki je ugasnila zaradi prekinitve dotoka O₂. Odšla sva še k poskusu prostega padanja kroglice, ki je bil moj najljubši. Stopil sem na mizo in sošolka je izmerila dolžino od tal pa do moje dvignjene roke. Izmerila je 2,27 m. Trikrat sem spustil žogico in po formuli $t = (t_1 + t_2 + t_3) : 3$ sva izračunala povprečen čas in dobila 0,68 s. Nato sva izračunala povprečno hitrost po formuli $v = s : t$, in sicer 3,3 m/s. Vmes sva izračunala končno hitrost, $v_k = 2v$. Izračunala sva še težni pospešek, $g = v_k : t$, ki meri 9,7 m/s². Ta drži za naše kraje. Po končanem delu smo pojedli pico in popili sok.

Bilo je zanimivo, izvedel sem nekaj novih stvari in nadgradil svoje znanje fizike."

Občutki po končani delavnici so dobri in vzpodbudni. Sedaj me učenci že v začetku šolskega leta pri fiziki vprašajo, kdaj bodo letošnje šolsko leto fizikalne delavnice. Naj zaključim z mislijo Carla Orffa: "Uspešne izkušnje so osnova za pozitiven učni proces." ■

Viri

Ambrožič, Milan; Planinšič, Gorazd; Karič, Erik; Kralj, Samo; Slavinec, Mitja; Zidanšek, Aleksander (2000): *Fizika, narava, življenje*. Učbenik za pouk fizike v 8. razredu devetletne osnovne šole. Ljubljana: DZS.

Ambrožič, Milan; Karič, Erik; Kralj, Samo; Slavinec, Mitja; Zidanšek, Aleksander (2003): *Fizika, narava, življenje 2*. Učbenik za fiziko v 9. razredu. Ljubljana: DZS.

Čepič, Mojca (2010/2011): Kateri se hitreje kotali? V: *Presek*, letnik 38, št. 1, str. 18–20.

Samospoštovanje v povezavi z razvojem in urejanjem zasvojenosti

✍ Tadeja Poglajen

V času študija na Fakulteti za socialno delo sem se najbolj posvetila zasvojenosti. Tudi moja diplomska naloga je povezana s tem: Vpeljane spremembe po vzpostavitvi zasvojenosti od nedovoljenih drog. Naredila sem kvalitativno raziskavo, to je intervjuje z različnimi osebami, ki so uspešno uredile zasvojenost od nedovoljenih drog.

Nekatere od pomembnih sprememb so bile: način ureditve zasvojenosti, otroštvo, glavni razlog za nastanek zasvojenosti, hitrost razvoja zasvojenosti, odločitev za abstinenco, ključna stvar, da je uspelo; viri moči, ovire, samospoštovanje. Slednje sem še bolj natančno raziskala glede na Humphreysov model človeka kot celote s središčem v samospoštovanju. Model sem priredila za mojo raziskavo, za področje zasvojenosti.

V nadaljevanju opisujem, kako je, glede na mojo raziskavo, samospoštovanje povezano z razvojem in urejanjem zasvojenosti.

O samospoštovanju je veliko napisanega. Koliko pa se v resnici zavedamo njegovega pomena? Po Humphreysu je samospoštovanje središče osebnosti in določa, kako uporabljamo svoje neizmerne vire. Človekov občutek, da je vreden ljubezni, in občutek sposobnosti sta njegovi najpomembnejši značilnosti. Samospoštovanje se razvije v otroštvu iz izkušenj. Če takrat nimamo ugodnih okoliščin za njegov razvoj, ga lahko razvijemo tudi kasne-

je, po Humphreysu s pomočjo krepitev šestih delov osebnosti. Vsak izmed teh delov je del naše osebnosti in preko vsakega izmed njih se razvija občutek naše lastne vrednosti. Ti deli so: telesni, čustveni, intelektualni, vedenjski, socialni in ustvarjalni jaz.

V sklopu značilnosti oseb, ki so zasvojene, je bila večkrat omenjena nizka samozavest, samospoštovanje,

zasvojenosti izrednega pomena vključitev v določen program ter pomoč terapevtov in tudi ostale 'zdrave' socialne mreže. Namreč ko še nimamo dovolj močnega notranjega vira moči, je naš pomemben vir v ljudeh, ki nam stojijo ob strani. Tako se je pri osebah, ki so v otroštvu razvile samospoštovanje, kasneje pri urejanju zasvojenosti to pokazalo kot velika notranja moč,

Foto: Nataša Pezdir

samopodoba. To me je pritegnilo, zato sem se odločila to dodatno raziskati. V raziskavi je sicer sodelovalo premalo oseb, da bi jo lahko posplošila, vseeno pa nam da zanimive in pomembne rezultate za razmislek, dodatno raziskovanje in pozornost na tem področju.

Najprej naj omenim, da nimajo nujno vse osebe, ki razvijejo zasvojenost, nerazvitega samospoštovanja – so še drugi dejavniki. Se je pa pokazalo, da so imele osebe s slabo razvitim samospoštovanjem večje nagnjenje k zasvojenosti kot osebe, ki so v to zapadle zaradi drugih dejavnikov.

Velik pomen samospoštovanja se je pokazal pri urejanju zasvojenosti. Pri osebah, ki v otroštvu niso razvile samospoštovanja, je bila za ureditev

da so si zmogle urediti zasvojenost brez vključitve v terapevtski program.

Iz raziskave je bilo razbrati, da se po ureditvi zasvojenosti samospoštovanje razvije pri večini, ne pa pri vseh. V primeru, ko se (še) ne razvije, je za 'uspeh', kot sem že omenila, izrednega pomena podpora bližnjih.

Zelo je pomembno, da se v terapevtskih programih za razvoj samospoštovanja poskrbi s celostnim pristopom in s poudarkom, da vsaka oseba zase najde tisto, kar jo notranje napolnjuje, kajti le-to bo razvijalo njen lasten občutek vrednosti (samospoštovanje). Na drugi strani pa je pomembno tudi starše in vzgojitelje/učitelje izobraziti o pomenu in pristopih za razvoj samospoštovanja pri otrocih. ■

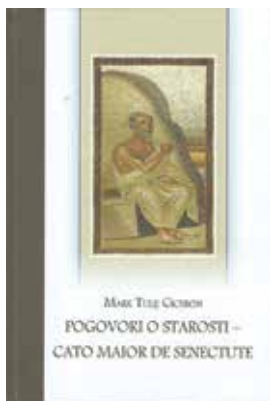
Mark Tulij Ciceron

Pogovori o starosti – Cato Maior de senectute

Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje, 2015
200 strani, cena: 24 EUR

Gre za prevod najstarejše znane knjige, ki je posvečena starosti in medgeneracijskim odnosom. Leta 44 pr. Kr. jo je napisal Mark Tulij Ciceron. Presenetljivo je, da je njena vsebina aktualna tudi v današnjih razmerah staranja prebivalstva.

Pomembna je za vse, ki jih zanima vprašanje staranja in sodobno vprašanje, kako sprejemati starost ter ustvarjalno reševati izziv staranja prebivalstva in sožitja med številčno starejšo in manj številno mlado generacijo. Ciceron je svoje izkušnje in spoznanja svojega časa o tem predstavil v vrhunsko lepem jeziku. Knjiga je zanimiva za vsakogar, ki ga zanimajo klasične izkušnje evropske kulture. Uporabna je tudi pri učenju klasične zgodovine ter latinščine, saj je vzporedno s prevodom objavljeno latinsko besedilo, knjiga pa ima tudi obsežno študijo akademika dr. Kajetana Gantarja.

Angela Thomas

52 stvari, ki jih otroci potrebujejo od mame Kako lahko matere otrokom pomagajo na poti v samostojno življenje

Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba, 2016
220 strani, cena: 19,50 EUR

Knjiga prinaša 52 spodbud mamam, da bi lažje vzgojile zdrave, odgovorne otroke ter ustvarjale trdne družinske vezi. V njej so spodbudna razmišljanja, kako lahko matere ustvarjalno in sočutno živijo svoje materinstvo. Število uporabnih idej, kako postati boljše mame (take kot so, z otroki, kakršne imajo, v okolju, v katerem živijo) se ujema s številom tednov v letu. Avtorica namesto vzbujanja občutka krivde zaradi zamujenih priložnosti odpira nove možnosti, kako v polnosti živeti poslanstvo matere, izhajajoč iz pristne, zdrave materinske ljubezni, ki ima otroke z vsem srcem rada tudi, ko storijo napako, ko se spreminjajo, ko so nemogoči in ko so popolni.

Knjiga prinaša tudi namige za skrb za svojo telesno, duševno in duhovno kondicijo ter za življenje v polnosti tudi na drugih področjih in v odnosih.

Jay K. Payleitner

52 stvari, ki jih otroci potrebujejo od očeta Kako lahko očetje otrokom zagotovijo trdno oporo za vse življenje

Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba, 2016
204 strani, cena: 19,50 EUR

Avtor, oče petih otrok, opisuje 52 stvari, ki jih otroci potrebujejo od očeta. Nasveti in razmišljanja so praktični, smešni, zelo premišljeni, uporabni in bodo bralcem v dragoceno pomoč tudi pri zavedanju, kako pomembno vlogo imajo očetje v življenju otrok. To je dobrodošlo branje za vse, ki se na to vlogo šele pripravljajo, pa tudi za že polno zaposlene očke. Gre za izvedljive zamisli (za vsak teden ena), kako izboljšati družinsko dinamiko, postati dober zgled otrokom, ter jasne, nedvoumne nasvete za može in očete. Ne gre za 'seznam opravil' ali kritiko moških oz. očetov. Bralec ob branju začuti spoštovanje in pridobi novo moč ter zaupanje za manjše in večje podvige, ki bodo otroke okrepili za življenje. Čudovito darilo za vsakega očka!

Helen Exley

Vzemi si čas zase

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2015
138 strani, cena: 16,95 EUR

Vsi potrebujemo tudi čas zase. V knjižici so zbrani pregovori znanih pisateljev in mislecev, ki nas bodo navdihnili, da se bomo vsaj za nekaj trenutkov resnično posvetili le sebi, svoji notranjosti, morda začutili hvaležnost in umirjenost ali spodbudo.

The Mindfulness Project

Sem tukaj in zdaj Ustvarjalna pot k čuječnosti

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2015
184 strani, cena: 19,95 EUR

Knjiga vzbuja zanimanje za nove izkušnje in raziskovanje življenja skozi čuječnost. To uporabnik tudi ustvarjalno dokumentira. Vaje v knjigi vas vodijo do novih spoznanj o doživljanju sebe in okolice. Nova odkritja prinesejo več vpogleda, radosti in smisla. Knjiga je oblikovana kot delovni zvezek, ki je narejen za 'popisovanje' lastnega doživljanja.

Marie-Paule Mordefroid

Oče me čaka**Mala šola priprave na spoved**

Ljubljana: Emanuel, 2016

36 strani, cena: 7,50 EUR

Priročnik je namenjen otrokom od 6 do 10 let, da bi lažje in bolj temeljito razmislili o svojih dobrih in malo manj dobrih dejanjih. Lahko se uporablja individualno, v skupini, v družini ali pri verouku. Temelji na svetopisemski priliki o izgubljenem sinu in usmiljenem očetu. Poleg predloga za izpraševanje vesti in razlago poteka obhajanja zakramenta sprave je v njej tudi priloga za starše in katehete.

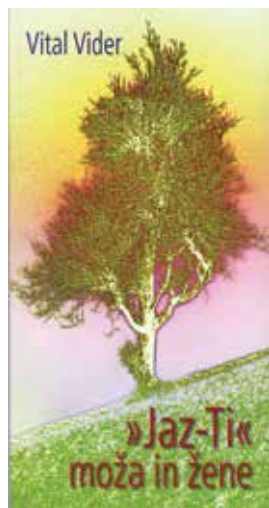
Vital Vider

„Jaz-Ti“ moža in žene

Ljubljana: Župnijski zavod Dravljje, 2016

68 strani, cena: 8 EUR

Knjiga se posveča odnosu med možem in ženo, ki je osnova zakona, družine in družbe. Avtor je spoznanja zapisal na podlagi 50-letnega spremljanja zakoncev. V knjigi se posveča moškemu in ženskemu svetu – vsakemu posebej in obema skupaj; kako je pomembno spoznati drugega, ga sprejemati, razumeti in kako to storiti. Piše o medsebojnem podarjanju, o komunikaciji in tem, kako poiskati skupno odločitev, čeprav ima vsak svoj prav. Dotika se telesnega stika, duhovnosti, starševstva ter tudi obdobja, ko se vez med zakoncema razrahlja, ko se eden od drugega oddaljša. Je spodbuda za razmislek, za obogatitev in krepitev tako pomembnega odnosa med možem in ženo.

Maša Gedrih

Etična relevantna Bodhisattvacharyāvatāre avtorja Ārye Śāntideve za sodobni čas

Doktorska disertacija

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za filozofijo, 2015

Disertacija se na podlagi naslovnega budističnega dela (BCA, *Vodnik na poti do razsvetljenja*) loteva aktualne teme univerzalnosti etičnih načel. Śāntideva na podlagi temeljne enakosti vseh bitij – vsa želijo biti srečna in nobeno ne želi trpeti – razvija sočutje in modrost. Raziskovanje človekovega uma (duha, toka zavesti) je osrednja tema tako budistične kot zahodne znanosti. Raznolike in elaborirane budistične tehnike razvijanja sposobnosti uma sodobna znanost potrjuje kot učinkovite. Temeljni cilj razvijanja človekovih potencialov je v *mahāyānski* budistični filozofiji etične narave – trajna dobrobit vseh bitij. Śāntidevovo delo je integrativno in interdisciplinarno, kar je relevantno za sodobni čas: združuje različne smeri etike (deontološko, konsekvencialistično, normativno ...), epistemologijo, fenomenologijo, logiko, metafiziko ..., hkrati pa spaja teorijo s prakso. Disertacija analizira BCA, temeljne koncepte budistične etike in sodobne etične probleme, ob tem pa vzpostavlja vzporednice med načeli *Vodnika* in potrebami sodobne družbe. ■

Kristina Murovec

Zgodnje odkrivanje disleksije pri otrocih v starostnem obdobju 5–6 let

Diplomsko delo

Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem, Predšolska vzgoja, 2015

Disleksija se največkrat izrazito pokaže z otrokovim vstopom v šolo. Bi lahko to učno težavo odkrili, preden otroci prestopijo šolski prag, in tako omilili nevršečnosti, ki to težavo spremljajo? Z vprašalnikom smo preverjali zgodnje znake disleksije. Sodelovalo je 62 otrok, ki spadajo pod okrilje novogoriškega vrtca. Vzgojiteljice smo prosili, naj na osnovi opazovanja otrok ovrednotijo 61 trditve s pomočjo 4-stopenjske lestvice. Trditve so zajemale 9 različnih področij: vedenje, motoriko, jezikovno razumevanje, verbalno izražanje, metakognicijo, druge kognitivne dejavnosti (spomin, zaporedje gibov, orientacijo), predopismenjevanje, predmatematiko ter 'ostalo', kjer se postavke nanašajo na različna področja, na katerih bi se lahko kazali otrokovi potenciali. Skupaj je bilo možno doseči 172 točk, najmanj pa 61. Z vidika tveganja za pojav disleksije smo otroke uvrstili v štiri skupine: 50 % otrok se je uvrstilo v območje, ki predstavlja nizko tveganje za pojav disleksije, 29 % v območje srednje nizkega tveganja, 10 % v območje srednje visokega tveganja, 11 % otrok pa se je uvrstilo v območje visokega tveganja. Pri slednjih je treba natančneje preveriti področja, na katerih se kažejo

Prejeli smo

Miri Flower

Ni mi dolgčas!*Ustvarjam z barvami*

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2016

128 strani, cena: 14,95 EUR

Jo Schofield, Fiona Danks

Ni mi dolgčas!*Zabavne aktivnosti na prostem*

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2016

128 strani, cena: 14,95 EUR

tako težave kot tudi močna področja, ter jim že v predšolskem obdobju zagotoviti bogate možnosti za izbiro dejavnosti za postopno in raznoliko urjenje predbralnih in predopismenjevalnih spretnosti ter za spoznavanje in izgrajevanje lastnih strategij učenja. Disleksija namreč nastane "kot rezultat nadarjenosti za zaznavanje" (Davis, 2008) – primanjkljaj, ki se navadno kaže na enem področju, a ga 'obdaja' veliko prednosti. ■

Melita Bubik

Razvijanje jezikovno-govorne komunikacije pri otroku s cerebralno paralizo z metodo komunikacija, podprta s kretnjami (KPK)

Diplomsko delo

Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem, Predšolska vzgoja, 2015

Sposobnost izražanja misli, namer in dejanj drugemu je neprecenljiva. Med nami pa je veliko ljudi, ki imajo težave na jezikovnem in govornem področju. Te osebe doživljajo stiske in s težavo komunicirajo z drugimi. Vendar pa je danes na voljo veliko oblik, sistemov in metod nadome-

stne in podporne komunikacije, s katerimi imajo otroci in odrasli možnosti, da ob podpori strokovno usposobljenih ljudi (specialni ali inkluzivni pedagog, logoped, vzgojitelj) razvijajo jezikovno-govorno komunikacijo.

Ena izmed oblik nadomestne in podporne komunikacije je 'komunikacija, podprta s kretnjami' (KPK). Nemška logopedinja Etta Wilken je to metodo razvila za otroke s posebnimi težavami pri učenju jezika, izvorno pa jo je naravnala predvsem na potrebe za razvijanje jezikovno-govorne komunikacije pri otrocih z Downovim sindromom. Da bi ugotovili učinkovitost metode KPK za razvoj jezikovno-govorne komunikacije pri učencu s cerebralno paralizo, smo glede na njegove potrebe in specifične motorične zmožnosti izbrane kretnje prilagodili. V diplomski nalogi smo potrdili, da je ob prilagojenih kretnjah KPK smiselna in uporabna tudi pri učencu s cerebralno paralizo. Dečkova jezikovno-govorna komunikacija se je bistveno izboljšala, postal pa je tudi bolj samozavesten in sodelujoč, tako v komunikaciji s sošolci kot s starši doma. Menimo, da je k učinkovitosti izvajanja KPK veliko prispevala povezanost in sodelovalnost tima, ki smo ga v našem primeru tvorili otrok, vzgojitelj, specialni pedagog, starši, v smislu motivacije in spontanega vključevanja pa tudi ostali otroci v skupini. ■

Iz življenja DKPS

Iz življenja OS Ljubljana v prvih mesecih 2016

Decembra 2015 smo si v društvu pripravili zares prazničen kulturni večer.

Gostje večera so bili Slomškovi nagrajenci: Slavka Janša, Jože Kurinčič in lanski nagrajenec Mirko Gomboc. Vsak nam je pripravil izbor avtorskih ali najljubših tekstov. Glasbene medigre sta na klavirju izvajala dijaka, mlada pianista Rok Patarčec in Luka Kropivšek.

Kot se za pošteno prednovoletno praznovanje spodobi, smo si pripravili še kulinarčni del večera in uživali v družbi, pogovoru in iskrenem medsebojnem bogatenju.

V OS Ljubljana smo počastili tudi slovenski kulturni praznik. Z dijaki Gimnazije Jožeta Plečnika in mladimi pedagogi se je Matevž Vidmar pogovarjal o narodni zavesti Slovencev. Večer z naslovom *Majhen narod, majhna identiteta* je imel bogato in zelo zanimivo sporočilo: naša narodna samozavest ni majhna, je pa zelo previ-

dna in se ne želi razkazovati kjerkoli in komurkoli.

Redne mesečne pedagoške maše smo preselili k Sv. Jakobu v Ljubljani. So vsak tretji četrtek v mesecu ob 18.30; vsako prvo soboto v mesecu ob 16.00 pa vas vabimo v stolnico k maši in molitvi za domovino. ■

Helena Kregar

Skupščina DKPS

Redna letna skupščina društva je kot reflektor, ki osvetli vsa področja, kote in koticke delovanja članov po vseh območnih skupnostih, odborih in organih društva. Ob tem, kar predstavimo in povemo o svojem delu, nas preveva spoznanje, da nas sicer ni veliko, svoje poslanstvo pa opravljamo pošteno in delo nas osrečuje.

Poleg poročanja in kritičnega pretrsa uspešnosti delovanja društva smo velik del srečanja posvetili organizaciji in vsestranski pripravi svetoletnih romanj po škofijah, ki bodo v prvi polovici aprila, v času po veliki noči. Priprave so intenzivne in kakovostne,

odbori za pripravo romanj so dejavni in upamo, da bodo romanja resnična obogatitev življenja posameznikov in skozi to tudi obogatitev celega šolskega prostora.

Skupščino smo zaključili s sveto mašo; z globoko hvaležnostjo eden drugemu in Sv. Duhu, ki nas navdihuje in krepi v prizadevanju za uresničevanje vizije DKPS. ■

Helena Kregar

Ogled jaslic Ane Korenč

Člani DKPS OS Zahodna Dolenjska se vsako leto podamo na ogled kakih zanimivih jaslic. Letos smo se odločili za razstavo jaslic Ane Korenč, ki je pripravila postavitev kar 24-ih svojih jaslic v Dvoru Jezeršek na Spodnjem Brniku. Ogledali smo si jaslice, ki so postavljene na Jutrovo in v slovensko deželo. Temu primerno je oblikovan prostor, prav tako tudi vse figure. Če v jutrovih vidimo rojeno dete, Marijo in Jožefa v votlini, je pri slovenskih ta kraj hlevček. Če so v jutrovih figure odete v oblačila, značilna za orientalski svet, je slovenska Marija oblečena kot kmečka mati z ruto na glavi in predpasnikom, sv. Jožef pa kot kmečki mož.

Ob pogledu na to razliko je opazovalcu toplo pri srcu, saj se zave, da se je Božje dete rodilo za vse nas, ne glede na to, kje živimo in kateremu rodu pripadamo. Ta misel neprestano spremlja tudi gospo Ano, saj izdelava vsake jaslice po natančnih bibličnih motivih, doda pa kako geografsko, apokrifno ali simbolno posebnost. Tako smo ob koncu ogleda postali ob jaslicah, kjer je v ospredju stal angel z metlo. Kdo je že videl kaj takega! Pa vendar nam je znala gospa Ana to čudovito razložiti. Ko se bliža božični čas, je potrebno malo pomesti tudi v našem srcu, pomisliti, da bomo lahko Božje dete sprejeli očiščeni grehov in z zavestjo, da rojstvo prinaša človeku Božjo odrešitev.

Polni čudenja nad bogastvom, ki so nam ga podelile razstavljene jaslice, smo ob koncu posedli za veliko kmečko mizo pod bogkovim kotom, se zahvalili gospe Ani za izredno lepo doživetje in se podali proti domu. Zagotovo nam bo v spominu ostal neverjeten žar Aninega pripovedovanja o jaslicah, saj je ta vnema ogrela tudi nas. ■

Mirjana Furlan

Nadškof Zore z molivci za domovino

Ze četrto leto se vsako 1. soboto v mesecu ob 16.00 zbiramo k sveti maši in molitvi rožnega venca za do-

movino. V soboto, 2. januarja 2016, se nam je na naše veliko veselje pridružil nadškof Stanislav Zore, ki je skupaj s stolnim župnikom Jožetom Plutom in našim duhovnim asistentom p. Silvom Šinkovcem daroval sveto mašo za domovino. Člani DKPS smo sodelovali pri sv. maši, na koru pa so ubrano prepevali mladi pedagogi. Gospod Stanislav Zore je bil z nami tudi med molitvijo rožnega venca. Zahvalili smo se mu za njegov zgled molivca, saj je v času referendumске kampanje vsako jutro ob 5.00 molil rožni venec na radiu Ognjišče. Ob referendumu smo na poseben način doživeli moč molitve. Gospod je blizu našemu narodu. Želimo si, da bi povečana molitev pred referendumom postala način našega življenja.

Februarja je igral družinski orkester, aprila pa bo pel zbor Alojzij Mav. Pristrčno dobrodošli kot molivci ali sodelujoči. ■

Magdalena Jarc

Slomškov kulturni večer

Večer po slovenskem kulturnem prazniku smo letos namenili pogovoru o narodni identiteti mladih Slovencev. Učitelji in mladi pedagogi smo želeli slišati mlade: kako vidijo, doživljajo in utemeljujejo svojo narodno identiteto. Na povabilo so se prijazno odzvali dijaki 3. letnika Gimnazije Jožeta Plečnika. Pogovor z njimi in s poslušalci je vodil Matevž Vidmar in nam že drugič pripravil zanimiv pogovorni večer.

Dlje ko je tekel pogovor o tem ponosu, lepši je bil večer. Čutiti je bilo, kot da premalo govorimo o tem ponosu, ki ljudem majhnega naroda visoko dviga samozavest. Čutiti je bilo tudi, da zavest identitete v nas dremlje, ko pa jo prebudimo, da se postavi na noge in spregovori, ni več majhna. Če mladi lahko veliko in dolgo govorijo o tem, kar je zanje ponos, potem lahko zaključimo, da smo kot narod majhni, vendar pa naša identiteta ni majhna.

Hvala dijakom, mladim pedagogom in Matevžu za zaupanje v prihodnost in za lep društveni večer. ■

Helena Kregar

OS Tolmin

Vpripravi na sveto leto Božjega usmiljenja in obiska Fatimske Marije že od novembra vsako prvo soboto v mesecu spremljamo duhovne nagovore patrov frančiškanov s Svete Gore. Vsi nagovori so naravnani na moč Božjega usmiljenja, njegovo pravičnost. V postu pripravljamo tri srečanja oz. pričevanja na temo duhovnih in telesnih del usmiljenja. Vse postne nedelje so namenjene križevemu potu na Mengore, tolminskemu božjepotnemu središču. Udeležili se bomo tudi škofijskega svetoletnega romanja učiteljev v Logu pri Vipavi. ■

Marija Šavli

DKPS na katehetskem simpoziju

Od 7. do 11. februarja 2016 je na Mirenskem gradu potekal katehetski simpozij za koprsko dekanijo z naslovom: Leto usmiljenja v družini in družbi. Udeležilo se ga je čez sedemdeset katehistov in katehistinj, ki so prisluhnili predavanjem Milana Knepa: Telo med oblastjo in odrešenjem, dr. Marjana Turnška: Katehet – obličje Obličja Očetovega usmiljenja, br. Enzi Biemmiju: Evangelij družine in mag. Mojci Belcl Magdič: Teorija spola. Zadnji dan simpozija je zbrane obiskal škof Jurij Bizjak.

Katehetski simpoziji so potekali še v Celju, v Veržeju in pri Svetem Duhu. ■

Magdalena Jarc

Ob kulturnem prazniku

V DKPS OS Zahodna Dolenjska smo v petek, 5. februarja 2016, v kočevski knjižnici pripravili bralno-pogovorni večer s krajšim predavanjem. V prvem delu večera so prisotni sami izbirali in prebirali Prešernovo poezijo, nato pa smo si zbrani izmenjali še naša občutja ob prebranem. V drugem delu smo skozi predavanje spoznavali poseben princip, po katerem je Prešeren razporedil svoje pesmi v pesniško zbirko in se lahko tudi tako prepričali, da gre za velikega mojstra ne le pesniške besede, ampak tudi globokega pričevalca lastnega življenjskega občutja. ■

Mirjana Furlan

Svetoletna romanja učiteljev

Slovenski škofje in Društvo katoliških pedagogov Slovenije vabimo učitelje in ostale delavce v vzgojno-izobraževalnih ustanovah na romanja v svetem letu:

- MS škofija: sobota, **2. 4.** 2016, ob 15.00 **v Turnišču**, nadaljevanje **v Murski Soboti**, vodi *škof Peter Štumpf*
- MB nadškofija: nedelja, **3. 4.** 2016, ob 14.00 **na Ptujski Gori**, vodi *nadškof Alojzij Cvikel*
- LJ nadškofija: sobota, **9. 4.** 2016, ob 14.00 **na Brezjah**, vodi *nadškof Stanislav Zore*
- KP škofija: nedelja, **10. 4.** 2016, ob 14.00 **v Vrhpolju**, nadaljevanje **v Logu pri Vipavi**, vodi *škof Jurij Bizjak*
- CE škofija: sobota, **16. 4.** 2016, ob 14.30 **v Celju** (v stolnici), vodi *škof Stanislav Lipovšek*
- NM škofija: nedelja, **17. 4.** 2016, ob 14.30 **v Novem mestu** (v stolnici), vodi *škof Andrej Glavan*

Več informacij na: www.dkps.si.

Molitev za domovino

Vsako prvo soboto v mesecu vabimo na grob Alojzija Šuštarja v ljubljanski stolnici k molitvi za domovino. Začnemo s sv. mašo ob 16.00, ki jo daruje p. Silvo Šinkovec. Prihodnji datumi: **2. april, 7. maj, 4. junij 2016.**

Seminarji 2015/16 za osebno in strokovno rast

Moteči, nevidni in travmatizirani učenci, nadaljevalni seminar

Kar učenec prinaša s seboj v svojem intimnem psihološkem svetu, pomembno vpliva na odnos z ostalimi učenci in učitelji. Odgovornost za odnos je vselej na strani odraslega/učitelja.

Božje ime je Usmiljenje

Utrinki

V šoli se vse vrte okoli ljubezni. Imaš rad svoj poklic ali ga nimaš. Imaš rad otroke ali jih nimaš.

Prijokali ste v razred, ker so vam sošolci namočili rokave bunde v straniščno školjko. Tako za foro, vi pa niste mogli domov. Tekla sem domov in vam posodila bunde svojih otrok.

Ure in ure si sedel v parku ter se zibal naprej in nazaj, drgetajoč od mraza. Luža bruhanja se je izrisovala na tleh. Naj grem mimo

v svoj topli dom, kot da ni nič? Ne. Nisi niti čutil, da sem ti na glavo dala kapo in te ogrnila. Moj mož te je odpeljal na toplo v dom za brezdomec. Tisto noč nisi zmrznil.

Hoditi za Jezusom. Vložiti bivanjski napor v upanje zaradi ljubezni do učencev, zaradi Boga v svojem srcu. Vedno znova upati.

Koliko čudnih stvari mora učitelj opravljati v letih svoje službe. Ravnati po črki zakona ali iz usmiljenja? Združevati oboje ni lahko.

Magdalena Jarc

Nadaljevalni seminar poteka v obliki izkustvene delavnice.

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 2. 4. 2016, prijave: do 23. 3. 2016

Vodi: Julija Pelc

Izkustveno učenje in poučevanje

Seminar je namenjen prepoznavanju in 'branju' lastnih življenjskih zgodb. Na podlagi izkustvene in smiselne predelave zgodb bomo odkrivali vire ter se učili, kako jih lahko uporabimo pri pedagoškem delu.

Obseg: 20 ur; do 30 udeležencev

Izvedba: Ljubljana, 8.-10. 4. 2016, prijave: do 30. 3. 2016

Vodi: dr. Stanko Gerjolj

Vrt, učilnica življenja

Spoznali se bomo z živalskim svetom, ki ga na vrtu obravnavamo kot pomoč ali nadlogo pri vrtnarjenju. Živalski obiskovalci nam s svojim pojavljanjem sporočajo, ali je okolje zdravo ali ne.

Izvedba: Ljubljana, 13. 4. 2016 (4 ure), prijave: do 4. 4. 2016

Vodi: Ivan Esenko

Inteligentna čustva

Kaj so čustva, njihov pomen in kakšne težave imamo s čustvi. Čustvena pismenost je osnova za čustveno inteligenco.

Obseg: vikend izvedba, 16 ur

Izvedba: Ljubljana, 22.-24. 4. 2016, prijave: do 13. 4. 2016

Vodi: mag. Silvo Šinkovec

Učinkovito in prepričljivo govorno nastopanje

Za pedagoške delavce, ki se z nastopanjem ne srečujejo samo v razredu, ampak tudi ob drugih priložnostih (npr. srečanja s starši, konference ...).

Obseg: 8 ur; po dogovoru lahko tudi samo 2-urno predavanje

Izvedba: organizirano za učiteljske zbornice (po dogovoru)

Vodi: mag. Hedvika Dermol Hvala

Nadaljevalna računalniška delavnica: Delo v programu Microsoft PowerPoint

Udeleženci bodo poglobili znanje o urejanju in oblikovanju predstavitev ter se posvetili animacijam. Vsak udeleženec bo izdelal predstavitev po lastnih željah. Izvedba po dogovoru.

Obseg: 5 ur; največ 8 udeležencev

Vodi: Klemen Jevnikar

Kratke delavnice

Delavnice so dolge 2, 4 ali 6 pedagoških ur. Izvajamo jih po dogovoru z Vami. Skupaj se dogovorimo za lokacijo, termin in ceno.

Z otroki varno po internetu; vodi: Klemen Jevnikar

S čim video igre 'zagrabijo' otroka? Vodi: Barbara Kavčnik

Pedagogika igre; vodi: Barbara Kavčnik

Slovenski pedagogi; vodi: Jože Mlakar

Slomšek in naravoslovje; vodi: Boris Kham

Vesolje – uganka ali skrivnost? Vodi: Boris Kham

Duhovnost in telo; vodi: dr. Stanko Gerjolj

Ustvarjalno reševanje težav; vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Prostor kot element učnega procesa; vodi: Frédéric-Raphaël Duret-Nauche

Informacije in prijave:

DKPS

Ulica Janeza Pavla II. 13

1000 Ljubljana

01/43 83 987

dkps.seminarji@gmail.com

<http://www.dkps.si>

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljajo pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju.

Cene seminarjev so objavljene na spletni strani <http://www.dkps.si>.

The theme subject of the 69th issue of the *Vzgoja* magazine is mercy. Pope Francis has declared this year to be extraordinary Holy year of Mercy. We asked ourselves what the word 'mercy' really means and if and how it can be used, lived in the school environment. We publish the explanation of the logo of the Holy year, designed by father Marko Ivan Rupnik. There follows an article by Mojca Širok, who tries to explain the background of the announcement of the Holy year; the mode of thinking and acting of Pope Francis, based also on his life before the pontificate. Ranka Ivelja writes about the meaning of the words 'mercy' and 'compassion'. She is interested in what is written on this topic and how these words are actually used. Marija Horvat as the principal of the elementary school Črenšovci writes about mercy from the pedagogical point of view; what it means for the school environment, how to cultivate it and what pupils think about this topic. Katarina Erzar Kompan writes about mercy in family life, what it means in terms of personal growth and emotions. Karolina Medvešek writes about mercy in everyday life – in the relationship towards oneself, others (the near ones and strangers), the society and nature. Vanja Kiswarday and Karmen Drljić write about the significance of voluntary work by students of pedagogical courses with children with special needs. We also publish a reflection by Matevž Vidmar about God's mercy and the thought of Pope Francis on the subject; as the basis he took three important documents; the letter (bull) announcing the Holy year, the Bible and the conclusions of the 2nd Vatican council.

In the *Teachers* column Helena Jeriček Klanšček and Karmen Britovšek write about the fact that students experience stress as well, how to recognise stress and what to do in order to help them reduce it. They base their article on the research into the health of young people from 2014 (HBSC). Leon Kernel writes about a difficult, but rewarding experience of working with 6th-graders.

In *Spiritual Experience* father Janez Poljanšek writes about Biblical passage from the Gospel of Luke, which shows Jesus inviting to a wedding; he focuses on the significance of someone always wanting to occupy the first or last place respectively. Lojze Bratina presents the work of Vladimir Truhlar; he characterizes him as 'educator of spiritual experience'. We also publish a poem by Lidija Golc, highlighting the meaning of the Easter holidays.

In *Class Teachers and the Educational Plan* Mateja Vuga writes about the fact that free time is also an opportunity for learning. She presents several activities in the extended stay, during which children can learn a lot. Silvo Šinkovec on the basis of his research writes about changes brought about by the introduction of educational plans in primary schools. Jurij Šink writes about the role and task of school inspections in case when there occurs reported violence in an educational institution.

In the *Parents* section Janja Dermastja writes about the influence of digital technology on children and guides parents on how to act regarding the use of computer, mobile phone, television, so that children would avoid the consequences on the intellectual level. Ivan Esenko writes about nature in spring time, which represents an excellent opportunity for children to learn about the life in nature. In the article by Erika Ašič readers can learn about how to foster self-esteem in children. The authors of the concept R. Reasoner and M. Lane talk about five areas: the sense of security, identity, belonging, meaningfulness and ability. Ema Jagodic writes about respect and how to cultivate respect with children already at a young age.

In *Fields of Education* Milček Komelj writes about the selection of the cover picture and its author: Rihard Jakopič, The Blind Man. Andreja Ropotar Jagodic writes about the beginnings of discovering talents in a pre-school child – the areas of talent, who is to detect talent and how. Franci M. Kolenc presents the recognition of speech and language disorders in young children in his article. Once such disorders are recognised, the child can be helped.

In the *Experience* rubrics one can read an article by Tilka Jakob, who writes about simple experiments in Science, as well as an article by Tadeja Poglajen, which presents her thesis on self-respect in connection with the development and sorting out of addiction.

Written by: Erika Ašič

Translated by: Tanja Volk

Erika Ašič, univ. dipl. soc. del., je zaposlena v *DKPS*.

Lojze Bratina, DJ, dr. teologije, je ustanovitelj založbe *Župnijski zavod Dravljje*. Napisal je vrsto razmišljanj, člankov, pesmi.

Karmen Britovšek, univ. dipl. psih., je karierna svetovalka za brezposelne in iskalce zaposlitve na Zavodu za zaposlovanje.

Janja Dermastja, dipl. ped., prof. nem., je certificiran in licenciran praktični NLP, 'coach' in mediator, vodi center za kakovostno življenje *Modra ura*. Ima 20 let delovnih izkušenj v šolstvu.

Karmen Drljić je inkluzivna pedagoginja, asistentka na *Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem*. Posveča se pomenu rezilientnosti študentov, bodočih pedagoških delavcev in inkluziji.

Ivan Esenko je pisatelj, fotograf, naravovarstvenik, po izobrazbi pa veterinarski tehnik. Napisal je vrsto člankov in knjig o živalih v našem okolju, predava tudi po šolah in vrtcih.

Lidija Golc, mag., prof. slovenščine in ruščine, poučuje slovenščino na *Srednji šoli za farmacijo, kozmetiko in zdravstvo*. Je soavtorica učbenikov za osnovno in srednjo šolo ter avtorica dveh pesniških zbirk.

Marija Horvat, mag. pedagogike in andragogike, je ravnateljica na *OŠ Črenšovci*. Vodila je številne razvojne projekte. Skupaj s sodelavci organizira mednarodni simpozij o razvoju avtonomije na šoli.

Ranka Ivelja je kolumnistka *časnika Dnevnik* in dolgoletna članica *Novinarskega častnega razsodišča*.

Ema Jagodic je že 36 let vzgojiteljica v *Marijinem vrtcu Cerklje*.

Tilka Jakob, mag. fizike, prof. matematike in fizike, svetnica, poučuje na *OŠ Vitanje*, ima 30 let pedagoških izkušenj, napisala je vrsto člankov.

Helena Jeriček Klanšček je dr. soc. ped., raziskovalka in znanstvena sodelavka na *Nacionalnem inštitutu za javno zdravje*. Je avtorica številnih člankov in knjig s področja duševnega zdravja ter zdravja otrok in mladih ter predavateljica na različnih fakultetah.

Leon Kernel, univ. dipl. inž. gozdarstva, poučuje na *Srednji gozdarski in lesarski šoli Postojna* ter na *Višji strokovni šoli Postojna*.

Vanja Kiswarday je dr. defektologije. Na *Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem* poučuje bodoče vzgojitelje, razredne učitelje in inkluzivne pedagoge. Je tutorica za študente s posebnimi potrebami.

Franci M. Kolenc, dr. znanosti, prof. defektologije, svetnik.

Milček Komelj, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve (2011) predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, več kot 30 knjig in vrsto katalogov. Je izredni član *SAZU*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu, predsednik *Slovenske matice* in častni občan Novega mesta.

Katarina Kompan Erzar je doc. za zakonsko in družinsko terapijo na *Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani* in predavateljica na *Fakulteti za psihoterapevtsko znanost Univerze Sigmunda Freuda v Ljubljani*. Predava, vodi delavnice in izvaja supervizije za različne ustanove.

Karolina Medvešek je prof. razrednega pouka na *OŠ Šmihel Novo mesto*.

Janez Poljanšek, DJ, mag. teologije, deluje v *Ignacijevem domu duhovnosti* v Ljubljani. Je voditelj duhovnih vaj in podobnih programov, ki pomagajo udeležencem vstopati v lastno srce in odkrivati njegovo bogastvo.

Andreja Ropotar Jagodic, mag. prof. predšolske vzgoje, je vzgojiteljica v *Vrtcu Domžale*.

Marko Ivan Rupnik, dr., slovenski ustvarjalec mozaikov in teolog, živi in dela v Rimu kot direktor *Centra Aletti*. Predavanja in seminarje ima na mnogih evropskih akademskih ustanovah. S svojo skupino umetnikov je izdelal številne mozaike; v 16 državah je postavljenih skoraj 130 njegovih mozaikov. Njegova bibliografija je obsežna.

Tadeja Poglajen, univ. dipl. soc. del., ima izkušnje s prostovoljnimi delom na področju zasvojenosti.

Jurij Šink, dr. znan. iz slovenistike, sodeluje na državnih in mednarodnih konferencah, je avtor več književnih priročnikov, strokovnih člankov in gradiv za učenje slovenščine za tujce.

Silvo Šinkovec, DJ, mag. psih., defektolog in teolog, ima izkušnje s svetovalnim delom, vodi duhovne vaje, različne seminarje ter več šol za starše. Je supervizor, predavatelj različnim skupinam ter avtor številnih strokovnih člankov, urednik revije *Vzgoja* in duhovni asistent *DKPS*.

Mojca Širok je dopisnica *RTV Slovenija* iz Italije in Vatikana. Diplomirala je iz slovenskega in italijanskega jezika in magistrirala iz sociologije kulture. Je avtorica treh knjig.

Matevž Vidmar, univ. dipl. teolog, je zaposlen kot pastoralni asistent (poučuje v različnih župnijah). Aktivno je udeležen na vseh ravneh pastoralnega delovanja.

Mateja Vuga je prof. razr. pouka na *OŠ Danila Lokarja Ajdovščina*.

Rihard Jakopič: Slepec

olja na platnu, 1926, 210 x 119,5 cm, Moderna galerija, Ljubljana. Foto: Lado Mlekuž, Matija Pavlovec.
Foto z dovoljenjem Moderne galerije, Ljubljana.